

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Zeynep DOĞANCI

ANTALYA KARAALIOĞLU PARKI ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ EVRİMİ

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Zeynep DOĞANCI

ANTALYA KARAALİOĞLU PARKI ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ EVRİMİ

Danışman

Prof. Dr. Burcu CEYLAN DUGGAN

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Zeynep DOĞANCI' nın bu çalışması, jürimiz tarafından Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Yıldırım ÖZBEK (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Burcu CEYLAN DUGGAN (İmza)

Üye : Doç. Dr. Süreyya EROĞLU BİLGİN (İmza)

Tez Başlığı: Antalya Karaalioğlu Parkı Erken Cumhuriyet Dönemi Evrimi

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 13/07/2020

Mezuniyet Tarihi : 13/08/2020

(İmza)

isim

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Antalya Karaalioğlu Parkı Erken Cumhuriyet Dönemi Evrimi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(imza)

Zeynep DOĞANCI

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Zeynep DOĞANCI
Öğrenci Numarası	20175247002
Enstitü Ana Bilim Dalı	Sanat Tarihi
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Burcu CEYLAN DUGGAN
Tez Başlığı	Antalya Karaalioğlu Parkı Erken Cumhuriyet Dönemi Evrimi
Turnitin Ödev Numarası	1360331528

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 112 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 21/07/2020 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 13

alıntılar dahil % 17 'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelerle sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

20/07/2020

(imzası)
Prof. Dr. Burcu CEYLAN DUGGAN

İÇİNDEKİLER

ÇİZİM LİSTESİ	iii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
ÖNSÖZ	ix
TEŞEKKÜR	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

ANTALYA’NIN TARİHİ

1. Antalya’nın Coğrafyası ve Tarihi.....	1
1.1 İmar Hareketleri.....	3
1.2 Sosyo-Kültürel Etkinlik Alanları.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

PARKLARIN GELİŞİMİ

2.1. Avrupa Kent Parkları Gelişimi	9
2.2. Osmanlı Dönemi Mesirelerinden Erken Cumhuriyet Dönemi Park Anlayışına.....	11
2.3. Erken Cumhuriyet Döneminde Parkın Rolü.....	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA KARAALIOĞLU PARKI

3.1. Antalya Karaalioğlu Parkı Kuruluşu	27
3.2. Antalya Karaalioğlu Parkı Tarihsel Gelişimi.....	29
3.3. Karaalioğlu Parkı Tasviri.....	33

DEĞERLENDİRME	37
SONUÇ	46
ÇİZİMLER LİSTESİ	49
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	59
KAYNAKÇA	94
ÖZGEÇMİŞ	100

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1. Antalya İmar Planı G. Scarpa, 1920.	49
Çizim 2. Villa d'Este, Tivoli, İtalya, 1560-1575.	50
Çizim 3. Sultan II. Mahmud döneminde Sâdâbâd Sarayı'nı tasvir eden Preault tarafından çizilmiş gravür	51
Çizim 4. Sultan II. Mahmud döneminde Sâdâbâd Sarayı'nı tasvir eden Preault tarafından çizilmiş gravür	51
Çizim 5. Taksim Bahçesi planı. Bahçenin solunda kışla görülmekte.....	52
Çizim 6. Tepebaşı millet bahçesinin 1879-1880 yılında yapılan planı.....	52
Çizim 7. Abraham Paşa Korusu.....	53
Çizim 8. Gülhane Parkı planı.	53
Çizim 9. 1920'lere ait Antalya kentine ait Pehlivanidis'in yaptığı çizim.....	54
Çizim 10. G. Scarpa tarafından hazırlanan 1920 tarihli haritalarda Karaalioğlu parkı bölgesi	55
Çizim 11. Antalya çocuk bahçesi planı.....	55
Çizim 12. Ankara Gençlik Parkı, Leveau planı.....	56
Çizim 13. İzmir Kültürpark Planı, 1936.....	57
Çizim 14. Adana Seyhan Parkı planı 1935, Hermann Jansen çizimi.	58
Çizim 15. Adana Atatürk Parkı planı, 1935 Hermann Jansen çizimi.	58

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1. Villa Lante, Bagnaia, İtalya.....	59
Fotoğraf 2. Versailles Sarayı, 1624	60
Fotoğraf 3. Englischer Garten, Münih, 1789.....	60
Fotoğraf 4. 1667 yılında halka açılan Tuileries Park, Paris	61
Fotoğraf 5. Birkenhead Park, 1843, Liverpool İngiltere	61
Fotoğraf 6. Central Park, New York.....	62
Fotoğraf 7. Yeni Millet Parkı, İstanbul, 1854, Robertson tarafından çekilmiş fotoğrafı.	62
Fotoğraf 8. İzmit Saat Kulesi ve Kasr-ı Hümayûn saltanat kapısı, 1900.....	63
Fotoğraf 9. İşkodra Bahçesi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi fotoğrafı.....	63
Fotoğraf 10. Tayyare Şehitleri Anıtı, Tayyare Parkı, İstanbul, 1914	64
Fotoğraf 11. Antalya Belediye Parkı.	64
Fotoğraf 12. İnönü Parkı Karaalioğlu Parkı girişi, solda Elhamra Sineması ve Halkevi, 1943	65
Fotoğraf 13. Gazi Bulvarı Karaalioğlu Parkı Kapalı Spor Salonu yanındaki girişi, 1943.....	65
Fotoğraf 14. Antik Perge kentinden örnek alınarak yapılan Atatürk Caddesi kanal düzenlemesi	66
Fotoğraf 15. Atatürk Caddesi kanal düzenlemesi.....	66
Fotoğraf 16. Atatürk Caddesi kanal düzenlemesi.....	67
Fotoğraf 17. Karaalioğlu Parkı inşaatı, 1942.....	67
Fotoğraf 18. Antalya halkevi binası. 1938.	68
Fotoğraf 19. Halkevi binası- kütüphane yanında yer alan Vatan Kahvesi.....	69
Fotoğraf 20. 1931 Antalya'da kurulan böcekçilik mektebi.....	69
Fotoğraf 21. Antalya İpekböcekçiliği Mektebi Tezyinat Bahçesi ve Böcekhanne Binası.....	70
Fotoğraf 22. 1953 hava fotoğrafında Çocuk bahçesinin yeri.	71
Fotoğraf 23. Atatürk köşkü, 1982.....	72
Fotoğraf 24. Yenikapı caddesi-Atatürk caddesi.	72
Fotoğraf 25. Atatürk Caddesi, su kanalı.....	73
Fotoğraf 26. Atatürk caddesi boyunca uzanan kanal.	73
Fotoğraf 27. 1953 Hava Fotoğrafı.	74
Fotoğraf 28. 1963 Hava Fotoğrafı.	75
Fotoğraf 29. Halkevinden- parkın batı girişi daire planlı fiskiyeli havza bakış.	76
Fotoğraf 30. Gece daire planlı havuz.	76

Fotoğraf 31. Antalya Halkevi.....	77
Fotoğraf 32. Antalya Halkevi kütüphanesi.....	78
Fotoğraf 33. Vatan kahvesi ve Halkevi kütüphanesi, 1975.....	79
Fotoğraf 34. Antalya Vatan Kahvesi.	80
Fotoğraf 35. Gazi Bulvarı.....	81
Fotoğraf 36. Karaalioğlu Parkı, pergolalar.....	81
Fotoğraf 37. Pergolalardan görüntü.	82
Fotoğraf 38. Antalya İpekbocekçiliği Mektebi Tezyinat Bahçesi ve Binaların Genel Görünüşü	83
Fotoğraf 39. Antalya İpekbocekçiliği İstasyonu Giriş Kapısı.....	83
Fotoğraf 40. 1953 hava fotoğrafından T planlı kademelendirilmiş havuz ve çevre düzenlemesi.	84
Fotoğraf 41. T Planlı Kademelendirilmiş Havuz.....	85
Fotoğraf 42. İnönü Korusuna giriş merdiveni.	85
Fotoğraf 43. İnönü korusu peyzaj düzenlemesi ve yüzme havuzu.	86
Fotoğraf 44. Yüzme havuzu.	86
Fotoğraf 45. Aydınlatma öğeleri.....	87
Fotoğraf 46. Aydınlatma öğeleri.....	87
Fotoğraf 47. Aydınlatma öğeleri.....	88
Fotoğraf 48. Gölge alan sağlaması amaçlanan pergolalar.....	88
Fotoğraf 49. Parkta yer alan donatı elemanlarından sandalye ve masalar.	89
Fotoğraf 50. Bauhaus akımı sandalye.	89
Fotoğraf 51. Afyon Anıt Park.....	90
Fotoğraf 52. Isparta Büyük Parkı, 1929.....	90
Fotoğraf 53. Isparta Büyük Parkı, 1932.....	91
Fotoğraf 54. Atatürk Köşkü, Vatan Kahvesi.....	92
Fotoğraf 55. Atatürk Caddesi.	92
Fotoğraf 56. Atatürk kır koşusu, Atatürk Caddesi.....	93
Fotoğraf 57. Atatürk Caddesi'nde Resmi Geçit Törenleri ve Festival Kortejleri.	93

KISALTMALAR LİSTESİ

- C. Cilt
çev. Çeviren, çevirmen
drl. Derleyen
dzl. Düzenleyen
S. Sayı
vb. Ve başkaları, ve benzerleri, ve bunun gibi
vd. Ve devamı
vs. Ve saire
Yay. Yayın
yy. Yüzyıl

ÖZET

Çalışma Erken Cumhuriyet dönemi parkı olan Karaalioğlu Parkı ve çevresinin batılılaşma süreci içinde geçirdiği dönüşümü ve kentsel dokuya katkısının incelenmesini, bu dönem yapılan diğer parklarla ortak anlamlarının araştırılmasını amaçlar. Bu amaç doğrultusunda Karaalioğlu Parkı bir park olarak düzenlenmeden önce bulunduğu alan, bu alan üzerinde yer alan yapılar, parkın inşası ve sunduğu servisler ile park çevresinin gelişimi kronolojik olarak incelenmiştir. Antalya'nın Erken Cumhuriyet dönemi tarihi, Karaalioğlu Parkı ve çevresinin tarihi konu kapsamında araştırılmıştır. Aynı dönemde farklı şehirlerde inşa edilen parklar da araştırılarak Karaalioğlu Parkı'nın Erken Cumhuriyet dönemi içinde yapılan diğer parklarla birlikte değerlendirilmesi yapılmıştır. Parkın cumhuriyetin ulaşmayı hedeflediği idealleri gerçekleştirmesi için kullanılan araçlar içinde sayılabilen açık yeşil alanların ve parkın üstlendiği rolleri, şehir planlaması ve uygar bir vatandaş kimliğinin yaratılması konularında ulaşılması hedeflenen idealleri yansıttığı sonucuna varılmıştır.

Antalya Karaalioğlu Parkı'nın bir mesire alanından parka dönüştüğu süreç incelendiğinde park halkevi, sinema, kır kahvesi, ipekçilik ve böcekçilik mektebi, çocuk bahçesi, stadyum servisleri sunmuş olup dönemin sosyokültürel ortamına katkı sağlamıştır. Park konum olarak Antalya'nın kentsel gelişimini de etkilemiştir. Antalya Karaalioğlu Parkı aynı dönemde diğer şehirlerde inşa edilen parklardan yer seçiminde bölgenin iklimi ve manzaranın etkisinin kullanılarak coğrafyadan da faydalanılmasıyla fark yaratmıştır. Park inşa edildiği tarihten bu yana canlılığını koruyarak günümüzde aktif bir biçimde kullanılmaya devam edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: erken cumhuriyet, park, cumhuriyet, batılılaşma, karaalioğlu parkı

SUMMARY
EVOLUTION OF KARAALIOĞLU PARK İN ANTALYA AS AN URBAN PARK İN
EARLY REPUBLICAN PERİOD

The study examines the transformation of the Early Republican Karaalioğlu Park and its surroundings in the westernization process and its contribution to the urban texture. With this purpose, the park's location before it was organized as a park, the buildings in this location, the construction of the park and the services it offers has been examined chronologically along with the development of its surrounding. The history of Antalya's Early Republican period and the history of Karaalioğlu Park and its surrounding has been thoroughly studied within the subject's extent. Other parks constructed in other cities within the same period has been researched and an evaluation of Karaalioğlu Park with the other Early Republican parks has been made.

It can be observed that within the process of Antalya Karaalioğlu Park's that the park has served as community home, cinema, country coffee house, sericulture school, kindergarten, stadium and had great contributions to that period's socio-cultural scheme. The park has also affected Antalya's urban development with its location.

Antalya Karaalioğlu Park has made a difference from the other parks built in the same period with the use of the region's climate and the influence of the geography in the selection of the park's building lot. The park has been actively used today, preserving its liveliness since its construction.

Keywords: early republic, park, republic, westernization, karaalioğlu park

ÖNSÖZ

Park inşalarının sıklaştığı Erken Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde parklar, devletin modernleşme hareketlerinin halka aktarımının bir aracı olmanın yanı sıra, kentsel doku içinde de benimsenen ideolojinin görsel temsilcileri olmuşlardır. Osmanlı döneminde yeşil alan kullanımı padişahların av ve eğlence yerleri olarak kullandıkları mesireler iken 19. yy.’la birlikte mesire alanları halka açık hale getirilmiştir. Kentsel mekanda yer alan açık alan düzenlemeleri önce “millet bahçeleri” olarak daha sonra da “park” adı altına halkın kullanımına sunulmuştur. Sultanahmet ve Tepebaşı Millet Bahçeleri’nin yanı sıra İzmir ve İzmit örnekleri de mevcuttur. 19. yy. da yaşanan modernleşme hareketlerinin önemli bir göstergesi olarak parkların yapımı başlamıştır, Taksim Bahçesi, Gülhane Parkı, Tayyare Parkı 19. yy. ın ilk yarısında İstanbul’da yapılan parklardır. 1920 yılında “millet bahçesi” kavramının kullanımı son bulmuştur.

Erken Cumhuriyet döneminde park kavramı hedeflenen modern vatandaşın yaratımında olduğu kadar görsel bir modernlik kültürünün bir parçası olduğu için de önemlidir. Parklar, Cumhuriyet’in temelinde ifade ettiği gençlik ve sağlık kültürünü destekleyici mekanlarken aynı zamanda gazino, dans platformları gibi sundukları çeşitli servislerle de iki cinsin bir arada olduğu bir topluluk yaratma düşüncesi ile modern kadın imajını da destekleyen mekanlar olmuşlardır. Ankara Gençlik Parkı, İzmir Kültür Park, Antalya Karaalioğlu Parkı, Adana Atatürk Parkı, Samsun ve Mersin illerindeki belediye parkları bu kapsamda yapılan birkaç örnektir.

Çalışmada ele alınan Antalya Karaalioğlu Parkı ve çevresi Erken Cumhuriyet dönemi içinde geçirdiği dönüşüm incelenerek, parkın kent dokusunun gelişimi ile Antalya’nın sosyo kültürel ortamı üzerindeki etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Park ile ilgili bulguların elde edilmesi konusunda arşiv taraması, yerel gazete ve dergiler ile şehir tarihi hakkında yazılı kaynaklar taranarak, saha çalışması yapılmıştır. Çalışılan alanı konu edinen bir başka çalışma Akdeniz Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda, 2017 yılında ortaya konmuş olan “Cumhuriyet Dönemi Kent Parklarının Karaalioğlu Parkı Örneğinde İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezidir. Tezin çalışma konusunu, Karaalioğlu Parkı alanında yer alan su kanalları, miradorlar, bitkisel düzenlemeler ve yapısal öğeleri ele alarak, bu öğelerin günümüz teknolojileri ile yeniden canlandırılması ve Cumhuriyet Dönemi peyzaj mimarlığı anlayışını belirlenmesi ve o dönemde yapılmış olan eserlerin incelenerek günümüzdeki durumları hakkında çıkarım yapmak oluşturmaktadır.

Karaalioğlu Parkı bir mesire alanından parka dönüştüğü süreçte sunduğu servisler açısından incelenmiştir. Halkevi, sinema, kır kahvesi, ipekçilik ve böcekçilik mektebi, çocuk bahçesi, stadyum parkın sunduğu servisler olup dönemin sosyo kültürel ortamına katkı sağlamıştır. Bulunduğu konum açısından Antalya'nın kentsel gelişimini de etkileyen park, ayrıca yer seçiminde bölgenin iklimi ve manzaranın etkisi kullanılarak coğrafyadan faydalanılması konusunda da diğer şehirlerde inşa edilen parklardan ayrılır.

TEŞEKKÜR

Danışman hocam Sayın Prof. Dr. Burcu CEYLAN DUGGAN 'a yürüttüğümüz çalışmanın her aşamasında bilgi ve tecrübeleriyle yol gösterdiği için en içten ve sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bölümümde çalışmalarıyla her daim bizlere katkı sağlamak ve paylaşım içinde olmaktan kaçınmayan saygı değer öğretim üyelerimize de en içten teşekkürlerimi sunarım. Kaynak bulma konusunda çabalarım katkıda bulunan hocalarım Sayın Prof. Dr. Burhan VARKIVANÇ ve Sayın Dr. Ebru Nalan SÜLÜN 'e, en içten teşekkürlerimi sunarım. Araştırma sürecim içinde arşivlerine erişim sağlayarak çalışmama katkı sağlayan Antalya Büyükşehir Belediyesi Kent Tarihi ve Tanıtım Dairesi Başkanlığı' na, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne teşekkürlerimi sunarım. Eğitim hayatım boyunca olduğu gibi tez çalışma sürecim boyunca da maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen biricik annem Candan DOĞANCI ve babam İsmet Bahri DOĞANCI 'ya, gösterdikleri sabır, teşvik ve cesaret için çok teşekkür ederim. Son olarak her konuda desteğini hissettiğim ve her konuda kendisini desteklediğim kardeşim İpek DOĞANCI 'ya gösterdiği sabır ve esprili tavırları için çok teşekkür ederim.

Zeynep DOĞANCI

BİRİNCİ BÖLÜM

ANTALYA'NIN TARİHİ

1. Antalya'nın Coğrafyası ve Tarihi

Türkiye'nin güneyinde Akdeniz kıyısında yer alan Antalya kenti Batı Akdeniz Bölgesi'ni oluşturan iller arasında en büyük kent olup bölge merkezi konumundadır. İlin büyük bir kısmı Antalya Körfezi'nin her iki yanında yer alan Batı Toroslar olarak bilinen dağlarla kaplıdır. Bölgedeki en önemli yükseltiler Akdağ, Susuz Dağlar, Alaca Dağ, Beydağları ve Geyik Dağları'dır. Bu dağlar Konya, Karaman ile Antalya arasında bir dizi halinde sınır oluşturur.¹ Ekonomisi tarım ve turizme bağlı olan kent, doğusunda Mersin, Konya, Karaman ile kuzeyinde Isparta ve Burdur, batısında Muğla illeri ile komşudur. Çok eski dönemlerden beri Antalya iklimi, uzun sahil şeridi, verimli toprakları ve zengin bitki örtüsü ile Pisidya, Pamfilya ve Likya gibi önemli uygarlıklara ev sahipliği yaparken, önemli bir liman kenti olarak da Romalılar, Selçuklular ve Osmanlıların da egemenlik sürdürdüğü topraklar olmuştur.

Antalya'da ilk belediyenin kurulması, 1864 Vilayet Nizamnamesi' nin yerel yönetimlerin ülke geneline yayılması ile gerçekleşmiştir. Aynı yüzyıl içindeki önemli olaylardan biri de 1893 ve 1895 yılı yangınlarıdır. Hükümet Konağı 1893 yılındaki yangından sonra yeniden inşa edilmiştir.² 1895 yılında günümüzde Kılıçarslan Mahallesi olarak bilinen Cami-i Cedid mahallesinde Rum Tifanzade Hacı Güllü'nün evinde başlayan yangın, hızla yayılmış 417 adet Rum hanesinin tamamen kül olmasına, haneler yanında yer alan bir cami ve dört manastırın da bu yangından etkilenmesine sebep olan bir afet olmuştur.³

Osmanlı döneminde şehrin ekonomisi hububat, hayvancılık ve kısmen ticarete dayanıyordu.⁴ 20. yüzyılın ilk yıllarında yaşanmış olan kitlesel göçler, I. Dünya Savaşı, nüfus mübadelesi ve "İktisadi Buhran" gibi etkenler Antalya'da da hem kültürel hayat hem de ticari hayatta belli sonuçlar doğmasına sebep olmuştur. 1920'li yıllarla birlikte Antalya'nın ticaret alanında, konumu ve ulaşım şartlarının zorluğu nedeniyle iç bölgelerle olan ilişkileri kopmuştur, buna bağlı olarak ekonomik açıdan zor bir döneme girilmiştir. Dış ticaretin getirilerinden mahrum kalan kentin ticari ilişkileri Ege adaları ve İzmir'le sınırlı kalmıştır. 1914 yılında ilk defa vilayet Ziraat Müdürlüğü tesis edilmiş olan Antalya'da⁵, 1924 yılında yapılan bir ziraat kongresinde yöredeki hububat, susam, mısır, tütün, portakal ve limon

¹ Sarı, vd., 2012: 45-46 C.1

² Sarı, vd., 2012: 31 C.2

³ Dinç, 2018: 249

⁴ Güçlü, 1997: 110

⁵ Güçlü, 1997: 34

hasılatının ıslahı kararı alınmıştır. Bunun yanı sıra sütçülük, böcekçilik sanatlarının canlandırılması, fidanlık ve böcekhanenin ıslahı, ziraat aletleri tamirhanesinin geliştirilmesi de kararlaştırılmıştır. Hububat ihracatı yapabilen Antalya her yıl 5 bin ton buğday, 3 bin ton arpa, 800 ton yulaf ve 360 ton sarı mısır sevk ediyordu.⁶ Tarım ihracatının yanı sıra Cumhuriyetin ilk yıllarında Antalya’da dokuz adet un, bir adet konserve ve bir adet buz fabrikasıyla, özel idareye ait ziraat aletleri tamirhanesi bulunuyordu. Antalya’da bulunan atölyelerde ise kıl ve yünden çuval, torba, kilim ve bez imal edilmekte ve kumaş dokunmaktaydı.⁷ Antalya bir liman kenti olmasına rağmen konumu sebebi ile liman ticaretinde gelişmemiştir. 1934-1938 yılları arasında fiziki ve teknik imkanların kısıtlı olmasına rağmen Antalya limanından 69.000 ton mahsul ile 114.606 canlı hayvan ihraç edilmiş, 261.000 liralık ithalat yapılmıştır. 1938-1939 yıllarında ise limanın kapasitesini artırmak amacıyla yeni bir gümrük binası ve iki mendirek inşa edilmiştir.⁸

Cumhuriyet’in ilanından önce 28 Mart 1919 tarihinde İtilaf Devletleri adına İtalyanlar tarafından işgal edilen Antalya, 1921 tarihine kadar işgal altında kalmıştır.² Bu süre içinde İtalyanlar Antalya’yı bir hareket üssü olarak kullanmışlardır. Çevre ilçeleri de işgal etmenin yollarını aramışlar ve Burdur, Isparta ilçelerini, Antalya, Korkuteli ve Finike’yi birbirine bağlayan bir tren yolu inşa etme fikri ile ilgilenmişlerdir.⁹

Antalya’da nüfus işgal dönemi olan 1920-1921 yıllarında çoğu ahşap evlerde yaşayan 23.000 kişiden oluşuyordu. Arap, Girit ve Yunanistan göçmenleri de bulunmakla birlikte nüfusun büyük bir kısmını Türkler oluştururken, Osmanlı döneminden kalan Rumlar ise nüfusun yaklaşık 1/3’ünü oluşturuyorlardı. Türklerin iki mezarlığı, bir hastanesi, yaklaşık on adet okulu; Rumların ise on dört kilisesi, on iki çeşitli düzeylerde okulu ve bir itfaiye örgütü vardı.¹⁰ Rumların 1922 yılında kenti terk etmelerinden sonra ortaya çıkan nüfus boşluğu, 1924 ile 1933 yılları arasında Yunanistan’dan gelen 3.080 mübadele göçmeni ve 748 muhacirin kente iskan edilmesi ile telafi edilmeye çalışılmıştır.¹¹ Atatürk’ün gayretleri ile 1924 yılında Selanik ve Yunanistan’ın diğer yörelerinden gelen ve Türk olan muhacirlerle Antalya’da yabancı göçmen sayısı azaltılmış, Türk nüfus artırılmaya çalışılmıştır.¹² Cumhuriyet devri ile ilgili ilk sağlıklı nüfus verilerine Cumhuriyet’in üçüncü yıldan itibaren ulaşılabildiğini belirten Güçlü(1997: 44), 1926 yılına ait belgelere göre Antalya vilayet nüfusunun 226.704 kişi

⁶ Güçlü, 1997: 54

⁷ Gönüllü, 2010: 475

⁸ Güçlü, 1997: 67

⁹ Gönüllü, 2010: 87

¹⁰ Çimrin, 2012 :271

¹¹ Dayar, 2010: 34-35

¹² Çimrin, 2012: 272

olduğunu yazar.¹³ Cumhuriyet'in ilk yıllarında Osmanlı Dönemi'nde görülen göçmen yerleştirme politikası devam etmiştir. 1927 yılına ait belgelere göre Lozan Antlaşması'ndan sonra gelenlerden Antalya Merkez Kazası'nda 583 hanede 2.044 kişi olup, bunların mübadil hanesinin 170 hanesi Antalya Merkez Kasabası'nda, geri kalan 413 hane ise köylere dağıtılmıştır. Bu mübadillere 553 hane, 24.057 dönüm mera ve bataklık, 384 dönüm bahçe, 70 mağaza ve dükkan, 6 kahvehane, ev, gazino ile 3 yağhane tahsis edilmiş ve dağıtılmıştır.¹⁴ Cumhuriyet'in ilanından önce göçmen nüfusun ağırlıklı olduğu Antalya'da, Cumhuriyet'in ilanından sonra, önceki yıllarda gerçekleşen nüfusu Türkleştirme çabaları başarılı olmuş ve nüfusun büyük bir kısmı Türkler oluşturmuştur.

1.1 İmar Hareketleri

Konya vilayet salnamesinden edinilen bilgilere göre Antalya'nın 1910'lu yıllarına ilişkin imar durumu hakkında şu bilgiler yer alır:

“Antalya'nın sur içinde bulunan binaları birbiri üzerine mevzi olarak yapılmış ve bu tarz mimari şehre ayrı bir güzellik vermiştir. Ancak binaların güneşe bakan kısımları sıvasız olduğundan kasvet vermektedir. Antalya'nın sokakları da dar ve gayri muntazamdır. Ekseri bütün binalar ahşaptır. Şehrin kayalık olması ve sokakların tabii bir kaldırım halinde bulunmasından dolayı, hiçbir zaman kaldırıma önem verilmemiştir. Antalya'nın bir caddesi de yoktur. Yalnız şehrin sur dışı kısmında yeni kurulan Yenikapı, Değirmenönü ve Şarampol Caddeleri oldukça geniş ve düz yapılmıştır. Ayrıca mahalleler arasındaki sokakların bir kısmını su mecraları işgal etmektedir.”¹⁵

19. yüzyılda Antalya şehri yerleşiminin ana gövdesi Kaleiçi mahalleleri ve sur dışında yakın mahallelerden oluşmaktaydı. Kale dışındaki mahalleler, Kaleiçi'ndeki mahallelere oranla daha geniş alanlara yayılmışlarken, Kaleiçi'ndeki mahallelerin böyle bir şansı yoktu. Kaleiçi dar bir alanda pek çok evin bir arada barındığı bir yerleşim bölgesidir.¹⁶

II. Abdülhamit döneminde eğitim ve sağlık gibi alanlarda modernleşme hareketlerine bağlı olarak Antalya'da çeşitli inşaa faaliyetleri yapılmıştır. II. Abdülhamit döneminde Tophane'de bulunan Hükümet binası modern bir bina haline getirilmiş, Gureba Hastanesi, Hapishane ve Saat Kulesi de aynı dönemde inşa edilmişlerdir. Kent surlarının ilk defa yıkılmaya başlanması da bu dönemdedir.¹⁷ 1900 yılında kentte bir Topçu Dairesi, bir Redif Deposu ve

¹³ Güçlü, 1997 :44

¹⁴ Gönüllü, 2010 :123

¹⁵ Konya Vilayet Salnamesi, 1332: 200; Gönüllü, 2010: 40

¹⁶ Dinç, 2018: 246

¹⁷“Tophane'de Bar”, *Antalya*, Sayı: 5274, 5 Temmuz 1963; Dayar, 2010 :17

Daire-i Askeriye ve Maarif adına yılda 300 lira kira getiren bir un fabrikası da vardır.¹⁸ II. Abdülhamit döneminde açılan Gureba Hastanesi'nin inşasına 1900 yılında başlanmış ve 1901 yılında ise inşa tamamlanmıştır.¹⁹ Daha sonra ismi Memleket Hastanesi olarak değiştirilmiş ve uzun yıllar hizmet vermiştir.²⁰

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine ait eğitim kurumları arasında 1898 yılında liva idadisi olarak eğitim-öğretime başlayan 1916 yılında "Sultani" adıyla²¹ hizmet veren Antalya Lisesi, 1910 yılında erkek öğrencilerin eğitimi için kurulan İttihat ve Terakki Mektebi olan Cumhuriyet'in ilanından sonra ise Gazi Mustafa Kemal İlkokulu (şimdiki Valilik binası)²² ve 1910 yılında inşa edilen Cumhuriyet İlkokulu²³ yer almaktadır. Antalya vilayetinde 1925 yılında çeşitli 169 okul ve okullarda eğitim gören 6.987 öğrenci mevcuttur. Bu tarihte biri üç öğrencili erkek okulu, diğeri on altı öğrencili kız okulu olan iki İtalyan okulu da bulunmaktadır.²⁴ İtalyanların 1919- 1921 yılları arasındaki Antalya'yı işgalinden önce Antalya'yı sömürgeleştirme isteklerinin ilk işareti olarak 1913 yılında okul açma girişimleri olmuş fakat hükümetin izni alınmadıkça bunun mümkün olmayacağı bildirilmiştir. Daha sonra ise Mermerli Mevkiinde "Yanık Hastane" olarak anılan ve kadınlara ait bir bölümü de bulunan bir hastane ve bugünkü Işıklar Caddesi üzerinde Öğretmen Evi arkasındaki sokakta bir dispanser açmışlardır. Hemen ardından ise bir anaokulu ve okul açmışlardır.²⁵

1919-1921 tarihleri arasında İtalyanların Antalya'yı işgali sırasında ilk imar planı İtalyan mühendis G. Scarpa tarafından çizilmiş ve 1920 tarihinde tasdik edilmiştir.²⁶ (Çizim 1) Kentin altyapısı 1920'li yılların başlarında oldukça kötü durumdadır. Akşamları kandillerle aydınlatılan sokaklarda, feneciler de çalışmaktadır. Evler ve dükkanların aydınlatılmasında ise gaz lambaları kullanılmıştır.²⁷ II. Meşrutiyet yıllarından sonraki yıllarda kentin elektrik alt yapısını kurmak için ilk girişimlere başlanmıştır. 1911 yılında Kıbrıslı Yorgos ve Pankos, Düden Şelalesinden elektrik elde ederek kenti aydınlatmak amacıyla bir Alman şirketinden imtiyaz almışlardır.²⁸ Savaştan sonra 1923 yılında iki kişiye daha ayrıcalık verilmiş fakat daha sonra bu imtiyazlar ellerinden alınmıştır.²⁹ Kente temiz su getirme çalışmalarına ise aynı yıl

¹⁸ Dayar, 2010: 17

¹⁹ Gönüllü, 2019: 96

²⁰ Sarı, vd., 2012 :186, C.1

²¹ Gönüllü, 2010: 342

²² Sarı, vd., 2012 :188, C.1

²³ <http://gazipasacumhuriyortortaokulu.meb.k12.tr/> (erişim tarihi: 30.05.2019)

²⁴ Gönüllü, 2010: 342

²⁵ Çimrin, 2012: 141

²⁶ Çimrin, 2012: 609

²⁷ "Karanlıklar İçinde", *Antalya*, Sayı: 791, 2 Şubat 1923; Dayar, 2010: 17

²⁸ BCA. 230.0.0-9.34.1., s. 3; Dayar, 2010: 17

²⁹ "Elektrik Tesisatı", *Antalya*, Sayı: 435, 7 Şubat 1924

olan 1923 yılında girilmiştir.³⁰ Fakat temiz su ihtiyacı 1920’li yılların sonuna kadar problem olmuştur.³¹ 1925 yılında ise elektrik üretimi için Antalya Belediyesi’nin kendisi harekete geçmiş ve kentin elektrik ihtiyacı için, gerekli paranın halka satılacak hisse senetlerinden karşılanarak bir şirket kurulmasına karar verilmiştir.³² Ancak 1926 yılında bin lira sermaye ile Anonim Antalya Elektrik Şirketi kurulabilmiş,³³ kentin bir kısmına ise elektriğin sağlanması 1927 yılının sonunda olabilmıştır.³⁴

Cumhuriyet dönemi ile birlikte, 1924 yılı itibariyle Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’na göre yeni uygulama gereğince Müstakil Teke Mutasarrıflığı³⁵ olan Antalya, Alanya, Akseki, Manavgat, Korkuteli, Kaş, Finike ve Elmalı isminde yedi kazası olan bir vilayet olmuştur.³⁶ Cumhuriyet’in ilanından sonra 1928 yılı itibariyle Antalya Belediyesi’nin on yataklı bir dispanseri, bir salnamesi, 45 dükkanı, 10 dönüm arsası, 50 çalışanı vardır.³⁷ Cumhuriyet kurulduktan sonra günümüz belediyeçilik anlayışına uygun görevler üstlenmeye başlanılmış ve ilk önemli faaliyet olarak 1930’lu yılların ilk yarısında Kaleiçi halkının şikayeti üzerine surların yıkımı gerçekleştirilmiştir. Bilimsel koruma anlayışı adına önlem alınmadan yapılan bu çalışma ile Kalekapısı civarında yer alan tek katlı ahşap dükkanlar da yıktırılmıştır. Kalekapısı’ndan Belediye İşhanı’na doğru genişletilen yolun iki yanına modern tek katlı dükkanlar yaptırılmış ve semt “Yeni Çarşı” adıyla anılmaya başlanmıştır.³⁸ Cumhuriyet döneminde belediyenin önemli faaliyetlerinden bir diğeri vilayette bulunan bataklıkların kurutulmasıdır. Antalya’daki bataklığın kurutulması konusunu içeren 1937 tarihli bir belgede Orman Umum Müdürlüğü’nün ilgili bölgede iki yıldır okaliptüs ağaçlandırması yaptığı bilgilerine ulaşılmıştır.³⁹

Erken Cumhuriyet yönetiminin Osmanlı döneminden devraldığı en önemli yerleşim bölgeleri içinde Kaleiçi yerleşimi ile sur dışında gelişen Elmalı, Teşvikiye (Kışla), Muratpaşa, Balbey mahalleleri vardır. Şimdiki adı Atatürk Caddesi olan Yenikapı Caddesi üzerinde çeşitli kamu yapıları ile bahçeli konutlar yer almaktaydı. Kalekapısı’ndan Muratpaşa Camii’ne uzanan aks da önemli oluşumlardandı.⁴⁰ Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte ihtiyaç duyulan kamu ve hizmet binaları, Vilayet binası gibi binalar Osmanlı canlandırıcılığı-*1.milli üslup*- etkisinde

³⁰ “Su İçin Müracaat”, *Antalya*, Sayı: 481, 2 Aralık 1920

³¹ “Vilayetimizde Su İşleri”, *Resmi Antalya*, Sayı: 153, 26 Eylül 1930

³² “Elektrik Tesisatı”, *Antalya*, Sayı: 435 7 Şubat 1924

³³ Gönüllü, 2010: 342; “Elektrik Meselemiz”, *Antalya*, Sayı: 1285 1 Ekim 1926

³⁴ “Elektrik Cereyanı Verilecek”, *Antalya*, Sayı: 1366, 6 Nisan 1927

³⁵ Güçlü, 1997: 34

³⁶ Gönüllü, 2010 :113

³⁷ Güçlü, 1997; 48

³⁸ Sarı, vd., 2012: 187, C. 1

³⁹ Gönüllü, 2010: 163

⁴⁰ Sarı, vd., 2012 :186 C. 1

gelişen yeni yapı tipleri arasından seçilmiştir. Ayrıca bu dönem Tophane Parkı adında bir parkın varlığı 1926 yılına ait gazete haberlerinden anlaşılır.⁴¹Hükümet konağı buradan taşınınca alan kamusal bir dönüşüm yaşar. I. Dünya Savaşı sonrası ekonomik güç yeniden kazanılmaya çalışılmış ve beraberinde 1930'lu yılların sonunda çeşitli kamu yapıları kente kazandırılmıştır.⁴² 1938 yılında ise Antalya vilayetinde 103 ilkokul ve 237 ilkokul öğretmeni, Antalya'da ise sekiz ilkokul ve bir lise bulunmaktadır.⁴³ 1940'lı yıllarda ise bunlara ek olarak Antalya Kız Sanat Okulu, Aksu Köy Enstitüsü ve 1944 yılında ise Erkek Sanat Okulu eğitime başlamıştır.⁴⁴

Kentin modernizasyonu için Kalekapısı civarındaki çarşı düzenlemesi ve Karaalioğlu Parkı inşası atılan önemli adımlar arasındadır.⁴⁵ Erken Cumhuriyet döneminde Antalya küçük bir yerleşim olarak nitelendirilebilirdi. Osmanlı canlandırmacılığı etkisinde kurulan kurumlar olan Belediye ve Vilayet binaları, Cumhuriyet idaresinin siyasal ve toplumsal ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenerek kullanılmıştır. İmar hareketleri Antalya'da II. Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik sıkıntılara rağmen Vali olarak görev yapan Haşim İşcan döneminde 1940'lı yıllar boyunca devam etmiştir. Karaalioğlu Parkı'nın yapımı, Ali Çetinkaya Caddesi'nin açılışı, Antalya Lisesi ek binası, Doğumevi, Kız Enstitüsü, Erkek Sanat Enstitüsü, on sınıflı İnönü İlkokulu, Bahçelievler'in kuruluşu, Aksu Köy Enstitüsü'nde birçok yapıların inşası, yüzlerce ilkokul ve birçok yol Vali Haşim İşcan'ın öncülüğünde gerçekleştirilmiştir.⁴⁶

1940'lı yıllarda yapılan imar çalışmaları ile bu dönem boyunca Antalya, batıda Bahçelievler semtine, doğuda Ali Çetinkaya Caddesi'nin açılması ile Meydankavağı'na, güneyde Haşim İşcan Mahallesi'ne doğru yayılmıştır. Kentin önemli aksları ise şu şekildeydi, Kaleiçi'ni Meydankavağı'na bağlayan bugünkü Recep Peker Caddesi, "Yeni Çarşı" ile Karaalioğlu Parkı'nı bağlayan Hükümet Caddesi ve Muratpaşa Mahallesi'ne uzanan Şarmpol yoludur.⁴⁷ Kentin yaşadığı su sorunu ise Vali Haşim İşcan'ın 1940'lı yıllardaki çalışmaları ile çözülebilmiştir.⁴⁸ Antalya halkı tarafından şehre su getirilmesi amacıyla 1946 yılında Yayla Su Derneği kurulmuştur. Yayla Suyu ismiyle bilinen Doyran Suyu 1949 yılında Konyaaltı'na, bir yıl sonra ise Antalya'ya kadar getirilmiştir.⁴⁹ Cumhuriyet sonrası ilk imar planı ise ancak 1955 yılında yapılabilmiştir.⁵⁰

⁴¹ "Tophane Parkı", *Antalya*, Sayı: 1235, 4 Ağustos 1926

⁴² Sarı, vd., 2012 :186 C. 1

⁴³ Gönüllü, 2010: 342

⁴⁴ Sarı, vd., 2012: 188 C.1

⁴⁵ Sarı, vd., 2012 :186 C.1

⁴⁶ Çimrin, 2012: 545

⁴⁷ Sarı, vd., 2012 :186 C.1

⁴⁸ Güçlü, 1997: 82

⁴⁹ Gönüllü, 2010: 196

⁵⁰ Çimrin, 2012: 609

1.2 Sosyo-Kültürel Etkinlik Alanları

Antalya’da da olduğu gibi, 20. yüzyıl başlarında toplumsal hayatta kahvehaneler kentte yaşayanların ortak paylaşım alanları içerisinde yer almıştır. 1900’lü yılların başında toplumsal mekanlar olarak kahvehanelerin sayısında artış yaşanmıştır. Kahvehane sayılarındaki artış ve I. Dünya Savaşı yılları ile “İktisadi Buhran” gibi sosyal hayatı etkileyen faktörler ile ortaya çıkan çalgılı ve sahneli kahvehaneler farklı bir toplumsallaşma arayışının ürünüdürler.⁵¹ Bu mekanlar hemen herkese açık olup, toplumun farklı kesimlerinin bir araya gelerek iletişim kurduğu, kentlerin genellikle daha az itibarlı ya da ahlakından şüphe edilen mahallelerinde bulunurdu.⁵² Antalya’daki kahvehanelerden birkaçı ise şöyledir: Leski Kahvehanesi, Fener Yolu üzerinde Alamba Kahvehanesi ve 1924 yılına ait gazetelerde verilen incesaz takımı ilanlarından anlaşıldığı kadarıyla Tophane Kahvehanesi, Derviş Efendi Kahvehanesi, Yenikapı’da Muharrem Efendi Kahvehanesi, Lara Kahvehanesi.⁵³ Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte sahneli ve çalgılı kahvehanelerin denetimi başlamış, sahneli kahvehanelerde yapılan tuluatlar 1925 yılında Anadolu’da yasaklanmıştır.⁵⁴

4 Ağustos 1926 yılına ait Antalya gazetesinde, belediyenin yaptığı ve yeni açılan Tophane Parkından övgüyle bahsedilmiştir.⁵⁵ Modern bir park olarak Erken Cumhuriyet döneminin öngördüğü toplumsal ve kültürel hayata uygun şekilde parkta uyulması gereken adab-ı muaşeret kurallarının yine 28 Ağustos 1926 tarihli gazetede anlatıldığı görülür.⁵⁶ Yeni bir modern kadın imajı ile Cumhuriyet kültürü, kadınların ve çocukların kamusal mekanlarda görünürlüğünün önemle üzerinde durmuştur. Bu düşünce ile ilgili olarak kadınların parklarda erkekler arasına rahat karışamamaları ve kimi erkekler tarafından rahatsız edilmeleri üzüntü duyularak Antalya gazetesinde bahsedilmiştir.⁵⁷

1932 yılında halkevinin inşa edildiği yerde önceden Türk Ocağı binası bulunmaktaydı.⁵⁸ 1923 yılında kurulan Antalya Türk Ocağı⁵⁹, halkevlerinden önce toplumsal hayat ve halkın bilinçlendirilmesi ve Türklükle ilgili tüm meselelerle meşgul olunan bir kurumdur.⁶⁰ Henüz

⁵¹ Dayar, 2010: 57

⁵² Dayar, 2010: 60

⁵³ Dayar, 2010: 58

⁵⁴ Üstel, 2004: 219

⁵⁵ “Tophane Parkı”, *Antalya*, Sayı: 1235, 4 Ağustos 1926

⁵⁶ “Nazar-ı Dikkate”, *Antalya*, Sayı: 1256, 28 Ağustos 1926

⁵⁷ “Tophane Parkı”, *Antalya*, Sayı: 1235, 4 Ağustos 1926

⁵⁸ Çimrin, 2012: 359

⁵⁹ “Türk Ocağı Açılıyor”, *Antalya*, Sayı: 283, 10 Ağustos 1920

⁶⁰ Üstel, 2004: 219

halkevinin inşaa edilmediği bu dönemde halka kültürel açıdan kendilerini geliştirebilecekleri alanlar ileride parkın inşaa edileceği alanlar içinde sunulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

PARKLARIN GELİŞİMİ

2.1. Avrupa Kent Parkları Gelişimi

Kent parklarının Avrupa’da ortaya çıkışına temel hazırlayan ilk gelişmeler Rönesans döneminde yaşanmıştır. Klasik uygarlığın bir başka tezahürü olarak peyzaj mimarisi, erken 15. yüzyılda yeniden canlanmıştır.⁶¹ Klasik mimari formların uyarlanarak yeniden kullanılması anlayışını güden Rönesans mimarisi, form ve kesinlik açısından duruluğu yakalayarak mimarinin hedefi olan mutlak bir denge ve ussal düzen halini bahçe tasarımlarında da yansıtır.⁶² Erken Rönesans bahçeleri çakıl yollarla sınırlandırılmış ve birkaç düz teras içinde düzenlenmiş çiçek tarhlarının dikey ızgaralar halinde düzenlenmesinden ibarettir. 16. ve 17. yüzyıllarda zengin ailelerin sahip olduğu özel bahçe ve parklar ileriki dönemlerde ortaya çıkacak olan kent parklarında benimsenecek olan tasarımlar açısından örnek oluştururlar. Villa Lante (Fotoğraf 1) on iki çiçek tarhı ve ortasında bir fiskiye yer alan geniş bir kare teras ile Villa d’Este (Çizim) engebeli arazide teraslar halinde düzenlenen kare tarhlara bölünmüş bahçeler ve yükseltiden yararlanılarak yapılan fiskiyelere sahip örneklerdi.⁶³ Barok’un İtalya dışına yayılması ile Fransa’da Barok bahçeler formel bahçe düzenlemeleriyle doruğa ulaşmıştır. Peyzaj mimarisinin en iyi örneklerinden biri olan Versailles Sarayı’nın (Fotoğraf 2) peyzaj mimarı Andre Le Notre, parterlerin (çitle çevrili çiçeklik tarhları) hepsini ve ışılan alelleri, merkezde bulunan kralın kendi odalarının içinden geçerek sarayın büyük eksenine ilişki içinde olacak biçimde yerleştirmiştir.⁶⁴ Barok bahçeler, tarhlar halinde düzenlenen çiçek bahçeleri halinde ortaya çıkmış daha sonra görkemli havuzlar ve heykellerle bezenerek⁶⁵ uzun gölcükler ve fiskiyeler gibi su öğeleri de eklenmiştir.⁶⁶ Bu bahçeler Fransız aristokrasisinden varlıklı ve seçkin kişilerin kullanımına açık özel parklar ve bahçelerdir.

Rönesans dönemi ile yaşanan değişim ve dönüşümlerle paralel olarak özel bahçe ve parkların birkaçı halkın kullanımına açılmıştır. İngiltere’de VIII. Henry tarafından 1536 yılında av alanı olarak kullanılan Hyde Park, I. Elizabeth dönemine kadar av alanı olarak kullanıldıktan sonra 1637 yılında halkın kullanımına açılmıştır.⁶⁷ Önceleri askeri bahçe olarak

⁶¹ Roth, 2002: 468

⁶² Roth, 2002: 460

⁶³ Roth, 2002: 469

⁶⁴ Roth, 2002: 502

⁶⁵ Aslanoğlu Evyapan, 1974; Gürkaş, 2003: 11

⁶⁶ Roth, 2000; Gürkaş, 2003: 11

⁶⁷ <https://www.plantdergisi.com/keyif-yeri-hyde-park.html> (erişim tarihi: 28.05.2020)

kullanılan park olan Münih'teki Englischer Garten (Fotoğraf 3), 1789 yılında halka açılmıştır. 370 ha'lık büyüklüğü ile en büyük kamusal kent parklarından biridir. Paris'in en önemli kamusal parklarından biri olan, Louvre Müzesi ile Concorde Meydanı arasında bulunan ve saray bahçesi (Versailles) olarak yaptırılan Tuileries Park (Fotoğraf 4), 1564 yılında Andre Le Notre tarafından tasarlanmış ve 1667 yılında halka açılarak kent parkına dönüşmüştür.⁶⁸

18. yy. başında İngiltere'de etkileri görülen formel bahçe düzenlemesi, kısa zamanda tepkilere neden olmuştur. Formel düzenlemenin doğal düzeni bozduğu ve doğadan uzaklaşmaya neden olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. 18. Yy.'ın ortaları itibariyle parterler, su oyunları, setler, gereksiz bezeme unsurları olarak görülmüştür. İformel bir düzenlemeyi benimseyen İngiliz bahçeleri, çiçekler ve bitki zenginliğinin arasında yaya ya da atlı geziler için sürekli eğriler çizen patikalar esas alınarak inşa edilmiştir.⁶⁹ Parterlerin keyfi bir geometrik örüntü içinde düzenlenmesinin yerine arazinin doğal konturlarını vurgulamayı seçerek: düzensiz göller yaratmak için akarsuların önüne setler yapılmış ve peyzajı asimetrik manzaralarla çevrelemek için ağaçlar yetiştirmişlerdir.⁷⁰ İngiliz parkları, idealize edilen doğa fikri üzerine inşa edilen düzenlemeler olup aileler için yapılmıştır. Klasik park düzenlemeleri ise krallar için düşünülmüştür.⁷¹

19. yy. ortalarında Sanayi Devrimi'nin de etkisi ile kentleşme başlamış ve kent dışındaki kırsal alanlara ulaşmak güç bir hale gelmiştir. Daha önce yalnızca kralların ve zengin ailelerin sahip olduğu özel bahçe kavramı yerini 19. yy.la birlikte halk için özel park kurma düşüncesine bırakmıştır. İlk gerçek anlamda modern park tasarımı ise 1843 yılında Joseph Paxton tarafından yapılan Liverpool'daki Birkenhead Park'tır.⁷² (Fotoğraf 5) 1850'li yıllardan itibaren değişime uğrayan kent yapısı, sağlıksız yaşam koşullarına neden olmuş ve bu koşulların önlenmesi için 1890'lı yıllarda çeşitli kent hareketleri ortaya atılmıştır. Bu hareketlerden en etkili olanı Amerika'da başlatılan ve sağlıksızlaşan yaşam koşullarının düzeltilmesini hedefleyen 1899 yılında başlatılan Şehri Güzelleştirme Hareketi'dir. Bu hareketle, mimari olarak kentlere kimlik kazandırmanın yanı sıra, kentlerde yeşil alanlar planlayarak sosyal ve fiziksel iyileştirmeler sağlamak amaçlanmıştır. Hareketin öncülerinden Frederick Law Olmsted, gerçekleştireceği hareket için Avrupa kentlerine geziler düzenlemiştir.¹¹⁴ Avrupa'da gördüğü kentsel yeşil alanlardan etkilenen Amerikalı Frederick Law Olmsted'in 19. Yy.'da Boston Park Sistemi'nin oluşturulması ile de planlı kentsel yeşil alanların ilk tanımlaması yapılmıştır. Bu planla birlikte

⁶⁸ <https://www.plantdergisi.com/doc-dr-gul-en-aytac/kent-parklari-4.html> (erişim tarihi: 28.05.2020)

⁶⁹ Aslanoğlu Evyapan, 1974; Gürkaş, 2003: 12

⁷⁰ Roth, 2002: 541

⁷¹ Germaner, 1996; Gürkaş, 2003: 12

⁷² Demirkaya, 1999: 8

1850'lili yıllarda tasarımı yapılan⁷³New York Central Park (Fotoğraf 6) ile başlayan doğanın kent içine taşınması yaklaşımı, kent planlamasında buna benzer paralel örnekler oluşturulmasına öncü olmuştur.⁷⁴

2.2. Osmanlı Dönemi Mesirelerinden Erken Cumhuriyet Dönemi Park Anlayışına

Kelime anlamı olarak mesire gezinti, gezilecek yer anlamında olup kamusal yaşama ait açık mekanları karşılamaktadır. Osmanlı döneminde doğaya minimum müdahale ile mekanın potansiyelini Osmanlı ahlakına, kültür, sosyal yaşantı, fikirsel yapı ve estetik anlayışlarına paralel biçimde yansıtmış, rekreatif alanlardır. Mesire alanlarında görülen doğal özellikler bu alanların oluşumuna da katkı sağlayan etmenlerdir. Geniş çayırlar, şifalı su civarları, manzaraya hakim tepeler gibi doğal özellikleri içeren mesireler, aynı zamanda dini inanışlar sonucu bir türbe etrafında da oluşmuşlardır.⁷⁵ Buralarda çoğu zaman bir yatır da bulunur ve ziyarete gelen kadınlar hem dini bir görevi yerine getirirler hem de bir araya gelme fırsatı bulurlardı.⁷⁶ Mesire alanları geniş düzlük alanları içermesi nedeniyle göçebe kültürün de etkisi altında olan Osmanlı halkı için uygun mevsimlerde dış mekan aktiviteleri sırasında çadır kurarak konakladıkları alanlar da olmuşlardır.⁷⁷

Padişahlar mesire alanlarını tören ve av amaçlı kullanırlarken, II. Abdülhamid dönemine kadar mesireler yüksek rütbe sahipleri, şehzadeler ve aristokrasinin eğlence yerleri olmuştur. Örneğin II. Mahmud 1829 Kurban Bayramı kutlamasını Büyükdere Mesiresi'nde gerçekleştirmiştir. İstanbul'un çeşitli bölgesinde yer alan mesirelerde gezinti, çarşı-pazar aktiviteleri, panayır vb. etkinlikler, tiyatro kumpanyaları, orta oyunları, cirit, ok, güreş talimleri gibi eylemler gerçekleştirilirdi. Örneğin, Göksu Mesiresi'nde "Dörtkardeşler" adındaki bir kahvehaneden ve bu kahvehanenin gizli bir meyhane yeri olduğundan da söz edilmiştir.⁷⁸

Mesire yerleri, özel kullanıcıları, padişah ve saray erkanı olan mülkiyetler olarak saray bahçeleri, hasbahçeler, kasırlar, yazlık köşkler, av köşklarine ait bahçeler, bağlar, meyvelikler, kıyı köşklarine ait bahçeleri kapsamaktaydı. Hasbahçeler yüzyıllar boyunca spor ve diğer boş zaman etkinlikleri, "saraya özgü bir kültürün geliştirilmesi" amacıyla sessiz ve özel mekanlar olarak hizmet vermişti.⁷⁹ Gülhane Parkı alanında yer alan Topkapı Sarayı'ndaki hasbahçe spor etkinlikleri için ayrılmış olmasının yanı sıra çiçek, meyve ve sebze bahçelerini içinde

⁷³ <https://v3.arkitera.com/h44325-central-park-150-yasinda.html> (erişim tarihi: 29.05.2020)

⁷⁴ Özdemir 2007: 37

⁷⁵ Akdoğan, 1962; Gürbüz, 2009: 31

⁷⁶ Faroqi, 2002: 122

⁷⁷ Gürbüz, 2008: 15

⁷⁸ Göktaş, 1993: 407-408

⁷⁹ Hamadeh, 2010: 93

toplamıştı. Bu hasbahçede sanatın ve ilmin öğretildiği atölye ve diğer yapıtlar da yer almaktaydı. Bu hasbahçe içinde bulunduğu dönemin sanat ve ilim akademisi özelliğindedi. Bu atölyelerden çok değerli Mimar Sinan ve Mimar Mehmed gibi sanatçılar yetişmiştir.⁸⁰

Kamuya açık gezinti alanları halkın tercihleri doğrultusunda veya mekanların keşfi ile ortaya çıkmamıştır. İstanbul'da halkın kullanımına açılan alanlar büyük ölçüde sultanların tercihleriyle belirlenmekteydi.⁸¹ Halk ise mesire alanı olarak çayırlar, koruluklar, yaylalar vb. genişlik alanları kullanır ve çadır kurarlardı.⁸² Mesire, sayfiyeye gidemeyen ve yazlık evleri olmayan İstanbul halkı için kurulup kaldırılan çadırlar ile bir sayfiye alanına dönüştürülebilmekteydi. Bu nedenle bazı mesireler (Alemdağ) haftalık ya da birkaç gün konaklamak için gidilen sayfiyeler olarak değerlendirilmekteydi.⁸³ Bahçe ve mesire yerlerindeki düzenin sağlanması ve bakımlarının yapılması görevlerini, 16. yüzyıldan itibaren başlangıçta yalnızca imparatorluk bostanlarından sorumlu olan bostancı ve bostancıbaşılar üstlenmiştir.⁸⁴

İstanbul'da oluşturulan ilk bahçenin kaynaklarda Tokat Bahçesi olduğu ve bu bahçenin Fatih Sultan Mehmed'in avlandığı sırada Tokat kalesinin alındığı haberinin gelmesi ile bu ismi aldığı yazmaktadır. Evliya Çelebi ise 17. yüzyılda burada etrafında çitlerle çevrili avlanma sahaları, bir köşk, hamam ve bahçeler bulunduğunu yazar.⁸⁵

Yapımına 1455'te başlanan Topkapı Sarayı'nda farklı hamiler tarafından yaptırılan döşemeli taraçalara ve dikdörtgen havuzlu pavyonlara bitişik daha formel olarak planlanmış bahçeler olduğu gibi iç sarayın üç avlusunu çevreleyen dış duvarın önünde sıralanmış yarı doğal parklara benzer bahçeler de vardı. Güller, çiçek soğanları ve servilerle dolu bahçelere bakması için 2.500 bahçıvan görevlendirmiş olan Kanuni Sultan Süleyman'dan sonra; III. Ahmed, Dördüncü Avlu'da, Sünnet Odası'nın hemen dışında kendisinin ve yakın çevresinin özel zevki için bir lale bahçesi yaptırmıştır.⁸⁶

Kağıthane düzenlemeleriyle birlikte, açık yeşil alanda doğaya müdahale etmeyen geleneksel Osmanlı anlayışında değişim yaşanır.⁸⁷ Kanuni Sultan Süleyman tarafından hasbahçe statüsü kazanmış olan Kağıthane⁸⁸, Lale Devrinde Paris'e Osmanlı elçisi olarak gönderilen Yirmisekiz Mehmed Çelebi'nin (1720-1721) seyahati ile yeniden ele alınmıştır.

⁸⁰ Aslanoğlu Evyapan, 1976: 17

⁸¹ Şenyurt, 2018: 149-150

⁸² Cerasi, 2001: 204

⁸³ Şenyurt, 2018: 151

⁸⁴ Cerasi, 2001: 207

⁸⁵ Aslanoğlu Evyapan, 1974; Gürkaş, 2003: 7

⁸⁶ Ruggels, 2017: 288-289

⁸⁷ Arel, 1975: 21-29

⁸⁸ İrmak, 2007; Gürbüz, 2009: 77

Mesire alanlarına olan ilgi Lale Devri'nde başlamış olmakla birlikte, II. Mahmud (1808-1839), Abdülmecid (1839-1861) ve II. Abdülhamid dönemlerinde (1876-1909) giderek artmıştır.

Sadabad olarak da adlandırılan Kağıthane düzenlemeleri Yirmisekiz Mehmed Çelebi'nin aktardıklarından etkilenmiş olan III. Ahmed ve sadrazamı Damat İbrahim Paşa'nın verdiği emir ile 1722-1723 yılları arasında yaptırılmıştır. Kağıthane Deresi altyapı gereksinimleri ve estetik amaçlar göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir. Düzenleme çalışmaları hassa başmimarı Mehmed Ağa ve mühendislerin yürütücülüğünde, derenin ıslah çalışmaları ile başlamış⁸⁹, kanal sularını bir arada tutan, biri diğerinden daha güçlü inşa edilmiş iki bent ve havuzu oluşturan üçüncü bir bent inşa edilmiştir. (Çizim 3) Yapılan düzenleme Kasrı-Sa'dabad, Hurremabad, Hayrabad, Çeşme-i Nevpeyda, Kasr-ı-Cenan, Kasr-ı Nişad, Çeşme-i Nur, Cedvel-i Sim, Asr-i Surur ve Cisir-i Nurani isimli kasır, köşk, çeşme, havuz ve "bend-köprü" lerini içermekteydi.⁹⁰ Bu bölgedeki düzenlemeler 220 yıllık bir süreci kapsamaktadır; III. Ahmed Dönemi, I. Mahmud Dönemi (yenilemeler ve sarayda kısmi inşaatlar şeklinde), III. Selim Dönemi ve II. Mahmud Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi'nde (1952) olmak üzere çeşitli devirlerde düzenlemeler yapılmıştır.⁹¹

Kağıthane Deresi'nin yatağı değiştirilerek, saray bahçesinin doğu sınırını oluşturacak biçimde kuzey-güney doğrultuda, 25 metre eninde, 1100 metre boyunda ve dört metre derinliğinde, yan duvarları tamamen kesme taştan yapılan Cedvel-i Sim Kanalı oluşturulmuştur. Kanal suyu Sadabad Sarayı önünde ikişer kaskad ile birinci ve ikinci havuzlara dökülür. Saray yapısı kanalın kuzey bitiminde ve doğusunda ise havuza bitişik olarak yer almaktadır.⁹² Saray yapısı bahçe mekanını ortalamamaktadır. Havuzun doğusunda yer alan yapı, dört eşit uzunlukta çıkmadan oluşan haç planı gösterir.⁹³ İran etkisi su ve çimen alanlarının oranında, yapı süsleme öğelerinde ve su teknelerinde; Çin etkisi ahşap çatı, küçük köprüler, kıvrımlı su yolları ve pavyon strüktürlerindeki ayrıntılarda vurgulanmıştır.⁹⁴ Son halini Abdülaziz Dönemi'nde (1861-1876) almış, bu dönem bir de Kuğulu göl oluşturulmuştur. Dere üzerinde vadinin iki tarafı arasındaki bağlantıyı sağlayan Doğancılar Köprüsü ya da Sünnet Köprüsü olarak adlandırılan bir de köprü yer almaktadır.

Kağıthane Mesiresi padişahın kullandığı hasbahçe alanı ile kamusal mesirenin bir arada yer aldığı bir düzenlemeye sahiptir. Halka açık mesire alanını ise çeşitli kullanıcı grupları ve bu grupları eğlendiren kişiler (maymun ve ayı oynatıcıları, çingene oyun grupları, falcılar gibi)

⁸⁹ Gürkaş, 2003:17

⁹⁰ Eldem, 1977; Gürbüz, 2009: 79

⁹¹ Eldem, 1977; Gürbüz, 2009: 77

⁹² Akdoğan, t.y.; Gürbüz, 2009: 72

⁹³ Eldem, 1977; Gürbüz, 2009, 77

⁹⁴ Cerasi, 2001: 206

kullanılmaktadır.⁹⁵ Sadabad Kasrı, Topkapı ve Üsküdar gibi önceki saraylardan, kamusal ve özel mekanları belirtmek için duvarlarla çevrili ve kapılı alanlara sahip olmamasıyla ayrılır. Etrafindan izole edilmemiş olan Sadabad, Kağıthane Mesiresi'nden delikli bir taş duvar ve ormana komşu olan diğer taraftaki kafesli bir ahşap çit ile kısmen çevrilidir.⁹⁶(Çizim 4)

Mesire alanlarının kadınlar tarafından kullanımına ilişkin Abdülaziz Bey'in Osmanlı hayatını aktardığı metinlerde:

“Halktan hanımlar ikindiden sonra hane halkından bir iki kişiyi, varsa çocuklarını alır ya da yakın komşularından isteyen hanımlarla birleşir, evden bir su tası ve bir sürahi su alarak evlerine yakınsa Eğrikapı yakınında Tokmaktepe, Bayrampaşa Çayırı, Çobançeşmesi, Kazlıçeşme gibi yarı mesire olarak bilinen yerlere giderlerdi.”

bilgilerini aktarır. Halktan kadınların gezinti yerlerini ise “Hanımlar buralardan başka gezip eğlenmek için İstanbul içinde veya civarında bulunan sebze bostanlarından birine, ekseriyetle Langa, Narlıkapı, Yedikule, Kadırga, Tahtalı, Tekfur Sarayı, Yeni Bahçe, Eyüp, Defterdar bostanlarına da giderlerdi.” şeklinde aktarır. Devlet ricaline mensup kadınların ise mesirelere gidişini şu şekilde aktarmaktadır:

“Rumeli tarafından Anadolu tarafındaki mesirelerden birine gidilmek istendiğinde mecburen kayıkla gidilirdi. Rumeli tarafında oturanlar Kağıthane 'ye, Veliefendi Çayırı 'na, Anadolu tarafında, Üsküdar ve Kadıköy'de olanlar mesela Fener Bahçesi Mesiresi 'ne gitmek isterlerse öküz arabalarından bir-ikisini günlüğüne kiralarlardı.”⁹⁷

Lale Devri ile birlikte mesirelere olan ilgi artmış olsa da Sadabad'da olduğu gibi açık alan bahçe kullanımı Osmanlı kültürüne sonradan girmemiştir. 16. ve 17. yüzyıllarda kent içi evlerinin bahçeli olanları az sayıda olsa da avlularında birkaç ağaç ya da süs bitkisi bulunan evler mevcuttu. Zengin ev sahipleri bahçelerine fiskiyeli süs havuzları yaptırırlardı. Yaz mevsiminde ise yazlığa gidilirdi, yine zengin ailelerin kent dışında bağları, bahçeleri vardı. Bu bağ ve bahçelerde ağaçlar bahçelerin içinin görünmesine engel olduğu için ve çevrede oturanlar da akraba ya da tanıdık olduğu için kadınlar da kentte olduğu gibi önlem almazlardı.⁹⁸

19. yüzyılda İstanbul'da yer alan bahçeler sahilhanelerinde bulunurdu. Hane halkının gezip eğlendiği ve vakit geçirdiği bahçelerde mevsimine göre sebze, meyve ve fide yetiştirilirdi. Büyük bahçelerin etraf duvarlarına sarmaşıklar sardırılır ve müsait yerlerine çevresi mermerden

⁹⁵ Irmak, 2007; Gürbüz, 2009: 70

⁹⁶ Hamadeh, 2010 :104-105

⁹⁷ Arısan vd., 2002: 291-296

⁹⁸ Faroqhi, 2002: 170

dikdörtgen, yuvarlak havuzlar yaptırılır, balıklar konulur ve ortalarında fiskiyeler yer alırdı. Bahçenin uygun yerlerine ağaçtan, demirden üzeri kubbe biçiminde yuvarlak kameriyeler yerleştirilirdi.⁹⁹

Geç Osmanlı döneminde açık yeşil alanlardaki dönüşüm özel mülkiyet olarak kullanılan sarayların avlu ve hasbahçeleri, Boğaziçi bahçeleri ve konut bahçeleri dışında mesirelerin yanı sıra planlı bahçelerin de halkın ortak kullanımına açılmasıyla başlamıştır.¹⁰⁰ Kentsel mekanda yer alan bu açık alan düzenlemeleri bu dönem önce “millet bahçeleri” daha sonra da “park” adı altında halk kullanımına sunulmuştur. Çelik (2018: 336)’e göre Millet Bahçeleri, Tanzimat ve Islahat Fermanları ardından da Kanuni Esasi’nin ilan edilmesiyle “ümme-teba” kavramlarının, “millet” kavramı altında bütünleştirilmesinden sonra, tüm Müslüman ve gayrimüslim toplulukların bütünlüğünü simgeler biçimdedir.¹⁰¹

Tanzimat dönemi ile birlikte bu dönemden önce de devam ettirilen bazı geleneklerin devamı söz konusudur. Bu geleneklerden biri olan Esnaf Teferrücleri/ esnafın mesirelere gidişi olup, bu dönem devam ettirilen gelenekler içindedir. Esnafın teferrücu birden fazla gün sürebildiği gibi, dinlenme ve eğlenme yanında mesleki eğitimin de bir parçasını oluşturmaktaydı. Esnaf grupları halinde mesire yerlerinde kalacakları üç beş gün için yeterli parayı toplar, yeterli miktarda yiyecek ve içecek alırlardı. Veliefendi, Çırpıcı, Kağıthane, Fenerbahçe, Çamlıca, Göksu, Beykoz ve Sarıyer mesirelerinde ise çıraklar genelde peştamal kuşanarak mesleklerini öğrenmiş olduklarını gösterirlerdi.¹⁰²

Tanzimat döneminde mektep seyirleri düzenlenir ve mekteplerin tatil zamanı dolayısıyla eğitime ara vermesine “kapama” denilirdi. Bu dönemde taşmektep denilen iptidailere kapama paraları vakfedilir, bu vakfedilen paralardan seyir masrafları da karşılanırdı. Öğrenciler okula yakın mesire yerlerine öküz arabaları veya kayıklarla götürülürlerdi. Yine bu dönem mesire kullanımının Osmanlı toplum hayatında önemli bir yere sahip olduğunu şu sözcük öbeklerinden anlamak mümkündür:¹⁰³ seyir ihramı, seyir minderi, seyir aynası, seyir taşı, seyir çantası, seyir sepeti, seyir ustası.¹⁰⁴

Tanzimat döneminde halkın mesirelere gitmesi belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmiş, mesirelerdeki düzen ve uyulması gereken kurallarla ilgili tenbihnameler yayınlanmıştır. Mesire yerlerinde düzenin sağlanması için oluşturulan ilk talimatname 1850

⁹⁹ Abdülaziz bey, 2002: 216

¹⁰⁰ Gürkaş, 2003: 25

¹⁰¹ Çelik, 2018: 336

¹⁰² Abdülaziz bey, 1998: 298-299

¹⁰³ Yazıcı, 1999: 254-257

¹⁰⁴ Abdülaziz Bey, 200: 84-112 (drl) K. Arısan ve D. Arısan Günay

tarihlidir. Mesire yerlerine gidiş belirli günlerde ve kadın ve erkekler için ayrılmış mekanlarda olacaktır.¹⁰⁵ Aynı döneme ait Sultanahmet Parkı 1854 yılında düzenlenmiştir. Sonraki yıllarda “Yeni Millet Bahçesi” adını almıştır. Parkın daha sonra bu isimle anıldığı, Yazıcı (2010: 66)’nın aktardığı Vakanüvis Ahmed Lütü Efendi’nin 1872 yılı olaylarını anlatırken bu alan için “millet bahçesi” denilmesi gerektiğini vurguladığı metinden anlaşılmaktadır. Tek giriş kapısı bulunan park, üçgen biçimlidir. Büyük bir köşk bahçesi görünümünde olan parkın ortasında kiremit örtülü çatıya sahip tek katlı bir kafe yer almaktadır. Parkın çeşitli yerlerinde ise demir çubuklar ile yapılmış kubbe biçimli pergolalar yer alır. Park çevresi ahşap malzeme ile çevrelenmiş ve çiçek tarhları korumaya alınmıştır.¹⁰⁶ (Fotoğraf 7)

Çelik’e göre (1998: 57) kamuya açık park kavramı Osmanlı başkentine 1860’larda girmiştir. 1864’te Taksim’deki hıristiyan mezarlıklarının Şişli’ye taşınmasıyla boşalan alana bir bahçe yapılması düşünülmüştür. Osmanlı başkentinde türünün ilk örneği olan Taksim Bahçesi’nin tamamlanması beş yıl sürmüştür. Dikdörtgen forma sahip ve simetrik bir yapıda olan park, merkezinde formel beaux-arts prensiplerine uygun düzenlemeler bulundururken, kenarlarına doğru ise daha gevşek ve pitoresk motiflerle bezenmişti.¹⁰⁷ (Çizim 5) Tepebaşı’ndaki Petit-Champs Mezarlığı’ndan ve Grand-Champs’dan kalan büyük alanların parka dönüştürülmesi Eduard Blaque Bey’in Altıncı Belediye Dairesi Başkanlığı sırasında gerçekleşmiştir. Bu alanın atık maddelerle havayı bozacak kadar dolu olması halkın şikayetiyle arsanın belediye tarafından, sultandan irade istenerek belediyeye terk edilmesi talep edilmiştir. Daha sonra 1866 tarihli La Turquie Gazetesi’nden bölgede yapılan değişiklikler ve manzaraya hakim bir dinleme alanı oluşturulacağı yazılmıştır.¹⁰⁸ Taksim Millet Bahçesi ile karşılaştırıldığında Tepebaşı Millet Bahçesi (Çizim 6) kendiliğinden oluşmuş hissi veren, geometrik bir düzenlemeden uzak olan yeşil alanların eğrisel hatlarla belirlenen alana yayıldığı görülmektedir. Havuzlar ise küçük su birikintilerini andıracak bir düzenleme göstermektedir. Tiyatro binası ise bahçenin düzenine zıt biçimde ve ilişiksiz olarak katı bir geometri göstermektedir.¹⁰⁹

“Millet Bahçeleri” ifadesi II. Abdülhamid dönemi belgelerinde yer alır. 1870’li yıllara ait arşiv belgelerinden başlayarak II. Meşrutiyet dönemini de kapsayacak biçimde bir süreç izleyen “Millet” sözcüğünün bahçe adı olarak kullanımı 1920’de son bulur.¹¹⁰ Millet bahçeleri

¹⁰⁵ Yazıcı, 1999: 256-257

¹⁰⁶ Yaltrık, 1994; Gürkaş, 2003: 141

¹⁰⁷ Çelik, 1998: 57

¹⁰⁸ Şenyurt, 2018: 160

¹⁰⁹ Şenyurt, 2018: 160-161

¹¹⁰ Şenyurt, 2018: 153

belediye, adliye, kasır veya hükümet konaklarının veya kamu yapılarının uzantısı olarak ortaya çıkabildiği gibi ayrıca batılı eğlence anlayışını yansıtan bazı yapılar ve kulüplerle de bir bütün olarak düşünülmüştür. Kültür ve sanat faaliyetlerinin halka taşınmaları konusunda önemli bir işleve sahiptir. Örneğin, Mirgün (Emirgan) Millet Bahçesi'nde Mirgün Boyacıköy İttihat Kulübü yer almıştır. Bu kulüp tarafından geliri Çırçır yangınından zarar görenlere verilmek üzere 12 Eylül 1908 tarihinde bir eğlence düzenlenmiştir. İstanbul veya uzak eyaletlerde kent halklarının bir "Millet Bahçesi" ne sahip olması, seçilen alanların belediyeye tahsis edilmesinde oldukça büyük sorunlarla karşılaştığı için kolay olmamaktadır. Millet bahçelerinin yer seçiminde ulaşımın kolaylığı, geniş ve ağaçlıklı bir plana sahip olması ve etrafında konutların yer aldığı bir bölgede olması etkili olmuştur. Sultanahmet ve Tepebaşı Millet Bahçeleri ise çoğu millet bahçesinde olduğu gibi çöplük alanların dönüştürülmesi ile ortaya çıkmışlardır.¹¹¹

19. Yüzyılın ikinci yarısından sonra "Millet Bahçeleri" nin imparatorluğun pek çok kentinde inşa edildiği Osmanlı arşiv belgelerinden anlaşılır. 1888 İzmit ve 1902 İzmir örnekleri mevcuttur. 1902 İzmir örneğinde bulunduğu yerin önemine uygun olmayan kışlanın yıkılması, arsasının belediye dairesine bırakılması önerilmiştir. Bu arsada bir millet bahçesi, kütüphane, tiyatro inşası öngörülmüş ve bu yapıların inşaat masrafı için belediye adına bir piyango çekilişi yapılması düşünülmüştür. 1888 İzmit örneğinde ise Kasr-ı Hümayun'un saltanat kapısının önündeki meydanın bazı yerlerinin yağışlı hava nedeniyle su biriktirdiği ve bataklık haline geldiği, bu sebeple söz konusu meydanın toprakla doldurularak düzeltilmesine başlandığı ve bu sırada saltanat kapısına giden yolun da tamir edilerek kapının civarında belediye adına havuzlu bir millet bahçesi yapımına girişildiği belgelerden öğrenilir.¹¹² (Fotoğraf 8) Bahçe düzenlemeleri hakkında fikir sahibi olmak için Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan ve arka yüzünde "İşkodra Bahçesi" notu bulunan bir fotoğraf yardımcı olmaktadır. Resmin ortasında yer alan daire formlu yapının arkasında birbirlerinden bağımsız olduğu düşünülen birkaç yapı daha yer almaktadır. Bu yapı topluluğunun önünde ise daire formlu yapıyla uyumlu eğrisel formlara sahip yeşil bitkilerle sınırlandırılmış çim alanları düzenlenmiştir. Yeşil çim alanları sınırlayan içbükey yürüyüş yollarında konumlanan banklara oturan kişiler yer almaktadır. Dairesel formlu yapının yiyecek ve içecek satılan bir dükkan olduğu tahmin edilmekte ve bu yapıya saplanan taş duvarlarla bahçenin diğer kenarlarını dolaşan ahşap çitler, bahçe olarak belirlenmiş alanın sınırlarını belirlemektedir. (Fotoğraf 9) Burada, mesirelerdeki uçsuz bucaksız yeşillik alanın kişilere mekanın sınırlarını unutturan veya algılanmasını

¹¹¹ Şenyurt, 2018: 155-157

¹¹² Şenyurt, 2018: 154

güçleştiren anlayıştan farklı olarak, sınırları kesin çizgilerle belirlenmiş ve mesirelere göre daha küçük boyutlu alanların tercih edildiği görülmektedir.¹¹³

1887 yılında İstanbul Beykoz'da bulunan Abraham Paşa Korusu askeri önemi nedeniyle kamusallaştırılarak hazineye devredilmiştir. Meşrutiyetin ilanından sonra kuru, Hürriyet Bahçesi adı altında bir bölümü halka açılarak parka dönüştürülmüştür.¹¹⁴ (Çizim 7) Köşkler, kuşhane ve havuz bulunan bahçe Abraham Paşa tarafından Fransız bahçe mimarlarına yaptırılmıştır.¹¹⁵ Koruda bulunan küçük tiyatro ise 1937 yılında yanmıştır.

Sultan Abdülmecid'in Gülhane Hatt-ı Şerifi olarak bilinen, Islahat Fermanı'nın Sadrazam Reşit Paşa tarafından halka okunduğu yer olan Gülhane Parkı, Osmanlı döneminde Topkapı Sarayı'nın dış bahçesi, V. avlusu olarak bilinmektedir. 1819 yılında hazırlanan bir düzenleme planından Topkapı Hasbahçesi'nin doğal özelliklerini, Türk stilini kaybetmediği anlaşılır. Daha sonra Gülhane Parkı'nda, 1855 yılında klasik stil denenmiş, Sultan Reşid döneminde ise Gülhane Parkı Fransız bahçıvan Mösyö Deroin tarafından düzenlenmiştir. (Çizim 8)1912-1914, 1919-1920 yıllarında belediye başkanı olan Cemil Topuzlu tarafından parka dönüştürülmüştür. Bugün asfaltlı geniş bir yolla birbirine bağlanan, Sarayburnu Kapısı ve İstanbul Kapısı olarak bilinen iki giriş kapısı vardır. Eskiden parkın Sarayburnu kısmı demiryolu hattı üstünden bir köprü ile bağlı olan bu bölümde Cumhuriyet'in ilk Atatürk heykeli yer almaktadır. 1958'de sahil yolunun açılmasıyla bu kısım parktan ayrılmıştır.¹¹⁶ Parkın içerisinde kahvehaneler, çocuk bahçesi, hayvanat bahçesi ve akvaryum barındıran bir sarnıç vardır. Ayrıca Gotlar Sütunu da burada yer almaktadır.¹¹⁷

İstanbul Fatih'te yangın sebebiyle büyük ölçüde tahrip olan kent içinde büyük alanlar ortaya çıkmıştır. Bugün hala kullanılan kaymakamlık binasının önünde 1914'te ölen Türk pilotlar anısına bir park düzenlenmiş ve şehitler anısına dikilen Tayyare Şehitleri Anıtı'nın da yer aldığı bu parka Tayyare Parkı adı verilmiştir. Parkın tasarımcısı Vedat Tek'tir. Osmanlı döneminde İstanbul'da tasarlanan son parklardan biridir.¹¹⁸ (Fotoğraf 10)

Şenyurt'a göre (2018: 163-165), 19. yüzyıl sonunda oldukça yaygın hale gelen Millet Bahçesi oluşturma fikri, bir Tanzimat projesi olarak çeşitli milletleri bir araya getiren kamusal mekanın yaratılmasını amaçlamıştır. Millet bahçeleri, belediyelere tahsis edilen arsalar üzerinde düzenlenmesi ve bir belediye hizmeti olarak kontrollü biçimde halka sunulmasıyla mesirelerden ayrılmaktadır. Bu bahçelerin kimilerinde girişler işletmecinin kontrolünde paralı

¹¹³ Şenyurt, 2018: 156

¹¹⁴ Yaltrık, Efe, Uzun, 1997; Gürkaş, 2003: 32

¹¹⁵ Demirkaya, 1999; Gürkaş, 2003: 32

¹¹⁶ Garipağaoğlu, 1996: 153-154

¹¹⁷ Gürkaş, 2003: 90

¹¹⁸ Ersoy ve Anadol, 2001; Gürkaş, 2003: 154

olarak sağlanmaktadır. Mesire alanlarında olan doğala yakınlık ve sadelik, Millet Bahçeleri'nde devam ettirilmemiştir. Bu alanlar imar etme düşüncesi ile tasarlanmışlardır, akarsu yerine yapılan fiskiyeli havuzlar, ekilen fidanlar ve çiçek tarhları önceden yapılan planlamalara bağlı olarak gerçekleştirilmiştir. Mesireler sultan ve saray erkanının yönlendirdiği ve keşfettiği alanlar üzerinde bulunmakta iken, Millet Bahçeleri'nin ortaya çıkışında halkın şikayetleri ve talepleri etkili olmuştur. Mesirelerde geçerli kural ve eğlence anlayışları geleneksel bir biçimde olmuş, Millet Bahçeleri ise belediyenin öngördüğü eğlence anlayışı ile batılı toplumun zevk ve tercihleri doğrultusunda biçimlendirilmiştir. Lokantalar, tiyatrolar, kafeler, kulüpler ve müzik dinletileri için salonlar Millet Bahçeleri ile birlikte düşünülen parçalardır. Mesirelerin büyüklüğü nedeniyle kontrol edilemez oluşu, burada karşılaşılan pek çok farklı etnik kökene sahip kişilerin karşılaşması sonucu çok kez kavgaya sebep olmuştur. Millet Bahçeleri yakın statü ve sınıftan olan kişilerin bir araya gelmesini olanaklı kılmıştır. Osmanlı dünyasında mekan değiştirme eylemine hizmet eden mesirelerden farklı olarak Millet Bahçeleri, özellikle boş vakit yaratılmasını gerektiren eğlence ve aktivitelere geçişin önemli bir basamağı olmuştur.¹¹⁹

19. yüzyıl Osmanlı devlet teşkilatında başlayan modernleşme hareketleri sadece bu alanla sınırlı kalmamıştır. Modernleşme hareketiyle birlikte toplumsal yapılanma da yenilenmiş ve bu yapılanan yeni toplumsal kesitin gündelik pratiklerinde farklılıklar ortaya çıkmış, bu farklılıklar mekan üretim süreçlerinde de ifade alanı bulmuştur. Osmanlı yönetiminin kentin modernleştirilmesi için kent planlama çabalarında sağlık gerekçeleri ön planda olmuştur. Yeni örgütsel araçlarla devletin yeniden merkezileştirilmesi ve ülkenin her yerinde temsil edilir olmak amaçlanmıştır.¹²⁰ Parkların kullanım biçimi ve parklarda uyulacak kuralları içeren 1909 tarihli yasa belediye tarafından çıkartılmıştır.¹²¹ Parkların yapımında öncelik rekreasyon amacı değil, kamusal görünürlük amacının güdülmesidir. Mesirelerin doğala yakın sade kullanımının gelenekselliği, modernleşme hareketi ile parkların doğanın dönüştürülebilirliğini vurgulayan tasarımlarıyla kırılmıştır. Parklar Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemlerinde tasarımsal bir sorun olarak ele alınmamıştır. Parklar ideolojik olarak önce devlet yapısının modernleştirilmesinde önemli olmuştur. Daha sonra ise parklarla modern bir kimlik kazandırılmış “vatandaş” yaratmak hedeflenmiştir. Parkların yapımı ile ilk hedeflenenlerden biri de kamusal yeşil alan kavramının topluma benimsetilmesidir.¹²²

¹¹⁹ Şenyurt, 2018: 163-165

¹²⁰ Gürkaş, 2003: 18-20

¹²¹ Ergin, 1938; Gürkaş, 2003: 20

¹²² Gürkaş, 2003: 25-26

2.3. Erken Cumhuriyet Döneminde Parkın Rolü

Türkiye'nin modernleştirilme projesi birkaç temel esasa dayanıyordu. Bunlardan ilki bilgiye, ahlaka ve sanata, akılcı-evrenselci bir aydınlanma geleneği çerçevesinde yaklaşılmasıydı. İkinci esas ekonomik gelişme, sanayileşme ve özel mülkiyetin kurumsallaşması iken, üçüncüsü ulus devlet ve temsili demokrasinin kurumsallaşmasıdır. Dördüncüsü ise kanun karşısında eşit, toplum içindeki hak ve sorumluluklarının bilincinde olan özgür yurttaşlar oluşturulmasıydı.¹²³ Erken Cumhuriyet döneminde Osmanlı toplumunun geleneksel kurumları yerine çağdaşlığı yakalamaya yönelik Batıya özgü kurumlar getirilmiştir. Saltanat, hilafet, tarikatlar, zaviye ve tekkeler kapatılıp kaldırılırken yeni anayasal düzenlemeler, eğitim ve kültür, bilim, mimari, sosyal yaşantı, kimlik algısı gibi alanlarda değişimler yaşanmıştır. Osmanlı Devleti'nde üst yapı kurumlarının yeniden düzenlenmesini hedefleyen proje Cumhuriyet döneminde yalnız bu kurumlarla sınırlı kalmayarak toplumsal yapıyı dönüştürmeyi hedeflemiştir. Osmanlı Devleti'nin dışa kapalı, değişimi dışlayan, toplumsal yapıyı korumaya çalışan tavrı yerine, dışa dönük, teslimiyetçilikten uzak, özgür ve yaratıcı bireylerden oluşan bir toplum hedeflenir.¹²⁴ Uygur bir toplum yaratmanın başlıca gereklerinden biri olan "milleti eğitme" cumhuriyetin ideolojisi içinde önceliğe sahiptir. Latin alfabesinin kabulü ile ülke çapında okuma-yazma kampanyalarının düzenlenmesi, dini okulların kapatılması, tevhid-i tedrisat kanunun çıkarılması eylemlerinin yanı sıra halk eğitim merkezleri olarak halkevlerinin inşası yapılmıştır.¹²⁵

Tanyeli (1998)'e göre halkevlerine katılımın zorunlulukla belirlenmemesi ve katılımın gönüllülükle olması devrimci bir girişimdir. Kamusal bir mekan olarak halkevleri bireylerin sınırlı olan mekansal çerçevesini de genişletir. Geleneksel sistemde entelektüel ilişki kurmanın okul ve arkadaş topluluğu ile sınırlılığını ortadan kaldırır.¹²⁶ Halkevleri kadın ve erkeklerin bir arada buldukları bir kültürel etkinlik mekanı olarak da önemlidir. Bünyelerinde bulundurdukları dil, tarih, edebiyat, güzel sanatlar, gösteri sanatları, sporlar, sosyal çalışmalar, kütüphane, müzeler, sergiler, köy çalışmaları ile halkın her kesiminde vatandaşa yaş ve cinsiyet ayırt etmeksizin hizmette bulunmuşlardır.¹²⁷

Kişilerin birey-yurttaş olmaları hedeflenirken verilen eğitimin yanında sanata da çağdaşlaşma ve ulusallaşma aşamasında verilen önem açıkça ifade edilmiştir:

¹²³ Tekeli, 2009: 106

¹²⁴ İnsel, 1990: 15

¹²⁵ Bozdoğan, 2015: 104-109

¹²⁶ Tanyeli, 1998: 101-102

¹²⁷ Bozdoğan, 2015: 110

"Halkın sade kafasını fethetmek için bile kalbini fethetmekten işe başlamak lazım olduğu zaten malum bir şeydi ve kalbin güzel sanatlarla fethedilebileceği bütün dünya tecrübeleriyle meydanda duruyordu. Sanat ilk defa kurstan geçecek sonra mürebbi olacaktı. Güzel sanatlara Halkevleri çalışmalarında büyük bir yer ayırmak icabediyordu."¹²⁸

"Kulağın ve gözün yetişmek ve telkin edilmek için en iyi en tesirli vasıtalar olduğu meydanda idi; bunlara doğrudan doğruya hitap eden, uluslararası bir dil sayılabilen resim, musiki, mimarî ve heykeltıraşlık, bu itibarla en çok üzerinde durulmaya değer sanat şubeleri ve telkin unsurları idi." ¹²⁹

Bu kurumlar aynı zamanda özellikle modernleşme hareketlerine paralel olarak halk için düzenlenen müzik akşamları ve müsamerelerin müzik programlarını düzenler. 1940 yılına ait Talimatname’de Garp müziklerinin dinlettirileceği belirlenir. Halkevleri müzik şubesinin esas amacı:

“...halk türkülerimizi Garp tekniği ile işleyerek müstakbel kompozitörler için, sadakat ve itina ile toplamak ve saklamakla beraber yeni Türk müziği bir taraftan vücut bulmakta iken kulakları ve zevkleri çok sesli müziğe alıştırmak ve ısındırmak; bunun için de birçok fırsatlardan istifade ederek Garp müzik eserlerini bol bol dinletmektir."

şeklinde açıklanır. (Madde 21) (Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940) Bu sözlerle her alanda olduğu gibi müzik zevkinin de çağdaştırılma çabası içinde olduğu açıktır. Müzik şubesinin önemli faaliyetlerinden biri bando, koro ve orkestra kurmaktır. Halkevlerinde düzenlenen müzikli aile toplantıları ile kadın ve erkeğin bir araya getirilmesinin yanı sıra salon danslarıyla da kadın ve erkeğin bir araya gelmelerine dikkat edilmiş, çağdaş olanı yakalamak isteği geleneksel raks yerine salon dansları tercihi ile bu alanda da ortaya çıkmıştır. Tüm bu sanatsal etkinlikler, dinletiler, bando, koro ve danslarla (garp dansları) amaçlananlardan biri halkın ruh halinin hareketlendirilmesi, canlandırılmasıdır. Halkevleri sanat, müzik ve danslarla halkın ruhuna, kütüphane, konferanslar ve çeşitli kurslarla kendilerini geliştirmelerine yararken, diğer yandan halkı bedenlen de desteklemiştir. Bunun için modernliğin, Erken Cumhuriyet’in önemli söylemlerinden biri olan gençlik ve sağlık kavramlarını gençlerin ve halkın her kesiminin spor ve beden eğitimini ulusal eğitimin bir parçası olarak görmelerini ve ilgilenmelerini amaçlamıştır. Halkevleri aynı zamanda sanata teşvik ettiği kitleler içindeki ressam, heykeltıraş, mimar ve diğer sanatçıların, sergi gruplarının eserlerinin halkevi binalarında sergilenmesine yardımcı olur. Ulusal güzellik ölçülerine uyan zevkimizi

¹²⁸ CHP, 1935: 15

¹²⁹ CHP, 1935: 36

yükseltecek yöntemlerin yer bulması ve yurttan gerçek sanatın ilerlemesi halkevleri dışında kulüp, gazino, kahve gibi çeşitli mekanlarda da sağlanmaya çalışılmıştır.¹³⁰

Bozdoğan (2015:97-98)' a göre, Erken Cumhuriyet programının en önemli hedeflerinden biri idealize edilmiş yeni modern kadın imgesiydi. Eski ile yeni arasındaki ideolojik karşıtlık içinde cumhuriyet inkılabının idealize ettiği nitelikler olan güzellik, gençlik, sağlık ve ilerleme ile cumhuriyet bilincinde birbirine bağlı olan modern mimarlık, modern Ankara ve modern kadınlar birlikte anılmışlardır. 1926 yılında kabul edilen yeni medeni kanun ile tek eşlilik, kadınlara kendi eşlerini seçme, boşanma talep etme, istedikleri işte çalışma hakkı tanınmıştır. Toplumsal hayatın çağdaş kurallara uygun işleyişini sağlayan kanun ile kadınlar kamu hayatında yeni bir görünürlük kazanmışlardır. Bozdoğan, yeni ulusun kendisini Osmanlı geçmişinden kopartmadaki başarısının görünür kanıtları olarak tıpkı modern bina imajları gibi modern kadın imajlarını gösterir. Ayrıca parklar, spor olayları, fuarlar ve milli bayramlar gibi modern kamu mekanlarının sakinleri olarak bu mekanlarda bulunan kadın fotoğrafları sıklıkla kullanılmıştır.¹³¹

Ülke mekanının bir ulus devlet mekanına dönüştürülmesi ve kentlerin modernitenin yeri halinde düzenlenmesi, Cumhuriyet'in mekansal düzenleme stratejisinde önemli yere sahiptir.¹³² Ülke mekanının dönüştürülmesini sağlayan adımlardan ilki ve en önemlisi Bozdoğan (2015:82)'ın ifadesiyle, "imparatorluk ve hanedan gelenekleri, kozmopolit kirlenmişliği ve soysuzlaşmışlığı" ile İstanbul'un bırakılarak, "saflığı, ahlaki üstünlüğü ve idealizmi" ile Ankara'nın başkent seçilmesidir.¹³³ Böylece hem Modern Hareketi (mimarlıktaki devrimi), hem de Türklerde cumhuriyetin gerektirdiği devrim mimarisini temsil eden "inkılap mimarisi" ile¹³⁴ cumhuriyetin amaçladığı çağdaşlığın, 1932 yılında onaylanan Jansen planı ile Ankara'dan başlanarak tüm ülkeye yayılması hedeflenmiştir.

1930'lardaki Erken Cumhuriyet programı biçimin içeriği dönüştürebileceği varsayımı ve temsilin gücüne dayanan inançla birlikte, cumhuriyete özgü görsel bir modernlik kültürünün resmen üretilmesi, denetlenmesi ve yayılmasını amaçlamıştır.¹³⁵ Biçimin içeriği dönüştürebileceği varsayımı ile düşünülen, fiziksel çevrenin Batı örneğine göre değiştirilmesi ile bireylerin davranışlarının daha kolay etkilenecek, yeni koşulların gerekliliklerine uyum sağlayarak bir toplumsal reform amaçlanmasıdır.¹³⁶ Amaçlanan hedefler doğrultusunda

¹³⁰ Gurallar Yeşilkaya, 2003: 87-107

¹³¹ Bozdoğan, 2015: 97-98

¹³² Tekeli, 2009: 111

¹³³ Bozdoğan, 2015: 82

¹³⁴ Bozdoğan, 2015: 74-75

¹³⁵ Bozdoğan, 2015: 73-74

¹³⁶ Bozdoğan ve Kasaba, 1999: 20

cumhuriyet programı cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve devrimcilik ilkelerine dayanarak kamusal ve özel hayatın her alanına değinmeli ve dönüştürmeliydi.¹³⁷

Mekanın ulus devlet mekanına dönüşümü içinde önemli yer tutan söylemlerden biri “temizlik, sağlık ve güzellik” kavramlarıdır. 1933 yılına ait Mimar Dergisi’nde “Şehir mimarisinde usuller” başlığı ile şehir planlarında yeşil alanların önemine ilişkin olarak sağlık için birçok ihtiyacın parklardaki spor ve oyun yerleri (spor etkinlikleri), hava alma yerleri, gezme, oturma, eğlenme yerleri ile karşılanabileceği yazmaktadır.¹³⁸ Modernleşme hareketlerinin şehir planlarına yansımaları Avrupa kent örneklerinden yola çıkılarak uygulanmaya çalışılmıştır. Bozdoğan ve Kasaba (1997:141) ise, Avrupa’da kent planlamasının, liberalist mülkiyet anlayışına uygun olarak gerçekleşen sanayileşmenin ortaya çıkardığı sanayi kentinin sorunlarına bir tepki olarak geliştiğini söylemektedirler.¹³⁹ Mimar Dergisi’nde Avrupa’da yeşil alanın az olması sebebiyle bahçeli şehirler kurulduğundan söz edilir. Yeşil alanların şehir planlarında öncelikli olması gerektiği ve bu yeşil alanların işlek yollardan uzak, ulaşımı kolay olabilecek şekilde konumlandırılması gerektiği yazar. Yaratılacak olan yeşil alanda yer alacak olan parkın kısa yollar, gezinti yolları, atla, araba ile dolaşma yolları, hava alma ve oturma yerlerinin, yemek yemek ve spor yapmak için de ayrıca yerlerin bulundurulması gerektiğine dikkat çekilir.¹⁴⁰ Cumhuriyet’in modern kentsel yaşantı imajı da düşük yoğunluklu bahçeli evlerden oluşan bir kent dokusu öngörür ve “Bahçe Kent” kavramı henüz bir sanayi deneyimi yaşamamış olmasına rağmen Cumhuriyet’in kent planlaması için benimsenmek istenen bir kavram olur.¹⁴¹ Modern şehir planlaması, şehirlerde yeşil alanların oluşumunu, kent parçalarının değil kentin tümünün planlanmasının ele alınmasını ve yeni bölgelerde de bahçeli evler düzenini önerir.¹⁴²

1931- 1933 yılları arası devletçi sanayileşme düşüncesinin şekillendiği ve ülke genelinde devlet eliyle büyük sanayi tesislerinin kurulduğu yıllardır. Modernleşme ideolojisinin uygulama mekanları olan fabrikalarla tüm ülke kent merkezli sanayileşmeye yönelmiştir.¹⁴³ 1930’lu yıllarda gerçekleştirilen kamu yatırımları ile kentler birer çekim merkezi haline gelmiş ve gelişmeler kente göçü ve kentleşmeyi hızlandırmıştır.¹⁴⁴ Eş zamanlı olarak 1930’lu yıllarda yabancı mimarlarca şehirlerde yapılan planlama çalışmalarında, şehir planları caddeleri,

¹³⁷ Politika ve mimarlık, 2012: 23

¹³⁸ Mimar dergisi, 1933: 221

¹³⁹ Bozdoğan ve Kasaba, 1997: 141

¹⁴⁰ “Şehir Mimarisinde Usuller-Şehir Yeşillikleri”, *Mimar Dergisi*, 1933, Sayı: 7: 221

¹⁴¹ Bozdoğan ve Kasaba, 1997: 146

¹⁴² Tekeli, 2009: 115

¹⁴³ Polat, 2014: 64

¹⁴⁴ Keleş, 2004: 25

bulvarları, istasyonları, kamu binalarını, kamusal alanları, yeşil alanları, parkları da içine alacak bir bütün şeklinde düşünülmüştür.

Bir parkın gerekliliği, hangi ihtiyaçları karşılayacağı hakkında, 1933 yılına ait mimar dergisinde “şehir yeşillikleri” başlığı altında parklardan söz edilmiştir. Akarsuyu olmayan şehirlerden bahsedilerek buralara büyük çapta yeşillik yapılması ve akan suların şehrin içinden geçirilmesi gerekliliği vurgulanır. Şehir planlarında yeşil alanın önemi ve önceliği olmalı, yeşil alanların işlek yollardan uzakta ve fakat ulaşımı zor olmayacak biçimde konumlandırılması gerektiği yazılır. Parkların spor, oyun yerleri, hava alma, gezme, oturma ve eğlenme yerleri ile birçok ihtiyacın da karşılanacak biçimde planlanabileceği söylenir. Şehir planında parkın yeri seçildikten sonra parka derli toplu olacak şekilde bir biçim vermek lazım olduğu, gezinti yolları, atla, araba ile dolaşma yolları, hava alma ve oturma yerlerinin yerli yerinde bulundurulmasının gerekli olduğu yazılır. Dergideki yazıya göre yemek yiyecek ve oturulacak yerler orta noktaya konumlandırılmalı iken, tenis, ayak ve el topu; insan ve at koşu yerleri poyraz noktada konumlandırılmalıdır.¹⁴⁵

1945 yılına ait mimar dergisinde “tabiatın ve şehirlerin yeşilliği” başlığı altında G. Oeslner ’den çevrilen bir yazıda modern parklardan bahsedilir. Modern parklar küçük bir zümreye hitap eden mekanlar olmayıp halk kitlesinin gezip dinleneceği yerlerdir. Bu parklarda her türlü sporun yapılabileceği, açık hava tiyatroları, gül bahçeleri, havuzların eksik olmayacağı yazılır. Bu parkların gelişmiş türleri vardır. Örneğin içinde hayvanların bulunduğu parklar yani hayvan parkları bunlardan biridir. Nebatat bahçeleri de artık parklaşarak, nebatat isimlerini gösteren küçük etiketlerle öğretim ve bilime yardımcıdır. Bu nebatat bahçeleri dışında fidanlıklara da önemle değinilir. Modern parkların her türlü spora imkan sağladığı ve her türlü spor ve oyun yerlerinin, çocuk bahçelerinin de birer küçük park olduğu vurgulanır. Spor alanları içinde tenis meydanları, beyzbol meydanları, yüzme havuzları, jimnastik salonları sayılır. Bir spor arazisinin toprak yollar ve birkaç çiçek tarhı tertiplenerek bir halk parkı halinde gelişeceği yazılır.¹⁴⁶Bu dergi yazısı 1930-1940’lı yıllarda yapılan parkların genelinde esas alınan noktalara değinmiştir.

Belediye parkları ise, Bozdoğan’ın (2015:94) milli bir imge olarak nitelendirdiği parklardır. Ortalarında fiskiyeler olan geometrik şekilli havuzlar, düzgün çiçek tarhları, düzenli olarak ekilmiş ağaçlar, elektrik direkleri, banklar ve çoğunlukla hükümet binalarının ve Atatürk

¹⁴⁵ “Şehir Mimarisinde Usuller”, *Mimar Dergisi*, 1933, Sayı 7: 221

¹⁴⁶ “Tabiatın ve Şehirlerin Yeşilliği”, *Mimar Dergisi* 1945, Sayı 7-8: 171

heykellerinin bulunduğu daha resmi “Cumhuriyet Meydanları”nın yanında bulunmaları bu parkların ortak özellikleridir.¹⁴⁷

Erken Cumhuriyet döneminde inşa edilen parklar, Avrupa kentlerinden alınan örnek ya da modeller üzerinden kent planlamalarına dahil edilmişlerdir. Avrupa kentlerinde bulunan parklar incelendiğinde park kavramının süreç içinde kendiliğinden geliştiği, belli kriterlere uygun bir biçimde kentsel çağdaşlaşma göz önüne alınarak uygulamaya geçilmediği gözlemlenir.¹⁴⁸ Erken Cumhuriyet dönemi parkları modernleşme ve bireyselleşme gibi hedefler barındıran, cumhuriyetin ideallerini gerçekleştirme aracı olan mekanlar, Avrupa kentlerinde parklar bahçe düzenlemelerinden yola çıkılarak yapılan açık hava mekanlarıdır ve siyasi idealler taşımak yerine halkın ihtiyaçları ve sanayi devriminin bir getirisi olarak gelişen bir süreç izlemişlerdir.

Avrupa’da oluşturulan kent parkları belli bir gelişim çizgisi izlerken, Erken Cumhuriyet döneminde inşa edilen parklar belli bir gelişmişlik düzeyini yakalamak, modernleşmek amacıyla inşa edilmişlerdir. Avrupa’da sanayi devrimi sonrasında kentlerin sağlıksızlaşması, yeni kent idealleri içinde kent parkı kavramının oluşmasını sağlamıştır. Avrupa’da oluşturulan parkların kent planında konumlandırıldıkları yerlerde genel olarak ziyaretçilerinin doğa ile baş başa kalabilmeleri hedeflenmiş ve parklar bir mesaj kaygısı taşımamışlardır. Zamanla parklara yeni işlevler eklenmiş, tiyatro, konser, spor ve oyun alanları konumlandırılmış olsa da bir bütün olarak tasarlanma aşamasında modernleşme kaygısı görülmez.

Erken Cumhuriyet’in temellerinde gençlik ve sağlık kültürü ile genç sağlam bir devlet sembolize ediliyordu. Milletten yeniden canlandırılacağı halka açık rekreasyon yerleri ve takım sporları ile bu nitelikler mekansal ifadelerini bulmuştur. Diğer bir yandan hedeflenen, şehirlerde daima yeşil kalan park ve yeşil alanlarla doğaya hükmetme, toprağa milli mülk olarak sahip çıkma gibi cumhuriyetin idealize ettiği edimleri temsil ediyorlardı. 1930’larda Ankara imarı ile cumhuriyet modernliğinin kentsel ve mimari ikonları haline gelen bir dizi park, spor tesisi ve halka açık rekreasyon yerleri de inşa edildi.¹⁴⁹

Ankara Gençlik Parkı ve İzmir Kültür Parkı içerdikleri gazino ve dans platformu ile Cumhuriyet anlayışının sofra adabına hakim, cazbant dinleyen ve rahatça dans eden, tamamıyla Batılılaşmış, iki cinsin bir arada bulunduğu topluluk yaratma isteğinin öncülleridir.¹⁵⁰ Aynı dönem içinde kurulan kamusal yeşil alanlara Ankara Atatürk Orman Çiftliği ve Çubuk Barajı,

¹⁴⁷ Bozdoğan, 2015: 94

¹⁴⁸ Gürkaş, 2003: 25

¹⁴⁹ Bozdoğan, 2015: 91-93

¹⁵⁰ Bozdoğan, 2015: 95

Adana Atatürk Parkı¹⁵¹, Balıkesir Atatürk Parkı¹⁵², Samsun ve Mersin gibi pek çok ilde belediye parkları yahut “cumhuriyet meydanları”nın yanında bulunan parklar örnek verilebilir. Halka açık kamusal alanlar içerdikleri çeşitli düzenlemelerle (çay bahçeleri, havuzlar, gazinolar vb.) her sınıftan, her yaş ve cinsiyetten insanların gezmeye, görmeye ve görülmeye geldikleri “popüler” mekanlar haline gelmişlerdir. Parklar spor etkinlikleri ve kamusal mekanlar modern kadın imajını destekleyen önemli alanlardır. Kadınların görünürlüğü ve görüntüsü Kemalist inkılabın başlıca simgesidir.¹⁵³Halka açık kamusal bir mekan olarak parklar, Cumhuriyet’in dayandığı temel ilkeleri halka ileten, mesaj taşıyan ve Cumhuriyetin modernliğinin hedeflediği vatandaşları yaratmak için bireyin değişimine öncü olarak ona modern bir kimlik kazandıran ideolojik araçlar olarak kullanılmışlardır.

¹⁵¹ Bozdoğan, 2015: 98-101

¹⁵² <https://www.plantdergisi.com/doc-dr-gul-atanur/turkiye-de-kent-parki-gelenegi.html> (erişim tarihi:20.07.2020)

¹⁵³ Bozdoğan, 2015: 98-101

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA KARAALIOĞLU PARKI

3.1. Antalya Karaalioğlu Parkı Kuruluşu

Karaalioğlu Parkı'nın yapıldığı dönemden önce de Antalya'da halkın kullandığı başka parklar mevcuttur. Çimrin (2012:582)'in sözünü ettiği Yenikapı Parkı ve 1935 yılında inşası ve çevre düzenlemesi yapılan Belediye Parkı (Fotoğraf 11), Tophane ve Hatay parkları da bu parklardandır.¹⁵⁴ Ayrıca Va-la Nureddin (1944:7) “Antalya bugün koskoca güzel sahillerini çevreleyen büyük umumi parklarla bezenmiş bulunuyor.” sözüyle de Antalya'da birden çok parkın varlığına işaret eder. Halka açık kamusal alanların yokluğu ile bir sıkıntı içinde olmayan Antalya'da Karaalioğlu Parkı yapılarak, düzenlemesi ile Ankara gibi büyük şehirlerde bulunan parklarla yakalanan “asri” olma fikri ön plana çıkmış olmalıdır.

Parkın düzenlenmesi görevi Mimar Necmettin Ateş'e, Vali Haşim İşcan'ın öncülüğünde dönemin İl Özel İdare Müdürü Muharrem Önal'ın başkanlığını yaptığı Antalya'yı Güzelleştirme Cemiyeti'nin katkılarıyla verilmiştir.¹⁵⁵ Antalya'yı Güzelleştirme, İmar ve Tanıtma Cemiyeti Va-la Nureddin (1944:9)'in, “Türk vatanı 1939-1940 yılları arasında harp felaketinden masun kalmıştır; müstahsil ve mutavassıt halkın büyük bir kısmı zenginleşmiştir (...)” sözlerinin ardından cemiyetin kurulduğunu anlattığı yazısında cemiyetin kuruluşunun İkinci Dünya Savaşı döneminde gerçekleştiği anlaşılır. İncelenen park, İnönü Parkı (Fotoğraf 12) ve Karaalioğlu Parkı isimlerinden ayrı olarak bir gazete başlığında “Gazi Parkı-Kültür Parkı” olarak da anılmıştır. 1939 tarihli yerel gazete haberinde Atatürk adını henüz almamış olan Gazi Bulvarı (Fotoğraf 13) olarak adlandırılan Gazi Parkı'ndan bahsedilir. Parkın etrafını çevreleyen Cumhuriyet Halk Partisi binası, Halkevi, ipekçilik ve böcekçilik mektebi, çocuk bahçesi, akşam kız sanat okulu, stadyum yapılarıyla tam bir Kültür Parkı halini aldığından söz edilir.¹⁵⁶ Bu haber dikkate alındığında bir park düzenlemesinin hangi tarihte başladığına dair kaynaklarda tarihsel bir tutumsuzluk dikkati çeker. Çimrin (2012:580) parkın genel görünümüne 1940-1945 yılları arasındaki çalışmalar sonucu ulaştığını yazarken, diğer yandan aynı sayfada parkın yapımına Vali Haşim İşcan'ın görev yaptığı 1941 yılında başladığını da yazar.

¹⁵⁴ Sarı, vd., 2012: 452, C. 1

¹⁵⁵ Çimrin, 2012: 580

¹⁵⁶ “Gazi Parkı- Kültür Parkı”, *Antalya*, 25.8.1939, Sayı: 1508-15: 3

Dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Antalya'ya geldiği tarih olan 28 Nisan 1943¹⁵⁷ tarihinden bir gün sonra parkın açılışı yapılmıştır.¹⁵⁸ Parkın yapımı harp dönemine denk geldiğinden malzemeler kıt ve ekonomik durum kötüdür. Antalya'yı Güzelleştirme Cemiyeti'nin gelirlerini artırmak için ayrıca piyango çekilişi düzenlenmiştir. Piyango biletlerinin fiyatı beş lira olarak belirlenmiş ve büyük ikramiye olarak Bahçelievler'de yapılacak olan evlerden biri çekilişe konulmuştur. Biletler bazı kişilere yüzer adet verilerek satmaları istenmiş, biletlerin satılması kolay olmamış, halkın biletleri alacak alım gücüne sahip olmaması sebebiyle çoğu zaman bilet bedellerini kendileri ödemişlerdir. Aynı dönem on sekiz yaşına basan erkekler için başlayan bir yol parası vergisi de alınırdı, ödeyemeyenler kamu inşaatları ve yol yapımlarında çalıştırılırlardı. Biriken paralarla Karaalioğlu Parkı, Kalekapısı'ndan Yenikapı Parkı'na kadar, ortadan ışıklı bir su kanalı ve kanalın her iki yanında beton iki cadde düzenlenmiştir. Yenikapı Caddesi'nden parka giden su kanalları da aynı dönemde düzenlenmiş ve Antik Perge kentinden örnek alınarak Yediarıklar Atatürk Caddesi arasında kanal düzenlemesi yapılmıştır. (Fotoğraf 14, 15, 16) Antalya Özel İdaresi parkın inşası için Karaalioğlu bahçelerinin istismali yanında park içindeki gazino, parktan denize Adalar Plajı'na inen bir yol ve merdivenlerle, bulvar ve çocuk bahçesinin inşasını da yaptırmıştır. 70 bin metrekarelik alana kurulan parkın yapımı 3 yıl sürmüş ve 265.000 lira maliyeti olmuştur.

Parkın yapımı ile ilgili Resmi Antalya Gazetesi'nde çeşitli haberler yayınlanmıştır. Karaalioğlu Bahçesine ait ulaşabildiğim en erken tarihli haber Resmi Antalya Gazetesinde yer alan 29 Ağustos 1930 tarihli, bahçeye yapılan çifte yolun inşasının bittiğini, bahçenin tanzim ve tarhının devam ettiğini bildiren haberdir.¹⁵⁹ Karaalioğlu bahçesi bir park haline gelmeden önce bu bölgede sırasıyla 1930 yılında ipek böcekçiliği mektebi ve stadyum inşası, 1932 yılında Halkevi binası ve çocuk bahçesinin yapımı ile ilgili haberlere ulaşılır. Bölgede inşa edilen bu yapılar sebebiyle 1939 tarihli gazetede bu alan bir kültür park olarak tanımlanmış olabilir. Bu yapılara parkın tarihsel gelişimi anlatılırken değinilecektir. Parkın yapım süreci içinde yayınlanan 1941 tarihli gazetede "İmar hareketleri" başlığı altında, halkevi önünden geçip Karaalioğlu'na doğru ikiye ayrılan cadde ağzındaki havuzun bütün işinin tamamlandığı, Halkevi önünden gelen cadde ile Atatürk Bulvarını böcekçilik istasyonunun altından birbirine bağlayan yolun ise inşasına başlandığı yazmaktadır. Ayrıca parkın girişine yapılan havuz anlatılarak, fiske ve elektrik tesisatının bulunduğu ve şehre bir güzellik kattığından

¹⁵⁷<http://www.ismetinonu.org.tr/ismet-inonunun-1924-1973-arasi-yurtici-ve-yurtdisi-gezileri/>(erişim: 30.05.2020)

¹⁵⁸ <http://www.fullantalya.com/hic-suphesiz-antalyanın-en-guzel-yeri-karaalioглу-parkidir/>(erişim: 30.05.2020)

¹⁵⁹ "Karaalioğlu Bahçesinde Çifte Yol", *Resmi Antalya*, 29.08.1930, Sayı: 149: 1

övgüyle söz edilir.¹⁶⁰ Eski fotoğrafları bulunan Karaalioğlu Parkı'nın 1942 yılına ait bir fotoğrafında hala inşasının sürmekte olduğu görülmektedir. (Fotoğraf 17)

Vali Haşim İşcan, parkı aynı zamanda bir Akdeniz Fuar alanı olarak düşlemiş ve ilk planlamalarda Talya Otel'in bulunduğu alana kadar uzanacağı düşünülmüştür.¹⁶¹ Düşünülen bu fikir 1944 yılına ait yerel gazetede "Antalya'da bir Akdeniz fuarı kurulması hakkında düşünceler" başlığı ile Va-la Nureddin tarafından da yazılmıştır.¹⁶² Fakat bu fikir Karaalioğlu Parkı'nın kenarında evleri bulunan ve buralara villa yaptırmak isteyen Antalya'nın zenginleri tarafından desteklenmemiştir. Buna karşı olan bir kesim politik yollarla Haşim İşcan'ın görevine Bursa'da devam etmesini sağlamışlardır.¹⁶³

3.2. Antalya Karaalioğlu Parkı Tarihsel Gelişimi

Antalya ili sınırları içinde bulunan Karaalioğlu Parkı, Antalya'nın Muratpaşa ilçesi, Kılınçarslan Mahallesi'nde konumlanmıştır. Çimrin'in kitabında Antalya'nın ünlü eski bahçeleri başlığı altında ismi geçen Karaalioğlu Bahçesi¹⁶⁴, Va-la Nureddin'in kitabında Karaali Mevkii olarak anılır, bataklık ve sivrisinek yuvası olduğundan bahsedilir.¹⁶⁵ Park yapılan alanın bir kısmının mülkiyeti Karaalioğlu isimli bir şahsa ait olup, diğer kısmı ise İl Özel İdaresi'ne aittir.¹⁶⁶ Karaalioğlu Bahçesi ile ilgili gelişmelere yerel yayınlar olan Resmi Antalya Gazetesi, Antalya Gazetesi ve Türk Akdeniz Halkevi Dergilerinden ulaşılmaktadır. Karaalioğlu Bahçesine ait ilk haber erişim sağlayabildiğim kadarıyla Resmi Antalya Gazetesinde yer alan 29 Ağustos 1930 tarihli, bahçeye yapılan çifte yolun inşasının bittiğini, bahçenin tanzim ve tarhının devam ettiğini bildiren haberdur.¹⁶⁷

Karaalioğlu Parkı bir park olarak düzenlenmeden önce bir bahçe olarak anıldığı dönemlerde de halkın gezdiği bir mesire yeri olmuştur. Mesire yeri olduğu dönemlerde bu alanın sınırları herhangi bir kaynakta belirtilmemiştir. Çeşitli kutlamalara ev sahipliği yapmıştır. Yerel gazetelerin haber başlıklarında 23 Nisan Çocuk Bayramı gürbüz çocuk yarışmalarının yapıldığı bir yer olmuştur.¹⁶⁸ Halkevi açıldıktan sonra ise yapılan caz dinletileri, danslı bahçe eğlenceleri, kutlamalar ve davetler için Karaalioğlu çardağı kullanılmıştır.¹⁶⁹

¹⁶⁰ "İmar Hareketleri", *Resmi Antalya*, 20.11.1941, Sayı: 1727: 1-2

¹⁶¹ Çimrin, 2012: 546

¹⁶² "Antalya'da Bir Akdeniz Fuarı Kurulması Hakkında Düşünceler" *Antalya*, 28.03.1944: 1

¹⁶³ Çimrin, 2012: 546

¹⁶⁴ Çimrin, 2012: 432

¹⁶⁵ Nureddin, 1944: 13

¹⁶⁶ Çimrin, 2012: 580

¹⁶⁷ "Karaalioğlu Bahçesinde Çifte Yol", *Resmi Antalya*, 29.08.1930, Sayı: 149: 1

¹⁶⁸ "Müsamere", *Resmi Antalya*, 24.4.1931, Sayı:182: 3

¹⁶⁹ "Bu Akşam Danslı Bahçe Eğlencesi Var", *Antalya*, 06.07.1933, sayı: 296: 1

Karaalioğlu Parkı bir park olarak dzenlenmeden önce, Halkevi'nin (Büyükşehir Belediyesi) bulunduğu bölgede Cumhuriyet'ten önce bir Rum Aya Panteleimon Kilisesi, Metropolitlik Binası bulunmakta ve onun bahçesinde ise bir Rum Mezarlığı yer almaktaydı. (Çizim 9) Çimrin (2012), park sınırları içinde kalan mezarlığın ağaçlar, fundalıklar ve çiçeklerle süslü olduğunu mermerden yapılmış haçların ve heykellerin az sayıda olduğunu söylemektedir. Rum mezarlığı bugün park sınırları içinde kaldığından eski mezarlıktan günümüze bir kalıntı ulaşmamıştır.¹⁷⁰ Rum kilisesi Cumhuriyet'in ilk yıllarında sağlık ihtiyaçları için kullanılmış ve daha sonra sırasıyla Türk Ocağı ve Antalya Spor kulüplerine tahsis edilmiştir.¹⁷¹ Günümüzdeki park sınırları içinde yer alan yapılar içinde halkevi, ipekçilik ve böcekçilik okulu-istasyonu, çocuk bahçesi, stadyum, Elhamra Sineması ve Vatan Kahvesi, Atatürk'ün Köşkü yer almakta olup, yapılar Erken Cumhuriyet dönemi içinde inşa edilmiş, bu dönem devralınmış veya yıkılmasına karar verilmiştir.

Antalya'da Türk Ocağı şubesi 25 Haziran 1923' de Dr. Burhanettin (Onat) Bey ve arkadaşları tarafından açılmıştır.¹⁷² Türk Ocağı binası olarak ise Aya Panteleimon Kilisesi kullanılmıştır.¹⁷³ (Çizim 10) Kilise ve metropolitlik binası dört kısımdan meydana gelen kompleks bir yapıydı. Bunlardan biri sinema ve tiyatro olarak düzenlenen eski kilise binasıdır. İkinci kısım Vakıflar Müdürlüğü'ne kiralanmış bir başka bina olup, üçüncü kısım Antalya Spor Mıntıkası, İdman ve İlk Işık Spor kulüplerine kullandırılmakta, bir kısım ise fotoğrafçı dükkanı olarak hizmet vermekteydi. Dördüncü kısım ise harap halde olması nedeniyle yıkılması düşünülmekteydi.¹⁷⁴ Geçici spor alanı olarak kullanılan alan ile daha sonra (1931) çocuk bahçesi inşa edilen bir bahçe de b binaya aitti. 1932 yılında Türk Ocağı binası olarak kullanılan yapı yıkılarak yerine her ilde olduğu gibi 75 bin lira maliyetle bir Halkevi Binası inşa edilmesine karar verilmiştir. (Fotoğraf 18) Binanın mimarı Reşit Bey'dir. Halkevinin bahçesi ise Ankara'dan getirtilen bir peyzaj planı doğrultusunda düzenlenmiş ve bir de tenis kortu yapılmıştır.¹⁷⁵ 1951 yılında halkevlerinin kapatılmasından sonra ise 1962 yılında Büyükşehir Belediye binası bu binaya taşınmıştır.¹⁷⁶

Halkevi (Büyükşehir Belediyesi) binasının doğusunda yer alan yeşil alanda Vatan Kahvesi, bahçeli ve tek katlı binasıyla sosyal yaşamda önemli bir yeri olan mekanlardandı.¹⁷⁷

¹⁷⁰ Çimrin, 2012: 448

¹⁷¹ Çimrin, 2012: 424

¹⁷² Güçlü, 2004: 39-40

¹⁷³ <http://cicekacan.antalya.bel.tr/karaalioglu-parki> (erişim tarihi: 10.07.2019)

¹⁷⁴ <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=1396> (erişim tarihi: 12.07.2020)

¹⁷⁵ Türk Akdeniz Dergisi, 1938, S. 11-12

¹⁷⁶ Çimrin, 2012: 424

¹⁷⁷ Çimrin, 2012: 423

(Fotoğraf 19) Antik Yunan tarzında inşa edilmiş olan bina, önceleri Levinski adında Antalyalı bir Rum'a ait olup, Rum'lar 1924 yılındaki mübadele sonunda Antalya'dan ayrılınca, önceki mesleği kahvehane işletmeciliği olan ve bir göçmen olan Halim (Işıldar) Bey'e Yunanistan'da kalan malları karşılığı verilmiştir.¹⁷⁸

Leyla Sineması adıyla kurulan Antalya'nın ilk sineması, 1922 yılında Rumlar Antalya'dan ayrılincaya değin Nocera Sineması adıyla hizmet verdikten sonra¹⁷⁹ hazineye geçen binada, 1926 yılında Yüzbaşı Mahmut Yalay tarafından kurulmuştur. Yenikapı'da halkevi binasının (Büyükşehir Belediyesi) yanındaki yeşil alanda bulunan bina bir dönem de Antalya'nın işgali sırasında İtalyanlar tarafından Meclis binası olarak kullanılmıştır.¹⁸⁰ 1930'lı yıllarda ise Elhamra Sineması olarak anılmış ve işletmecisi Mahmut Lütfü Kaynar'a geçmiştir.¹⁸¹ 1960'lı yıllara kadar da aktif olan Antalya'nın ilk sinema salonu ve Vatan Kahvesi, 1985 yılında çevre düzenlemesi sebebiyle yıkılarak yeşil alana çevrilmiştir.¹⁸²

Stadyumun inşası ile ilgili çalışmalara ise Resmi Antalya Gazetesi'nden ulaşılmaktadır. 29 Ağustos 1930 tarihli haberde şehir stadyumunun yirmi gün müddetle münakaşa çıkarılması ve inşası için taliplilerinin arandığı bildirilmektedir.¹⁸³ 12 Eylül 1930 tarihli haberde ise stadyum sahasının ihalesi açıklanmıştır.¹⁸⁴

Karaalioğlu Parkı'nın günümüz sınırları içinde kalan bir diğer yapı Böcekçilik Mektebi'dir. 1928 yılında Antalya'da İpek böcekçiliğini yaygınlaştırmak ve daha iyi şartlar altında yapılabilmesi amacıyla Özel İdare tarafından Yenikapı'da 'İpek Böcekçiliği İstasyonu' kuruldu.¹⁸⁵ İpek Böcekçiliği Mektebi ise 1930 yılında inşa edilmiştir.¹⁸⁶ (Fotoğraf 20, 21) Böcekhane ve kışlak binasının inşası için aynı yıl İktisat Vekaleti'nden yirmi bir bin lira ödenek verilmiştir.¹⁸⁷ İpek Böcekçiliği İstasyonu, İpekböcekçiliği mektebi yanına 1934 yılında inşa edilmiştir.¹⁸⁸ Aynı alan içine dut fidanlığı eklenmiş burada yetiştirilen dut fidanlarından istek üzerine halka bedava verileceği duyurulmuştur.¹⁸⁹ Kent ekonomisine katkı sağlayan ipekböcekçiliği, bu dönemde ev hanımlarının da gelir sağladıkları ve ekonomik hayata

¹⁷⁸ Deniz, 2009: 166

¹⁷⁹ <https://www.sabah.com.tr/akdeniz/2017/08/21/elhamra-gunleri> (erişim tarihi: 12.07.2020)

¹⁸⁰ Çimrin, 2012: 391-392

¹⁸¹ <https://www.sabah.com.tr/akdeniz/2017/08/21/elhamra-gunleri> (erişim tarihi: 12.07.2020)

¹⁸² Çimrin, 2012: 424

¹⁸³ "Antalya Spor Mıntikasından", *Resmi Antalya*, 29.8.1930, Sayı 149: 4

¹⁸⁴ "Stadyum Sahası", *Resmi Antalya*, 12.9.1930: 2

¹⁸⁵ Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, 1983: 229 C.4

¹⁸⁶ "İpekçilik Mektebi" *Resmi Antalya*, 02.10.1930, Sayı:164: 2

¹⁸⁷ "Böcekhane Ve Kışlak", *Resmi Antalya*, 27.02.1931, Sayı: 174: 4

¹⁸⁸ Çimrin, 2012: 540

¹⁸⁹ "İpekçilik Mektebi" *Resmi Antalya*, 19.02.1931, Sayı:173: 3

katıldıkları önemli bir gelişmedir.¹⁹⁰ Park içinde yer alan küçük evcil hayvanlar, ipekböcekçiliği ve tavukçuluk istasyonların 1960 yılında feshedilerek Bölge Zirai Araştırma Enstitüsüne bağlandığı kaynaklardan öğrenilir.¹⁹¹ Daha sonra her iki bina da Belediye İmar ve Çevre Müdürlüğü olarak kullanılmaya başlanmıştır. Böcekçilik mektebinin doğusunda, halkevi ile Karaalioğlu Parkı'nın Aslanlı yoluna doğru uzanan ve her iki yanı sık ekilmiş yabancı keçiboynuzu ağaçları ile bir tüneli andıran daracık bir sokak Aşıklar Yolu olarak 1980'li yıllara kadar halka açık bir yürüyüş alanı olarak kullanılmıştır.¹⁹²

1931 yılına ait Resmi Antalya Gazetesi'nde yer alan bir diğer haber yine Karaalioğlu Bahçesine yapılacak olan çocuk bahçesine ayrılan bütçe ve bahçenin tesisi için keşif düzenlenmesi hakkındadır.¹⁹³ Aynı gazetenin 1932 yılına ait "Çocuk bahçesine başlandı" başlıklı haberinde, bahçenin Atatürk'e ait olan köşkün bitişiğinde bulunan ve Halk fırkasından vilayet özel idaresince satın alınan eski spor sahasında yapılacak olan bahçenin inşasına başlanıldığı yazar.¹⁹⁴ Şimdiki (günümüzde yıkılmış olan) Kapalı Spor Salonunun bulunduğu alanda düzenlenen¹⁹⁵ çocuk bahçesinin tasarımı Mevlüt Baysal'a aittir.¹⁹⁶ (Fotoğraf 22, Çizim 11)

Atatürk Köşkü, 6 Mart 1930 yılında Atatürk'ün Antalya'ya ziyareti sırasında ikameti için ayrılmıştır. Bu yıllarda Yeni Kapı Valiliği'ne ait olan Atatürk'ün ikametine ayrılan¹⁹⁷ köşkle alakalı olarak Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden Atatürk Evi- Müze inşaatı ile ilgili 7 Mayıs 1982 tarihli teknik rapordan edinilen bilgilere göre binaya ait bilgiler şahıslardan nakille gelen bilgilerdir. Bu belgelere göre bina yaklaşık olarak 90 sene önce yapılmış, 1892 yılına ait bir Rum evidir.¹⁹⁸ (Fotoğraf 23) 1984 yılında Mülga Kültür Bakanlığı'na tahsis edilen köşk, şehrin yeni imar planı uygulaması sırasında caddede kaldığı için yıkılarak, yıkılan binanın aynısı Kepez Elektrik şirketi tarafından biraz geri çekilerek yeniden yaptırılmıştır.¹⁹⁹

Haşim İşcan'ın 1940 yılında valilik yapmaya başladığı kentte, önce 1930'lu yıllar boyunca Atatürk Caddesi (Yenikapı caddesi) (Fotoğraf 24) üzerinde "Dönerciler Çarşısı" ndan park içinde yer alan Hıdırlık Kulesi'ne kadar olan yol kenarı boyunca pis suların aktığı kalelerin

¹⁹⁰ Çimrin, 2012: 295-296

¹⁹¹ Günbulut, 2013: 98

¹⁹² Çimrin, 2012: 580

¹⁹³ "Çocuk Bahçesi", *Resmi Antalya*, Sayı:180, 10.04.1931: 1

¹⁹⁴ "Çocuk Bahçesine Başlandı", *Resmi Antalya*, 2 23.8.1932: 2

¹⁹⁵ Sarı vd., 2012: 188

¹⁹⁶ Gürkaş, 2003: 45; Baysal, 1936

¹⁹⁷ <https://antalya.ktb.gov.tr/TR-67550/antalya-ataturk-evi-ve-muzesi.html> (erişim tarihi: 24.04.2020)

¹⁹⁸ Kültür Ve Turizm Bakanlığı Antalya İli Müdürlüğü, TÖR-KLM-07-720-1157, Atatürk Evi ve Müzesi

¹⁹⁹ Sarı vd., 2012: 193 cilt 1

kenarında bulunan hendeği temizletmiş²⁰⁰, (Fotoğraf 25) suyu Yenikapı Caddesi'nin ortasına açtığı kanala akıtmış ve caddenin palmiyeli bir cadde haline getirilmesini sağlamıştır. (Fotoğraf 26) Bu kanaldan akan suyun Halkevi binasının önünden geçerek, Deliktaş Plajı üzerindeki Adil Aşçıoğlu'nun buz fabrikasını çalıştırıp şelale olarak denize dökülmesi sağlanmıştır.²⁰¹

3.3. Karaalioğlu Parkı Tasviri

Kaynaklardan ulaşılan parka ait bazı envanter bilgileri ise şöyledir; 2 km. uzunluğunda beton yol, 3500 metreküp beton miradorlar²⁰², 30.000 metreküp çimen ve çiçeklik, 3 büyük seyir terası, 110 metre uzunluğunda pergola, kanalizasyon, 3 havuz, 3 büyük mozaik merdiven, şelaleli su yolları, büfe pavyonu, yer altı tesisatı, 6 küçük mozaik merdiven, su depoları, renkli fiskiyeler ve levhalar şeklindedir. Daha önce bahsedildiği gibi parkla ilgili ilk haberlerden olan çifte yolun inşası haberinde kastedilen yol, Gazi Bulvarı olarak anılmakta olup, parka sonradan yapılacak olan kapalı spor salonu yanındaki giriştir. Gazi bulvarının iki yanında bulunan aslanlı iki lahit kapağı ise Korkuteli Küçüköğüt Köyü'nden getirilmiştir.²⁰³

Güneybatı doğrultulu park, doğusunda bir cadde (Atatürk cd. - günümüzde Işıklar cd.) ile iki ayrı noktadan şehre bağlanır. (Fotoğraf 27, 28) Parkın iki farklı girişi olup, kaynaklarda benimsenmiş olan ana giriş batı yönünde (Atatürk cd. boyunca devam eden) su kanalının ortada konumlandırılarak iki yürüyüş aksı oluşturacak biçimde tasarlandığı bir alandan sonra yürüyüş akslarının daire planlı, fiskiyeli bir havuzun (Fotoğraf 29, 30) konumlandığı meydana (planda kabaca V oluşturacak biçimde) iki ayrı kola ayrılarak parka bağlandığı bir giriştir. Bu girişte su kanalların doğusunda sırasıyla Vatan Kahvesi, Halkevi Kütüphanesi ve Halkevi yer alır. Halkevi binası Yeni Mimari üsluba uygun olarak kübik bir kompozisyonda ve bezemesizdir. (Fotoğraf 31) (I. Milli mimarlık akımına ait bir özellik sergilemez, Osmanlı düzenleri, sivri kemerler, çini ya da mermer dekorasyonlar göstermez.) Halkevi kütüphanesi (Fotoğraf 32, 33) ile ilgili sınırlı görsel kaynaklar ancak kütüphanenin kübik ve sade bir formda üçgen kırma çatılı ve iki katlı bir yapı olduğunu göstermektedir. Kütüphanenin de doğusunda kalan ve caddeye yakın bir konumda bulunan Vatan Kahvesi tek katlı üçgen kırma çatılı olup giriş cephesi camekanlıdır. (Fotoğraf 34)

Bir diğer giriş parkın doğusunda, yarım daire bir meydanla caddeye ve ortasında bitki parterinin tasarlandığı bir yürüyüş aksı ile de parka bağlanır. Bu yürüyüş aksı kaynaklardan

²⁰⁰ Çimrin, 2012: 418

²⁰¹ Çimrin, 2012: 580

²⁰² Seyir terası.

²⁰³ Çimrin, 2012: 579-584

edinilen bazı fotoğraflarda ve daha önce bahsedildiği gibi parkla ilgili ilk haberlerden olan çifte yolun inşası haberinde kastedilen yol, Gazi Bulvarı olarak anılmakta olup, parka sonradan yapılacak olan kapalı spor salonu yanındaki giriştir. Gazi bulvarının iki yanında bulunan aslanlı iki lahit kapağı ise Korkuteli Küçüköğüt Köyü'nden getirilmiştir.²⁰⁴ Bu yürüyüş aksının güneyi stadyum için ayrılmıştır. Kaynaklarda Gazi Bulvarı olarak geçen bu çift yönlü yürüyüş yolu Rönesans ve Barok dönemi bahçelerini hatırlatan bir parter düzenlemesine sahiptir. Ortada beton şeritlerle meydana getirilen geometrik desenler aks boyunca tekrarlanmış ve bitkiler dikilmiştir. (Fotoğraf 35)

(1953 yılına ait hava fotoğrafından ve elde bulunan eski fotoğraflardan anlaşıldığı kadarıyla.) Giriş alanlarından sonra denize doğru uzanan üç farklı yürüyüş yolu-vista da 3 ayrı miradorla sonlanır. Park boyunca farklı doğrultularda uzanan yürüyüş yollarının küçük olanlarının iki yanında ve büyük olanlarının ortasında konumlandırılan ağaçlık düzenleme ile gölge alanlar yaratılması amaçlanmıştır. Bu miradorlar kuzey-güney doğrultulu çift yönlü bir yürüyüş aksı ile birbirlerine bağlanır, bu yürüyüş hattı ile falezlerin üzerinden deniz kıyısı boyunca bir yürüyüş alanı düşünülmüştür. Bu yürüyüş hattında bulunan ve 110 metre uzunluğa (5 metre ene) sahip bir pergola bulunmaktaydı. Bir kısmının tente ile örtülerek çay bahçesi olarak kullanıldığı bu pergola ile parka ziyarete gelen halka gölge bir alan sağlanması düşünülmüştür. (Fotoğraf 36, 37) 'U' biçiminde tasarlanan üç mirador da boyutları itibariyle birbirlerinden farklıdır. Her mirador beton istinat duvarları ile desteklenerek ziyaretçilerine farklı açılardan manzaralar sunmaktadır. Ortada yer alan miradora yürüyüş aksının sonunda manzaraya hâkim genişçe bir merdiven dizisinden inilerek ulaşılır. Kuzeyde yer alan mirador ise Kaleiçine bağlanmaktadır. Kuzey yönde yer alan yürüyüş aksı parkın Kaleiçi bölgesi ile olan bağlantısını da sağlar. Yürüyüş aksı tek yönden evlerle sınırlandırılmıştır. Bu evlerin giriş cepheleri parka dönüktür.

Park alanı üç farklı aks ile iki parçalı bir hal almıştır. Bu alanlardan simetrik olmayan bir dikdörtgene sahip kısımda çeşitli düzenlemeler yer alır. Bu alan içinde (1953 yılına ait hava fotoğrafında) parkın caddeye bağlandığı doğu yönünde²⁰⁵ daha sonra yerine spor salonu yapılacak olan bir çocuk bahçesi ve bahçenin kuzeyinde Atatürk Köşkü yer alır. Vatan Kahvesi, Halkevi Kütüphanesi ve Halkevi ile halkevinin güneyindeki yeşil alanda bulunduğu kaynaklardan öğrenilen tenis kortu²⁰⁶ da bu alandadır. Yine aynı alan içinde daha orta noktaya konumlandırılmış İpekçilik ve Böcekçilik Mektebi ile İstasyonu'nun kendi bahçesi görülür.

²⁰⁴Çimrin, 2012: 579-584

²⁰⁵ Bugün yıkılmış olan Atatürk Spor Salonu'nun yerinde bulunmaktaydı.

²⁰⁶ "Tenis Kortu", *Antalya*, 08.07.1937, Sayı: 497: 1

Bu bahçenin bir kısmı tarhlara ayrılmıştır, bahçenin bir bölümü ise dut ağaçlarına ayrılacak biçimde düzenlenmiştir. (Fotoğraf 38) Bu binalara “Gazi Bulvarı” olarak adlandırılan akstan, kuzey-batıda yer alan diğer akstan ve bu iki aksı miradorlara gelmeden birbirine bağlayan daha küçük bir yürüyüş yolundan girişler bulunmaktadır. (Fotoğraf 39) Bu binalar elips biçiminde çevrelenmiş geometrik tasarımlı bir bahçe içinde yer almaktadırlar. Güneyde yer alan miradora giden yürüyüş yolu ile orta miradora giden yürüyüş yolu arasında kalan denize paralel bir yol ile miradorları birbirine bağlayan yol arasında kalan alan farklı bir düzenlemeye sahiptir. Burada daha formel bir düzenleme görülmektedir, ortasından T planlı, kademelendirilmiş bir havuzun (Fotoğraf 40) geçtiği düzenlemede iki yanda yarı simetrik bahçe düzenlemesi görülür. (Fotoğraf 41) Bu düzenleme kendi içinde promenadlar barındırır. Bahçe tasarımı itibariyle 15.-16. yy. Rönesans bahçe düzenlerini hatırlatır.

Parkın ana girişi olarak benimsenen daire planlı bir havuzdan sonra iki ayrı kola ayrılan yürüyüş yolları parkta ‘V’ biçiminde bir alan oluşturur. Bu alana daire planlı havuzun da bulunduğu meydandan geniş beton merdivenlerle inilerek ulaşılır. (Fotoğraf 42) Yürüyüş yollarından aşağı bir kotta bulunan bu alan kaynaklarda İnönü Koruluğu (Fotoğraf 43) olarak geçer, alan daha sık ağaçlandırılarak daha mahrem olması düşünülmüş ve bir yüzme havuzu yapılmıştır.²⁰⁷ (Fotoğraf 44) Va-la Nureddin’in “İkinci Dünya Harbinde Antalya Nasıl Güzelleşebildi?” adlı eserinde bir yüzme havuzundan bahsedilse de gözlemlendiğinde, havuzun bir yüzme havuzu olarak derinliğinin yetersizliği nedeniyle ancak bir yüzme havuzu olması amaçlandığı fakat gerekli kazının yapılmadığını düşündürür. Havuz kabaca dikdörtgene benzeyen, kısa uçları yuvarlatılmış geometrik bir forma sahiptir. Havuz çevresinde özel bir peyzaj düzeninden çok doğallık ön plandadır, bir koruluk oluşturularak havuz, çevresinden soyutlanmak istenmiştir. Bir gazete haberinde²⁰⁸ parkta bulunan bir gazino ve Hüseyin Çimrin’e ait kaynakta “güzel büfe pavyonu” olarak sözü edilen²⁰⁹ yapının aynı yapı olduğu tahmin edilir ve yapıyla ilgili bir başka bilgi kaynaklarda ve hava fotoğraflarında bulunamamıştır.

Parkın donatı elemanlarına bakıldığında en çok dikkati aydınlatma öğeleri çekmektedir. (Fotoğraf 45, 46, 47) Sekizden fazla farklı forma sahip lambalarda Art Deco etkileri görülür. Lambalar yürüyüş yolları, merdiven başları, havuz kenarları, seyir teraslarına konumlandırılmıştır. Günümüzde ise bu aydınlatma öğelerine rastlanmaz. Park öğelerinden bir diğeri italik yazı formu kullanılarak oluşturulan ve batı girişindeki “İnönü Parkı” tabelası ile doğu girişindeki “Gazi Bulvarı” yazan tabelalardır. Gölge sağlayan ve çok amaçlı kullanılan

²⁰⁷ Va-Nü, 1944

²⁰⁸ “Gazi Parkı- Kültür Parkı”, *Resmi Antalya*, 25.8.1939: 2

²⁰⁹ Çimrin, 2012: 581

bir diğer öge ise kıyıya paralel uzanan yürüyüş yolunda bulunan 110 metre uzunluğundaki pergolalardır. Ahşap malzemededen oluşturulan bu pergolaların bir kısmı tente ile kapatılarak çay bahçesi oluşturulmuştur, diğer kısımlarının ise sarmaşık vb. bitkilerin sarılması düşünülerek gölge alanlar yaratılması amaçlanmış olmalıdır. (Fotoğraf 48) Parkta yer alan donatı elemanlarından biri çay bahçesinde kullanıldığı düşünölen sandalye ve masalardır. (Fotoğraf 49-50)

DEĞERLENDİRME

Antalya Karaalioğlu Parkı yapıldığı dönem olan Erken Cumhuriyet dönemi içinde incelenirken aynı dönem farklı şehirlerde yapılan beş farklı park seçilmiştir. Ankara Gençlik Parkı ve İzmir Kültürpark bilinen en önemli örnekler olarak taşra kentlerinde yapılacak olan diğer parklara öncülük etmeleri sebebiyle seçilmiştir. Isparta Büyük Park taşra şehrinde bulunan bir örnek olarak seçilmiş olup, Afyon Anıt Park, Adana Seyhan ve Atatürk Parkları ise incelenen park örneğinin bulunduğu şehir olan Antalya ile ölçek benzerliği açısından seçilmişlerdir. Ele alınan parklar inşa süreçleri, nasıl finanse edildikleri, hangi amaçlarla yapıldıkları, bir şehir planına dahil edilip edilmedikleri, içerdikleri yapılar servisler ve sahip oldukları planlar açısından karşılaştırılarak değerlendirilecektir.

Mimar Necmettin Ateş'in düzenlemesini üstlendiği 1940-1943 yılları arasında tamamlanan ve 1945 yılına kadar eklemeler yapılan Karaalioğlu Parkı²¹⁰ aynı dönemde yapılan kent planlaması dahilinde inşa edilen Ankara Gençlik Parkı (1934), Afyon Anıt Park (1933), Adana Seyhan ve Atatürk Parkları (1935) ve Isparta Büyük Parkı'ndan farklı olarak bir kent planlaması ile birlikte gerçekleştirilen bir proje olmamıştır. Bu dönemde yapılan parklar yabancı mimarların çalışmalarına ait iken (H. Jansen, Theo Leveau, Gustav Oelsner) Karaalioğlu Parkı (mimar Necmettin Ateş) ile sonradan İzmir Kültürpark' a dönüştürülecek olan Dokuz Eylül Panayırı' nın tasarımları (mimar Mesut Özok)²¹¹ Türk mimarlara aittir. Isparta Büyük Parkı ise bir yabancı ve Türk mimar ortaklığında tasarlanmış olan imar planında yer alır. (Gustav Oelsner ve Kemal Ahmet Aru)²¹²

1943 yılında hizmete açılan Karaalioğlu parkı²¹³, yaklaşık üç yıllık bir süreç içinde tamamlanmıştır, 1945 yılına kadar eklemeler alarak yapım sürecinin devamı bakımından diğer parklarla benzerlik göstermektedir. Ankara Gençlik Parkı tasarım süreci 1934'te başlamış olmasına rağmen 1936 yılında yapım süreci başlayan park 1943 yılında tamamlanarak açılır.²¹⁴ 1936 yılında tasarım süreci başlayan²¹⁵ İzmir Kültürpark ise 1940'lı yıllar boyunca eklemelerle büyümeye devam eder.²¹⁶ 1930'lu yıllarda tasarlanan²¹⁷ Afyon Anıt Park 1933 yılı şehir

²¹⁰ Çimrin, 2012: 580

²¹¹ Karpat, 2009: 94

²¹² Çelebi Gürkan, 2019: 148-149

²¹³ <http://cicekacan.antalya.bel.tr/karaalioglu-parki> (erişim tarihi:19.02.2020)

²¹⁴ Özer, 2005: 17-20

²¹⁵ Bilisel, 2009: 15

²¹⁶ Karpat, 2009: 137; Yeni Asır Gazetesi, 07.07.1939

²¹⁷ Mimar,1932; Çetin, 2012: 106

planında yer alır²¹⁸ ve parkın çevresine eklemeler 1940'lı yıllarda da devam eder. 1935 yılında Jansen tarafından geliştirilen şehir planında yerleşim yerlerini destekleyen iki park biçiminde görülen Adana Seyhan ve Atatürk Parkları' nın²¹⁹ bitirilme tarihi ile ilgili bir bilgi bulunamamıştır. 1929 yılında açılan ve 1934 yılında yeniden düzenlenen Isparta Büyük Parkı'nın²²⁰ inşasının başlangıç yılı ile ilgili bilgi bulunamamıştır.

Cumhuriyet' in modernleşmeyi hem şehir planında hem de vatandaşların kamusal alandaki yaşamında görünür kılma isteği parkların en önemli yapılış amaçlarındandır. İzmir Kültürpark, fuarda yer alacak ürünlerin daha kapsamlı tanıtımı ve satışı ile İzmir ve Türkiye'ye daha çok kazanç sağlama amacını gütmesinin yanında, barındırdığı yeşil alanlar, yüzme havuzları, tiyatro ve sağlık müzesi ile de halkın kültürel ve sağlık ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla inşa edilmiştir. ²²¹ Ankara Gençlik Parkı, Cumhuriyet'in amaçladığı modernleşmenin önemli bir sembolü olan başkentte yine Cumhuriyet'in hedeflediği değişim için ideal bir rekreasyon alanı oluşturulması, modern kent görünümü ve modern Türk vatandaşının yaratılmasını hedefleyen bir kamusal alan olması amacıyla inşa edilmiştir.²²² Isparta Büyük Park, Cumhuriyet'in modernleştirici etkisi ile kişisel alanlar olan evlerin dışındaki sosyal hayatı geliştirmek için sosyal dönüşümün amaçlanarak inşa edildiği bir parktır.²²³ Afyon Anıt Park, 1932 yılında Ankara için onaylanan Jansen Planı'ndan etkilenen şehir planında hükümet konağı ve belediye önünde anma törenlerinin yapılabileceği meydanla birlikte rekreatif amaçlı olarak inşa edilir.²²⁴ Adana Seyhan ve Atatürk Parkları, şehrin iklimi ve manzarası ile uyumlu bir kent planı dahilinde inşa edilmişlerdir.²²⁵

Birinci Dünya Savaşı'nın etkilerinin dünya üzerinde sebep olduğu ekonomik krizin peşi sıra gelen İkinci Dünya Savaşı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ekonomik ve toplumsal yaşamda zorluklara sebep olmuştur. Bu zorlukların yanı sıra modernleşme sancısı içinde olan kentlerde mali sıkıntılar planlamalara da yansımıştır. İnşa edilen parklarda çeşitli mali problemlerle karşılaşmıştır. İzmir Kültürpark' ın inşası sırasında karşılaşılan en önemli sıkıntı parkın inşa edileceği alanda bulunan enkazın kaldırılması aşamasında belediyenin gerekli giderleri karşılayamamasıdır. Bu sebeple Kültürpark çevresindeki arsalar verilerek karşılığında iş başlamış ve parkın büyük kısmı finanse edilmiştir. Dönemin belediye başkanı olan Behçet

²¹⁸ Çetin, 2012: 104

²¹⁹ Saban Ökesli, 2009: 53

²²⁰ Çelebi Gürkan, 2019: 150

²²¹ Karpat, 2009:110

²²² Uludağ, 1998: 68-66

²²³ Çelebi Gürkan, 2019:150

²²⁴ Çetin, 2012: 104-106

²²⁵ Saban Ökesli, 2009: 54

Uz bankasına şahsen borçlanarak parkın önemli işlerinin yapılmasını sağlamıştır.²²⁶ Karpat (2009: 130) fuarın mali işlerinin Türkiye İş Bankası ile yapıldığını aktarır, dolayısıyla kesin olmamakla birlikte Behçet Uz'un borçlandığı bankanın Türkiye İş Bankası olduğu kesin olmamakla birlikte düşünülebilir.²²⁷ Ankara Gençlik Parkı yapım sürecinde görevli mimar olan Jansen bu görevi ücretsiz yapacağını ve büro işleri için 3.750 lira istediğini belirtir.²²⁸ Ancak anlaşmadan sonra bazı şartlar 1934 tarihinde İmar Komisyon toplantısında değiştirilir ve Jansen'a 2.500 lira verilmesine karar verilir.²²⁹ 1936 yılında ise Bayındırlık Bakanlığı'nın parka 600 bin lira miktarda bütçe ayırarak, uygulanacak projenin Jansen'in yerine bahçe mühendisi Theo Leveau'nun projesi olmasına karar verir. Bu projede geometrik düzenlemeler ve gölün tasarımı değiştirilerek göl 35 bin m² yerine 32 bin m² yapılarak önceden 500 bin lira olan bütçe, daha ekonomik olan yeni uygulamayla 300 bin liradır.²³⁰ İncelenen diğer parklar olan Antalya Karaalioğlu Parkı ise parkın kuruluşunun anlatıldığı bölümde değinildiği gibi harp dönemine denk gelen bir inşaa süreci içinde Antalya'yı Güzelleştirme Cemiyeti'nin düzenlediği piyango çekilişi ile elde edilen gelir parkın yapımında kullanılmıştır. Parkın maliyeti ise 265 bin lira olmuştur.²³¹ Isparta Büyük Park, Afyon Anıt Park, Adana Seyhan ve Atatürk Parkları ile ilgili olarak parkların yapımı sürecinde finanse edilmeleri ile ilgili bilgiye ulaşılamamıştır.

Seçilen parklar büyüklükleri açısından karşılaştırıldığında İzmir Kültürpark 360.000 m²'lik bir alan üzerinde tasarlanması açısından en büyük alana sahiptir.²³² Ankara Gençlik Parkı ise ilk tasarımında 260.000 m² olarak tasarlanmış olup²³³ günümüzde 275.000m² 'lik alan kaplamaktadır.²³⁴ Adana Seyhan ve Atatürk Parkları toplam 330.000 m²'lik bir alan üzerinde almaktadır.²³⁵ Karaalioğlu Parkı ise 70.000 m²'lik alana kurulmuş olup aldığı eklemelerle günümüzde 140.000 m²'lik bir alan üzerinde yer almaktadır.²³⁶ Isparta Büyük Park'ın büyüklüğü ile ilgili bilgilere ulaşılamamıştır.

Seçilen parklar planları açısından incelendiğinde her parkın planında, planı şekillendiren öğelerin farklı dinamiklerden oluştuğu gözlemlenir. Ankara Gençlik Parkı ortada yapay büyük bir göl etrafında gelişen bir planlamaya sahiptir. (Çizim 12) Planlamadaki iki ana unsur olarak göl ve çevresinin tasarlanması sayılabilir. Halk toplantıları ve çeşitli gösteriler için

²²⁶ Baran, 2003: 98; Karpat, 2009: 114

²²⁷ Yurdkoru Özgünel, 2000: 182-185; Karpat, 2009: 130

²²⁸ "Cumhuriyet Nafiası" *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Ekim 1933 No.5; Uludağ, 1998: 69

²²⁹ "Gençlik Parkı", *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Haziran 1934, No.1; Uludağ, 1998: 69

²³⁰ Uludağ, 1998: 71

²³¹ Çimrin, 2012: 581-582

²³² Karpat, 2009: 113

²³³ Özer, 2005: 20

²³⁴ <https://www.anfa.com.tr/parklarimiz/genclik-parki> (erişim tarihi: 19.02.2020)

²³⁵ https://tr.wikipedia.org/wiki/Merkez_Park (erişim tarihi:19.02.2020)

²³⁶ <http://cicekacan.antalya.bel.tr/karaalioğlu-parki> (erişim tarihi:19.02.2020)

ayrılmış geniş bir saha²³⁷ çocuk bahçesi, oyun yerleri labirent, yarı kapalı alanlar, çocuklar için bir yüzme havuzu ve halk kahvesi parka dahil edilen diğer unsurlardır.²³⁸ Park geniş yapay göl sayesinde yüzme, kürek çekme, yelken kullanma gibi su sporlarına olanak sağlarken, Gençlik Parkı Gazinosunda özellikle caz sevenler için müzikli eğlenceler düzenlenmekteydi.²³⁹

İzmir Kültürpark, sergi-fuar alanı olarak tasarlanan kompleks bir düzenedir. Park batı bölümünde sert zeminin olduğu bölüm ve doğuda gölün, botanik bahçesinin, açık hava tiyatrosu ve spor alanlarının konumlandırıldığı serbest peyzaj tasarımı ile iki bölümden oluşur.²⁴⁰ 1936 yılına ait park planında Atatürk devrim Müzesi, fuar pavyonları ve gazinosu, sağlık müzesi, tenis kortları, voleybol sahası, açık hava tiyatrosu, kapalı yüzme havuzu, çocuk oyun yerleri, akvaryum, kuş bahçesi, stadyum, hayvanat bahçesi, nebatat bahçesi, atış poligonu, yaya gezinti yolları vb. öğelerin yer aldığı görülür. (Çizim 13)

Afyon Anıt Park birbirine paralel üç aks ile üç farklı kota oturan bir tasarıma sahiptir. (Fotoğraf 51) Akslar arasında yer alan peyzaj düzenlemeleri ile parkın ortasında bir kaide üzerinde Krippel'e yaptırılan²⁴¹ Utku anıtı (1934) yer almaktadır.²⁴² Anıtın önünden başlayan ve yer aldığı orta aks boyunca devam eden kademelendirilmiş bir havuz düzenlemesi ile daire tasarımlı bir başka süs havuzu da bulunmaktadır. Parkın doğu yönünde hükümet konağı, eski belediye, şehir oteli, şehir gazinosu ve sinema bulunmaktadır.²⁴³

Jansen tarafından 1935 yılında geliştirilen Adana şehir planı içinde iki park bulunmaktadır. Atatürk Parkı halk toplantıları için bir alan içeren ve sosyo-kültürel binalarla desteklenen açık hava konserleri için açık bir bahçe iken, nehir kıyısındaki Seyhan Parkı (Çizim 14) bir kulüp, bir tekne evi, kahvehane öğelerini barındırmaktadır.²⁴⁴ Atatürk Parkı'nın kuzeyinde yer alan Atatürk heykeli ile resmi geçit yeri²⁴⁵ bir aks olarak düşünüldüğünde parkı oluşturan öğeler bu aksın iki yanında yer alırlar. Atatürk Parkı'nın doğusunda şehir oteli, gazino, teraslar ve bir konser alanı bulunmaktadır. Bahçenin batısında ise, altı adet tenis kortu ve tribünlü bir oyun sahası, bu tribünün yanında Türkiye'nin ilk olimpik yüzme havuzu yer almaktadır. (Çizim 15)

İsparta Büyük Parkı dikdörtgen bir plana ve bir ana aksa sahip olup dört adet süs havuzu bulunmaktadır. Park 1930-40'lı yıllar boyunca anma törenleri, resmi bayramlar, halkevi

²³⁷ Boyacı, 2010: 62

²³⁸ Bozdoğan, 2015: 92

²³⁹ Uludağ, 1999: 73

²⁴⁰ Bilsel, 2009: 15

²⁴¹ Mimar, 1932; Çetin, 2012: 106

²⁴² Çetin, 2012: 106

²⁴³ Çetin, 2012: 106

²⁴⁴ Ökesli, 2009: 4-55

²⁴⁵ Gürkaş, 2003: 33

etkinlikleri ve küçük çaplı spor yarışlarına ev sahipliği yapmıştır. Çevresinde bulunan kamu yapıları dışında lokanta, otel, sinema, gazino gibi yapılarla buluşma, eğlenme ve dinlenme noktası olarak da işlev görmüştür.²⁴⁶ Elde edilen eski resimlerde 1932 yılında parkın ortasında yer alan daire planlı peyzaj düzenlemesinin ortasında bir de Atatürk heykeli yer almaktadır. (Fotoğraf 52, 53)

Aynı dönemde tasarlanan parklarda yer alan ögeler-sunulan servisler genellikle ana aksların veya yürüyüş yollarının çevreleyeceği şekilde konumlandırılmışlardır. Yeşil alanlar ve su ögeleri tasarlanan parklarda bulunan önemli ögelerdir. Su ögelerinin aydınlatma sistemleriyle birlikte tasarlanarak elektriğin cumhuriyetin bu yeni modernleştirici mekanlarında kullanılması önemli bir noktadır. Bozdoğan'ın (2015:149) da ifade ettiği gibi özellikle gece çekilen resimlerde suni göllerin ve fiskiyeli havuzların yer alması, vurgulanmak istenen bu mekanlarda elektrik sistemlerinin modernleştirici etkisini gösterir. Tasarlanan tüm parklarda peyzaj düzenlemeleri akslar ve yürüyüş yolları ile uyumlu bir düzendedir. Parklarda kullanılan su ögeleri, büyük yapay göller, kademelendirilmiş şelaleli havuzlar, fiskiyeli küçük süs havuzları vb. biçiminde görülür. Sunulan servisler içinde spor alanları önemli bir yere sahiptir. Ankara, İzmir ve Adana'da inşa edilen parklar bünyelerinde spor alanları barındırmaktadır. Yüzme havuzları, tenis kortları ve suni göllerle bireylere çeşitli spor dallarında imkanlar sunulmuştur. İzmir Kültürpark'ta stadyum parkın içinde iken, Ankara Gençlik Parkı şehrin stadyumuna bakan bir girişe sahiptir, Adana Atatürk Parkı'nda ise tribünlü oyun sahası yer almaktadır. Bu şehirlere göre daha küçük olan Isparta ve Afyon'da şehrin içinde diğer parklara oranla daha az alana sahip parklar olan Anıt Park ve Isparta Büyük Parkı'nda stadyum ve spor alanları mevcut değildir. Sundukları servisler açısından da Ankara, İzmir ve Adana'daki parklar daha zenginlerdir. Halk kahveleriyle gazinolar gibi sosyo-kültürel etkinliklere olanak sağlayan yapılar ise Ankara, İzmir ve Adana örneklerinde görülür.

Karaalioğlu Parkı da üç ana aks ve bu akslar çevresinde sunduğu servisler açısından bu parklarla benzerlik gösterir. Akslarının seyir terasları ile sonlanması ve manzara kullanımı parkı diğer örneklerden ayıran bir özelliğidir. Su ögesi ve yeşil alanların kullanımı aynı dönemde yer alan diğer örneklerde de olduğu gibi Karaalioğlu Parkı'nda da mevcuttur. Kademelendirilmiş süs havuzu, daire planlı fiskiyeli havuzu ve yüzme havuzu olarak düşünülen havuzlarıyla, çeşitli peyzaj düzenlemeleri ve yürüyüş yolları yer alır. Spor alanı olarak halkevi bahçesinde bir tenis kortu, kapalı spor salonu ve stadyuma yer verilmiştir. Parkın oluşumu aşamasında park yapılması planlanan alanda hali hazırda bir kır kahvesi, sinema ve halkevi bulunmaktadır. Bu

²⁴⁶ Karpat, 2009: 136

yönüyle diğer parklardan ayrılan Karaalioğlu Parkı, tasarlanmadan önce de inşa edilecek olduğu alanda kültürel faaliyetlerin bulunması açısından önemlidir. Parkla birlikte modernleştirilen bu yapıların dışında ipekböceği mektebi ve istasyonu, dut fidanlığı, çocuk bahçesi ve daha sonra çocuk bahçesi yerine yapılan kapalı spor salonu bulunmaktadır.

Parkların şehir içindeki konumlarına bakıldığında, Ankara Gençlik Parkı, Ankara istasyonu, Cumhuriyet Meydanı ve İstasyon-Samanpazarı Caddesi arasındadır. İstasyon karşısında doğu-batı yönünde planlanan park, kente yeni gelenlerin kentle ilk tanıştığı noktadır.²⁴⁷ İzmir Kültürpark' ın konumu için ise 1922 yılında çıkan yangın yerinin merkezi seçilmiştir, bunun yanında park ulaşımın rahat sağlanabildiği bir bölgenin tam ortasında yer almaktadır.²⁴⁸ Afyon Anıt Park, hükümet konağı ve belediye önünde anma törenlerinin de yapılacağı bir meydan ile rekreatif amaçlı bir park düzenlemesi olarak tasarlanmıştır. 1930'lu yıllarda, Ankara örneğinde olduğu gibi eski ve yeni tüm yolların kavşak noktası olan bölgede, üç farklı kota oturan Anıt Park inşa edilmiştir.²⁴⁹ Adana şehri için hazırlanan plan yerleşim yerlerini destekleyen iki park ile, spor alanları, üç okul ve tiyatro içerir. Jansen şehrin doğal manzarası ve iklimi ile uyumlu sağlıklı bir kent çevresi yaratma çabalarını yansıtan Seyhan Parkı ve Atatürk Parkı'nı tasarlamıştır.²⁵⁰ Isparta'da 1923-1938 yılları arasında imar faaliyetleri yoğunlaşmış ve kent merkezinde hükümet konağı, belediye binası, gar binası, iş bankası ve halkevi ile birlikte Isparta Büyük Parkı inşa edilmiştir. Park için seçilen alan Osmanlı döneminde askeriye talimhane meydanı olarak işlev gören bir alandır.²⁵¹

Seçilen örnek parklarla karşılaştırıldığında Karaalioğlu Parkı, şehir planında konumlandırılması açısından; Antalya'da ilk önce bir bulvar olarak tasarlanan Gazi Bulvarı düşünüldüğünde vali konağının da (günümüzde öğretmenevi) aynı alanda konumlandırılması ile, Ankara gibi diğer büyük şehirlerde de bulvar, meydan ve hükümet konaklarının bir arada planlanması açısından bakıldığında büyük şehirlerin örnek alındığı kabul edilebilir. Bu örneklerde meydanlar, bulvarları ve şehrin önemli noktalarını birbirine bağlayan kavşaklar gibi iken Antalya'da Gazi Bulvarı bir örnek olarak bu netliği taşımaz. Antalya Karaalioğlu Parkı'nın yer seçiminde bölgenin iklimi ve manzaranın etkisi kullanılarak coğrafyadan faydalanılmıştır. Park denizden gelen esintiyi alacak bir konumda ziyaretçilerine gölge alanlar ve Bey Dağları'nın manzarasını sunar. Park deniz kenarı ve falezlerin üstünde konumlandırılmış olmasıyla seçilen diğer parkların bir manzara gözetilmeksizin konumlandırılması ve şehirlerin

²⁴⁷ Uludağ, 1999: 70

²⁴⁸ Karpat, 2009: 119

²⁴⁹ Mimar,1932; Çetin, 2012: 106

²⁵⁰ Saban Ökesli, 2009: 53-55

²⁵¹ Çelebi Gürkan, 2019: 148-150

kavşak noktalarında bulunmaları açısından farklıdır. Denize kıyısı olan bir şehir olarak İzmir örneğinde manzara ve iklim ilişkisi park konumuna yansımazken, Adana örneğinde Seyhan Parkı'nın nehrin kıyısında yer alması Karaalioğlu Parkı'yla manzara-iklim ilişkisi açısından benzerdir. Karaalioğlu Parkı'nın yer aldığı alan bir park olarak düzenlemeden önce de bir mesire yeri olarak kullanılan bir bahçe olması bu alanda benzer bir kullanımın daha önce görülmesi yönleriyle kendine has bir özellik taşımaktadır. Karaalioğlu Parkı bir imar planı dahilinde yapılmamış olmasıyla diğer parklardan ayrılır ve bulunduğu bölgenin modernize edilmesiyle bir park halini alır. Halihazırda bölgede var olan yapılar olan kır kahvesi, sinema ve halkevi bünyelerinde barındırdıkları kültürel-toplumsal etkinliklerle (tiyatro, konferans, özel-resmi gün kutlamaları, danslı eğlenceler) bölgede halkın ihtiyaçlarına uygun bir alan planlanmasını kolaylaştırmışlardır. (Fotoğraf 54) Erken Cumhuriyet'in modernleşme hareketlerini şehirde yansıtan çeşitli yapıların da varlıklarıyla, bölgenin geçmişi de dikkate alınarak bölgede bir park tasarlanması için uygun bir ortam oluşmuştur. 25 Eylül 1939 tarihli gazete haberinde “Gazi Parkı-Kültür Parkı” başlığı altında henüz parkın inşasına başlanmamışken Gazi Parkı denilen alanın girişi olan bulvar (bugünkü stadyumun yanından geçen çift geçişli yol) ve bu alanı çevreleyen halkevi, ipekçilik ve böcekçilik mektebi, çocuk bahçesi akşam kız sanat okulu ve stadyum sayılarak bu alanın bir Kültür Parkı haline geldiğinden söz edilmiştir.²⁵² Karaalioğlu Parkı yapıldıktan sonra parkın doğuya doğru falezler boyunca uzatılması düşünülmüş fakat gerçekleştirilememiştir.²⁵³

Parklar konumlandıkları bölgelerde şehirlerin gelişmesine katkı sağlamışlardır. Çevrelerinde sosyo-kültürel etkinliklere imkân sağlayan mekanların bir araya gelmelerine sebep olurlarken, kimi parklar kamu yapıları ile ilişkilendirilerek yapılmışlardır. Ankara, Afyon ve İzmir örneklerindeki parklar şehirlerin kavşak noktalarında yer almışlarken Karaalioğlu Parkı şehrin doğuya doğru genişleyerek kentleşmesine katkı sağlamıştır. 1930'lu yılların ilk yarısında surların yıkımı ve Kalekapısı civarında yer alan tek katlı ahşap dükkanların da yıktırılması ile Kalekapısı'ndan Belediye İşhanı'na doğru genişletilen yolun iki yanına modern tek katlı dükkanlar yaptırılmıştır. Böylece semt “Yeni Çarşı” ismi ile anılmaya başlanmıştır.²⁵⁴ İmar hareketleri 1940-1945 yılları arasında devam etmiş eski ismi Yenikapı Caddesi olan Atatürk Caddesi genişletilerek, sur kenarından akan su, yolun ortasına yapılan ark içine aktarılmış, caddeye palmye ağaçları dikilerek karakteristik bir cadde yaratılmıştır. (Fotoğraf 55) Cadde yürüyüşlerin ve törenlerin gerçekleştiği önemli bir noktadır. (Fotoğraf 56, 57)

²⁵² “Gazi Parkı- Kültür Parkı”, *Resmi Antalya*, 25 Eylül 1939: 2

²⁵³ Çimrin, 2012: 546

²⁵⁴ Sarı vd., 2012: 187, C. 1

Yenikapı semtinde şu anda Öğretmen evi olarak kullanılan konut, Vali Haşim İşcan döneminden başlayarak 1976 yılına kadar Vali Konağı olarak kullanılmıştır. Halkevi, Karaalioğlu Parkı, Elhamra sineması, Vatan kiraathanesi gibi önemli yapıların yer aldığı Yenikapı semtine Vali Konağı'nın da taşınması ile, semt seçkin bir merkeze dönüşmüştür.²⁵⁵ Yeni Çarşı ile Karaalioğlu Parkı'nı bağlayan Atatürk Caddesi şehrin doğuya doğru büyümesine yardımcı olmuş, Yenikapı mahallesinin de kent merkezinde seçkin bir yerleşim merkezi olarak gelişmesini sağlamıştır.²⁵⁶ Karaalioğlu Parkı'nın kuzeyinde yer alan 1950'lili yıllara ait olduğu düşünülen evlerle ve daha sonra Vali Haşim İşcan'ın şehirden Antalya'nın zenginlerinin yerleşim yeri olarak kullanmak istediği alanları park yapma düşüncesi sebebiyle görevine başka bir şehirde devam etmesi, kentin bu kısmının yerleşim yeri ve merkez olması açısından da ne kadar önemli olduğu anlaşılır.²⁵⁷

Va-la Nureddin (1944:7) kitabında Karaalioğlu Parkı'ndan şu şekilde söz eder:

“Antalya bugün güzel sahillerini çevreleyen büyük umumi parklarla bezenmiş bulunuyor. Fakat umumi park deyince, gözlerimizde pek basma kalıp şeyler canlanır. Bunlar öyle değildir. Atatürk'ün ve İnönü'nün isimlerini taşıyan bu sahil bahçeleri büyüklüğü içindeki hoş tenasübü ile, yalçın kayalar üzerindeki miradorları ile, pergolaları ile, gazinoları ile, havuz ile; Halkevi, hatta çıkırlıklı kahvesiyle - Ankara ve İstanbul dahil- bütün Türk şehirlerini kışkandıracak bir ihtişamdadır. Mübalağaya düştüğümü söyleyemezler: Akdeniz kıyılarındaki herhangi bir şehir bugünkü Antalya'nın bu ümrânına imrenebilir.”

Parkın şehir içinde taşıdığı önem ve barındırdığı servisler sunduğu imkanlar açısından değerli bilgiler sunan bu kaynak, ayrıca Karaalioğlu Parkı'nın önemli büyük şehirlerdeki parklarla birlikte anılması ile bize bu parkın önemi hakkında bilgi verdiği için değerli bir kaynaktır.

Modern bir park, şehrin göbeğinde ulaşımın kolay olduğu noktalarda olmalıdır. Rekreatif alanlar, spor alanları, havuzlar, oyun yerleri içermeli ve gençleri Cumhuriyet' in söylemi olan sağlıklı birey olmaya yönlendirmelidir. Kent planlaması kapsamında veya planlamadan bağımsız düzenlenen parklarla şehirlerin çağdaşlaşması hedeflenmiştir. Erken Cumhuriyet döneminde inşa edilen parklar işlevleri açısından bütünlük gösterir. Kamu yapıları, toplanma, dinlenme, sosyalleşme alanları ve çeşitli sporlara imkân vermeleri ve çeşitli peyzaj tasarımları ile birlikte inşa edilmeleriyle Erken Cumhuriyet döneminin söylemleri ve modernlik algısıyla örtüşen mekanlar olmuşlardır.

Parklar şehir planlarındaki konumları ve çevrelerindeki kamu binaları ile birlikte kullanımları neticesinde Cumhuriyet'in modern yaşam kurgusunda bireyin değişen ve

²⁵⁵ Çimrin, 2012: 546

²⁵⁶ Sarı vd., 2012: 188, C.1

²⁵⁷ Çimrin, 2012: 546

kamusallaşan davranış biçimlerine yön vermiştir. İdeolojik olarak bir mesaj iletme aracı olarak görev üstlenen parklarda kadınların ve çocukların sosyal yaşama katılımı ön plana çıkmıştır. Kültürel etkinliklerin halkın yaşamında düzenli rol almasını sağlamasında büyük katkı sağlayan halkevlerinin parkların kenarında veya çevresinde yer almaları, parklarda gazinoların ve halk kahvelerinin bulunması, parklara gezinme ve dinlenme yerlerinin dışında başka işlevler de yüklenmesini sağlamıştır. Tüm gelişmeler ekonomik, stratejik ve büyük ölçekli iken daha mikro yaklaşımda bireye ve onun değişimine öncü mekanlardan biri parklardır. Karaalioğlu Parkı, bir park olarak tasarlanıp düzenlenmeden önce, şu an parkın sınırları içinde yer alan yapılarıyla birlikte kültürel gelişim ve halkın sosyalleşmesi için etkin bir alan olmuştur. 1930’lu yıllara ait Resmi Antalya Gazetesi’nin çeşitli haber başlıklarından kültürel-toplumsal etkinlikleri takip etmek mümkündür. 3 Mart 1933 tarihli gazete haberinde “Halkevleri Sene-i Devriyesi” başlığı altında Yenikapı kahvelerinde halk için konulan radyolardan kutlamalar dinletilmiştir. 6 Temmuz 1933 yılına ait bir diğer haberde “Bu akşam danslı eğlencesi var” başlığı altında Karaalioğlu çardağında halkevi caz takımının katılımı ile düzenlenecek olan danslı eğlencenin duyurusu yapılmıştır. Görüldüğü gibi parkın 1940 yılında yapımına başlanmasından önce park için tasarlanan bölgede Halkevi, kahvehane, çocuk bahçesi²⁵⁸, tenis kortu²⁵⁹ ve ipekböcekçiliği mektebinin bulunması parkın yapımından önce de bu bölgenin dönemin sosyo-kültürel değişimi ve gelişimi açısından önemli bir rol oynadığı ve parkın yapımı ile de yeni kavramların desteklendiği, pekiştirildiği bir alan olmuştur. Park gerek planlaması ve sunduğu servislerle gerekse elektrik tesisatı, aydınlatma ve donatı elemanlarıyla da modernleşmenin destekleyicisi olmuş ve donatı elemanlarının Bauhaus akımı gibi dönemin popüler anlayışlarının insanlara tanıtılması, benimsetilmesi açısından da oldukça önemlidir. Parkın yapımından sonra da etkinlikler artarak devam etmiştir. Halkevinde konser ve temsiller²⁶⁰ ile resim sergileri²⁶¹ gerçekleştirilmiştir. Parkın önemi ve kullanımını etkileyen faktörler arasında halkevinin etkinlikleri ile kadın ve erkeğin bir arada vakit geçirmesini sağlayan danslı eğlenceler ve kahvehanelerin halkevinin kuruluş yıl dönümü gibi önemli günlerde radyo yayınlarından yurt çapındaki etkinlikleri halka duyurması yeni sosyal durumların ortaya çıkışına birer örnektir.

²⁵⁸ “Çocuk Bahçesine Başlandı”, *Resmi Antalya*, 23.09.1932: 2

²⁵⁹ “Tenis Kortu”, *Antalya*, Sayı: 497, 08.07.1937: 1

²⁶⁰ “Halk Evinde Temsil” ve “Halkevinde Konser”, *Antalya*, Sayı: 2013, 25.05.1945 :1

²⁶¹ Türk Akdeniz, 1938 Sayı: 11-12 29. İlk teşrin

SONUÇ

Erken cumhuriyet dönemi içinde düzenlenen bir park olan Antalya Karaalioğlu Parkı ve çevresinin batılılaşma süreci içinde geçirdiği dönüşüm, kentsel dokuya katkısı ve dönemin sosyo-kültürel yaşamı içindeki yeri tezimin araştırma konusunu oluşturmaktadır. Bu kapsamda bir park olarak düzenlenmeden önce parkın bulunduğu alan, bu alan üzerinde yer alan yapılar, parkın inşası ve sunduğu servisler ile çevresinin gelişimi kronolojik olarak incelenmiştir.

19. yüzyıl sonunda oldukça yaygın hale gelen “Millet Bahçesi” oluşturma fikri, bir Tanzimat projesi olarak çeşitli milletleri bir araya getiren kamusal mekanın yaratılmasını amaçlamıştır. Millet bahçeleri, belediyelere tahsis edilen arsalar üzerinde düzenlenmesi ve bir belediye hizmeti olarak kontrollü biçimde halka sunulmasıyla açık alan olarak halkın etkinlik gösterdiği mesirelerden ayrılmaktadır. 1920’li yıllara kadar kullanılan “millet bahçesi” ifadesi yerini daha sonraları “park” kavramına bırakmıştır.

Devlet bir denetim mekanizması oluşturarak vatandaşların kullanacağı mekanı tasarlamakla kalmamış, bu mekandaki davranışları üzerinde de aynı denetimi uygulamak istemiştir. Bu açıdan parklar ele alındığında, doğaya minimum müdahalede bulunulan alanlar olan geleneksel mesire alanlarında kullanıcılar için toplumsal ahlaki değerler çerçevesinde şekillenen kurallar artık yerini modernleşen toplumda devletin uygulamalarına bırakmıştır.

Parklar Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemlerinde tasarımsal bir sorun olarak ele alınmamıştır. Parklar ideolojik olarak önce devlet yapısının modernleştirilmesinde önemli olmuştur. Daha sonra ise parklarla modern bir kimlik kazandırılmış “vatandaş” yaratmak hedeflenmiştir. Parkların yapımı ile ilk hedeflenenlerden biri de kamusal yeşil alan kavramının topluma benimsetilmesidir.

1931- 1933 yılları arası devletçi sanayileşme düşüncesinin şekillendiği ve ülke genelinde devlet eliyle büyük sanayi tesislerinin kurulduğu yıllardır. Bu kapsamda 1930’lu yıllarda yabancı mimarlarca şehirlerde yapılan planlama çalışmalarında, şehir planları caddeleri, bulvarları, istasyonları, kamu binalarını, kamusal alanları, yeşil alanları, parkları da içine alacak bir bütün şeklinde düşünülmüştür. Şehir planlarında yeşil alanların yer almasına önem verilerek yeşil alanların işlek yollardan uzakta ve fakat ulaşımı zor olmayacak biçimde konumlandırılmış olmalarının gerekliliği çeşitli dergi yazılarında vurgulanır. Parklarda spor, oyun yerleri, hava alma, gezme, oturma ve eğlenme yerleri ile gezinti yolları, atla, araba ile dolaşma yolları, hava alma ve oturma yerleri gibi unsurların bulunması gerektiği vurgulanır.

Halka açık kamusal alanlar içerdikleri çeşitli düzenlemelerle (çay bahçeleri, havuzlar, gazinolar vb.) her sınıftan, her yaş ve cinsiyetten insanların gezmeye, görmeye ve görülmeye

geldikleri “popüler” mekanlar haline gelmişlerdir. Parklar, spor etkinlikleri ve kamusal mekanlar modern kadın imajını destekleyen önemli alanlardır. Erken Cumhuriyet’in temellerinde gençlik ve sağlık kültü ile genç sağlam bir devletin sembolize edilişi halka açık rekreasyon yerleri olan parklarla desteklenmiştir. Halka açık kamusal bir mekan olarak parklar, Cumhuriyet’in dayandığı temel ilkeleri halka ileten, mesaj taşıyan ve Cumhuriyetin modernliğinin hedeflediği vatandaş yaratmak için bireyin değişimine öncü olarak ona modern bir kimlik kazandıran ideolojik araçlar olarak kullanılmışlardır. Tüm gelişmeler ekonomik, stratejik ve büyük ölçekli iken daha mikro yaklaşımda bireye ve onun değişimine öncü mekanlardan biri parklardır.

1940-1943 yılları arasında tamamlanan ve 1945 yılına kadar eklemeler yapılan Karaalioğlu Parkı’nın düzenlemesi Mimar Necmettin Ateş’e aittir. 140.000 m²’lik bir alan üzerinde yer alan Karaalioğlu Parkı gerek yapım süreci açısından gerekse sunduğu servisler (Halkevi, kır kahvesi, sinema, tenis kortu, stadyum, ipekböcekçiliği mektebi ve istasyonu) açısından Erken Cumhuriyet dönemine tarihlenen parklarla benzer özellikler göstermektedir. Erken Cumhuriyet döneminde inşa edilen tüm parklarla yakalanmak istenen asrileşmek, çağdaşlaşmak fikri ile modern bir vatandaş ve buna bağlı olarak uygar bir toplum yaratmak hedefleri amaçlanmıştır. Bu dönem yapılan tüm parklar gibi Karaalioğlu Parkı da bu amaçlara ulaşmayı hedeflemiş ve cumhuriyetin modernleştirme idealini bir araç olarak gerçekleştirmiştir.

Karaalioğlu Parkı’nın yer aldığı alan bir park olarak düzenlemeden önce de bir mesire yeri olarak kullanılan bir bahçe olması bu alanda benzer bir kullanımın daha önce görülmesi yönleriyle kendine has bir özellik taşımaktadır. Karaalioğlu Parkı bir imar planı dahilinde yapılmamış olmasıyla diğer parklardan ayrılır ve bulunduğu bölgenin modernize edilmesiyle bir park halini alır. Halihazırda bölgede var olan yapılar olan kır kahvesi, sinema ve halkevi bünyelerinde barındırdıkları kültürel-toplumsal etkinliklerle (tiyatro, konferans, özel-resmi gün kutlamaları, danslı eğlenceler) bölgede halkın ihtiyaçlarına uygun bir alan planlanmasını kolaylaştırmışlardır. Erken Cumhuriyet’in modernleşme hareketlerini şehirde yansıtan çeşitli yapıların da varlıklarıyla, bölgenin geçmişi de dikkate alınarak bölgede bir park tasarlanması için uygun bir ortam oluşmuştur.

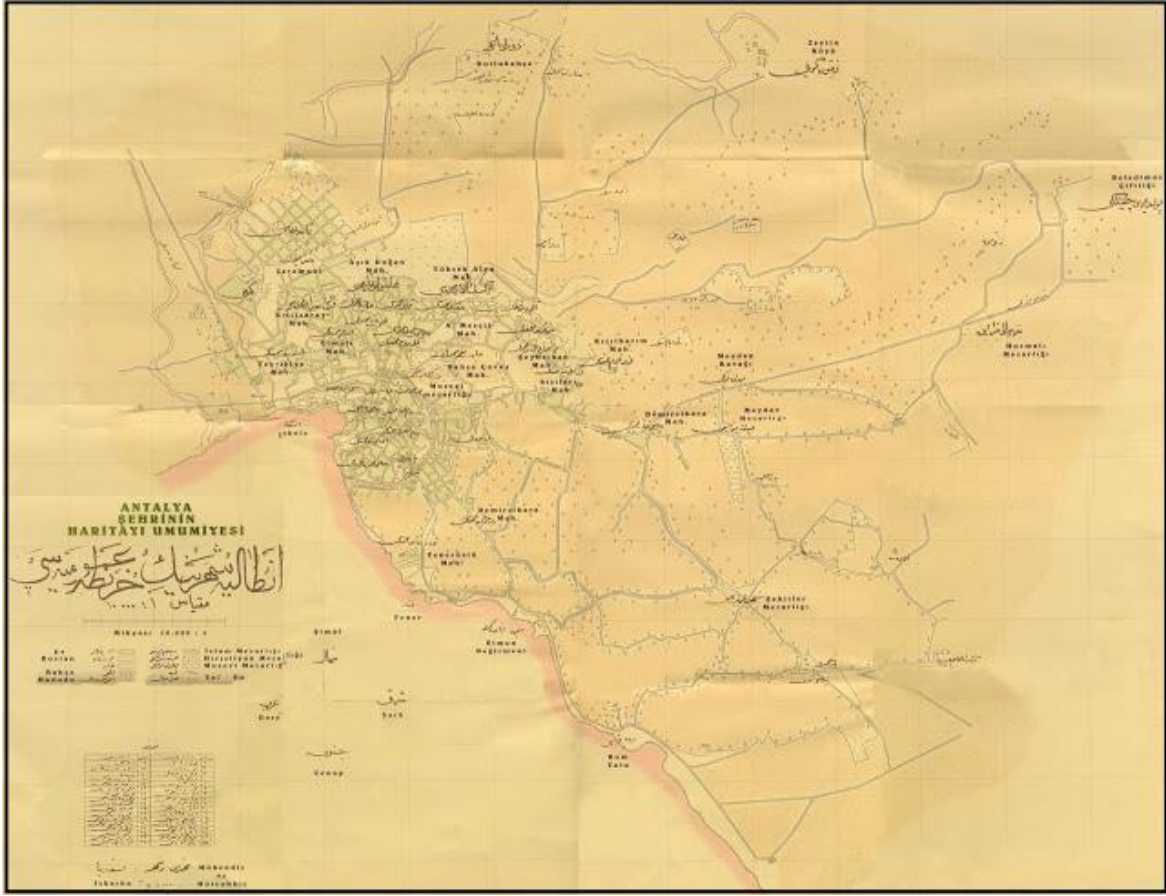
Karaalioğlu Parkı’nın yer seçiminde, Ankara gibi diğer büyük şehirlerde bulvar, meydan ve hükümet konaklarının bir arada planlandığı örneklerden farklı olarak bölgenin iklimi ve manzaranın etkisi kullanılarak coğrafyadan faydalanılmıştır. Parkın yapımı ile Halkevi, Elhamra sineması, Vatan kıraathanesi gibi önemli yapıların yer aldığı Yenikapı semtine Vali Konağı’nın da taşınması ile semt seçkin bir merkeze dönüşmüştür. Böylece bu alanda sosyo-kültürel etkinliklere imkân sağlayan mekanların bir araya gelmeleri sağlanmıştır.

Parkın yapımıyla birlikte Atatürk Caddesi, Yeni Çarşı ile Karaaliođlu Parkı'nı bağlayarak Őehrin doğuya doğru bųyųmesine yardımcı olmuŐ, Yenikapı mahallesinin de kent merkezinde seğkin bir yerleŐim merkezi olarak geliŐmesini sađlamıŐtır.

Antalya Karaaliođlu Parkı gerek planlaması ve sunduđu servislerle gerekse elektrik tesisatı, aydınlatma ve donatı elemanlarıyla da modernleŐmenin destekleyicisi olmuŐ ve donatı elemanlarının tasarımlarıyla Bauhaus akımı gibi dųnemin popųler anlayıŐlarının insanlara tanıtılması, benimsetilmesi aĐısından da oldukĐa ųnemli bir gųrev ųstlenmiŐtır.

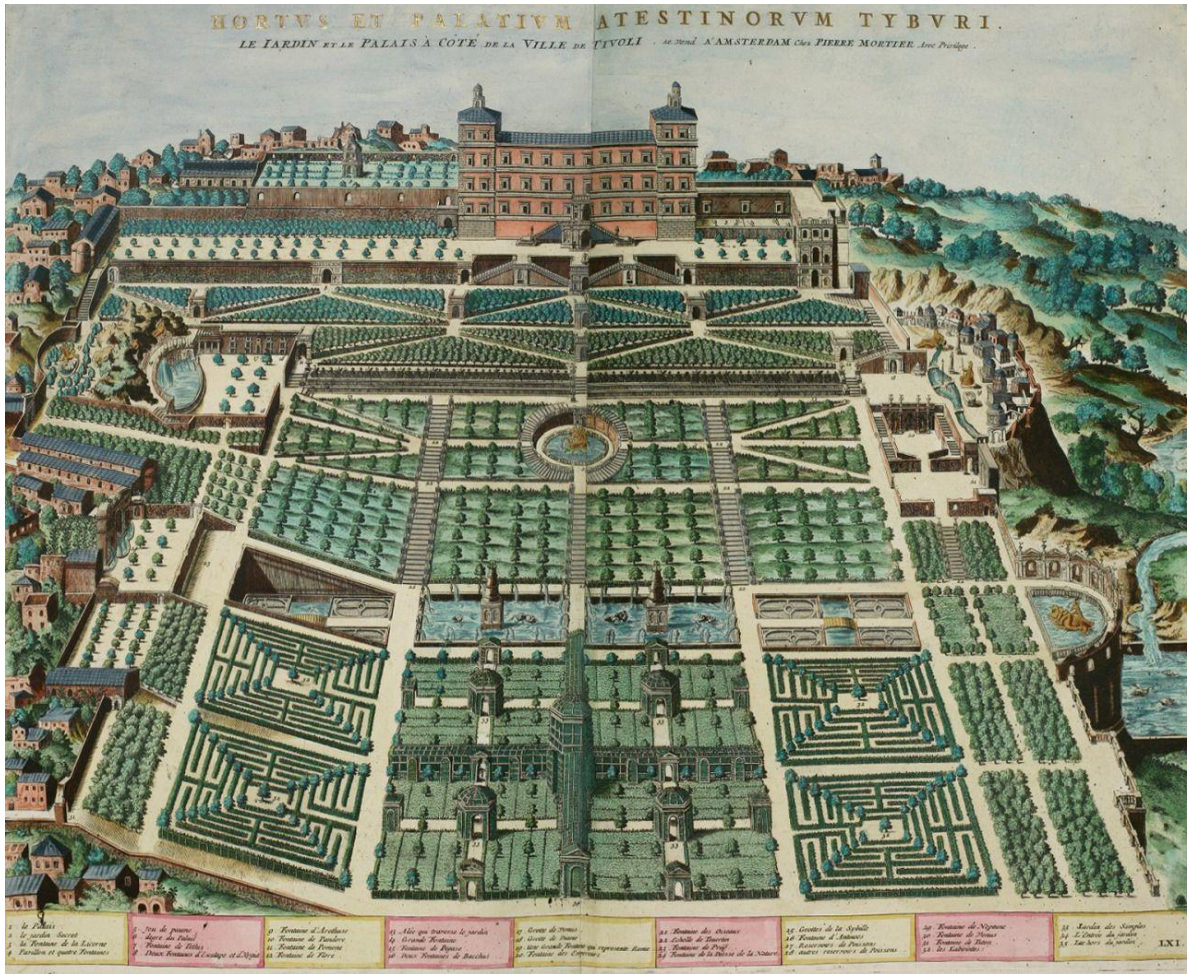
Cumhuriyet'in modern yaŐam kurgusunda bireyin deđiŐen ve kamusallaŐan davranıŐ biĐimlerine yųn veren parklar iĐinde Karaaliođlu Parkı da kadın ve erkeđin bir arada vakit geĐirmesini sađlayan danslı eđlenceler, caz dinletileri ve halkevlerinin yıl dųnųmų gibi ųnemli gųnlerde kahvehanelerden yapılan radyo yayınlarından yurt Đapındaki etkinlikleri halka duyurmak gibi yeni sosyal durumların ortaya ĐıkıŐına ev sahipliđi yapmıŐtır.

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 1. Antalya İmar Planı G. Scarpa, 1920.

Kaynak: <http://fairycrab.blogspot.com/2016/03/201603.jpg> (erişim tarihi: 02.05.2020)

Çizim 2. Villa d'Este, Tivoli, İtalya, 1560-1575.

Kaynak: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dup%C3%A9rac_-_Gardens_at_Villa_d%27Este_-_1560-1575.jpg (erişim tarihi: 07.05.2020)

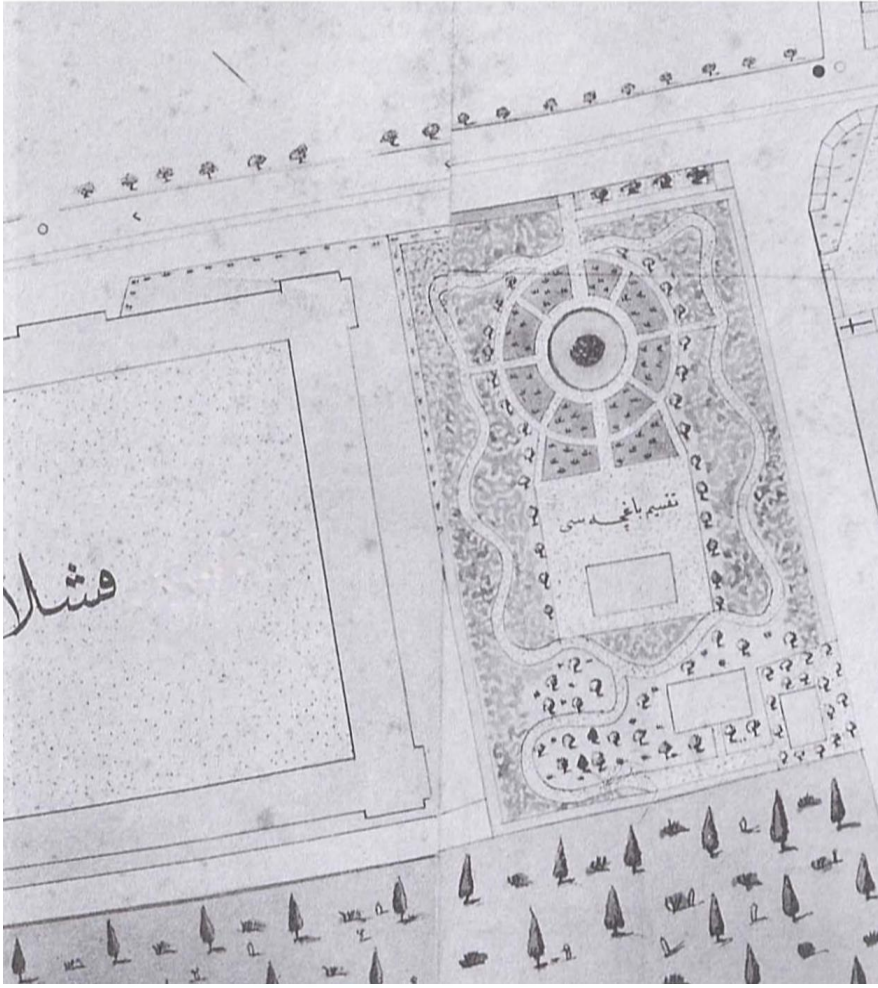
Çizim 3. Sultan II. Mahmud döneminde Sâdâbâd Sarayı'nı tasvir eden Preault tarafından çizilmiş gravür

Kaynak: <https://islamansiklopedisi.org.tr/sadabad> (erişim tarihi: 26.02.2020)

Çizim 4. Sultan II. Mahmud döneminde Sâdâbâd Sarayı'nı tasvir eden Preault tarafından çizilmiş gravür

Kaynak: <https://twitter.com/Notosoloji/status/673859649804857344/photo/1> (erişim tarihi: 25.05.2020)

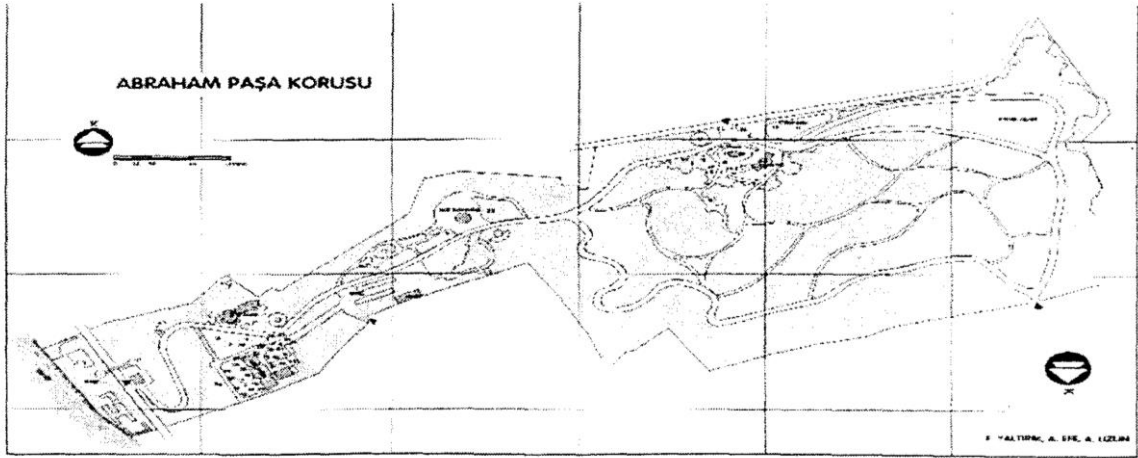
Çizim 5. Taksim Bahçesi planı. Bahçenin solunda kışla görülmekte.

Kaynak: Çelik, 2015: 57

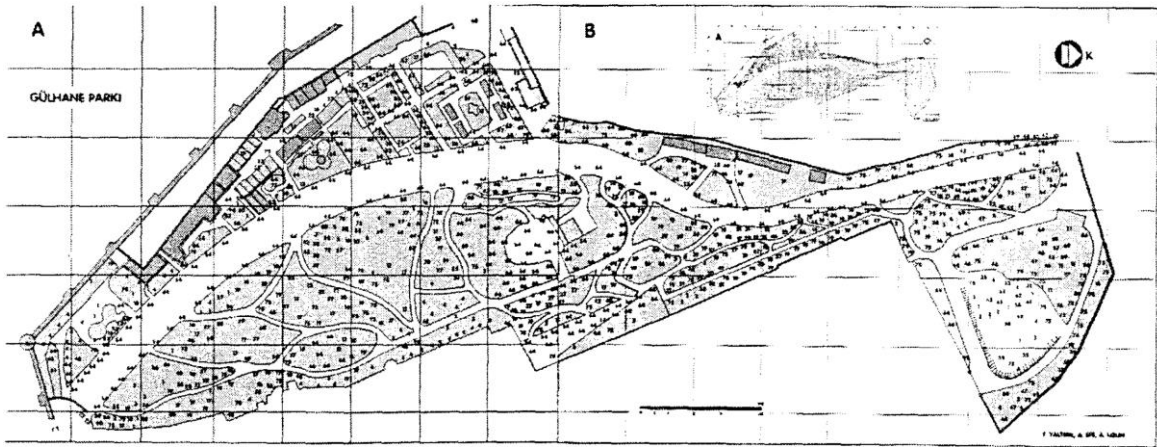
Çizim 6. Tepebaşı millet bahçesinin 1879-1880 yılında yapılan planı.

Kaynak: Şenyurt, 2018: 161

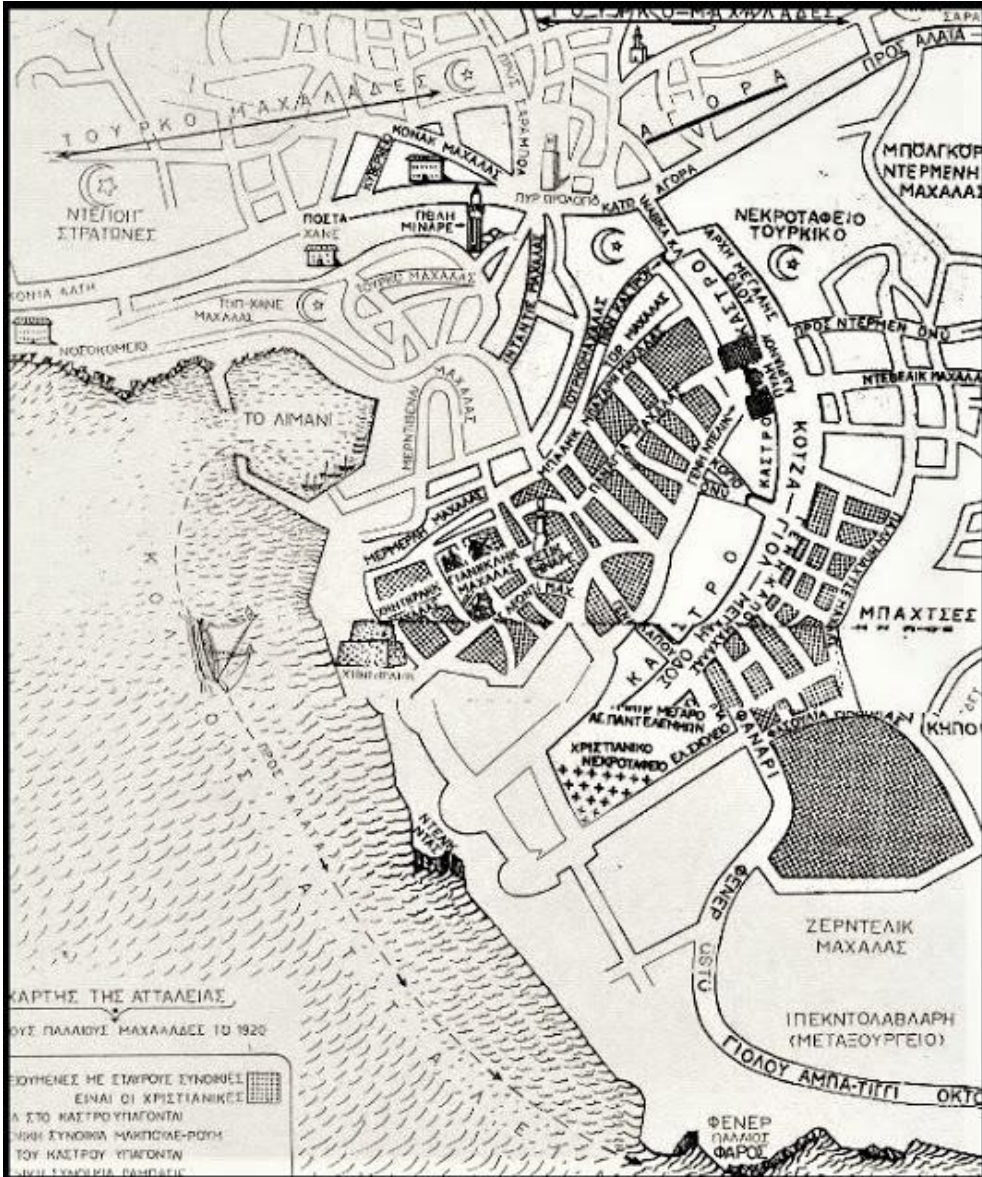
Çizim 7. Abraham Paşa Korusu.

Kaynak: Gürkaş, 2003: 33

Çizim 8. Gülhane Parkı planı.

Kaynak: Gürkaş, 2003: 89.

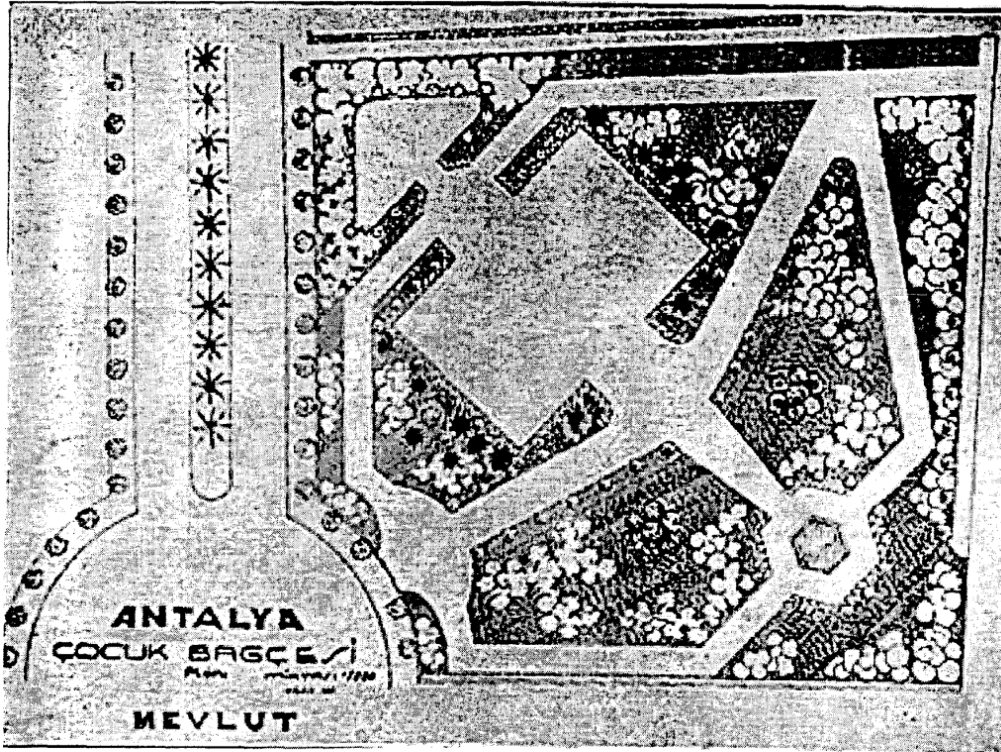
Çizim 9. 1920'lere ait Antalya kentine ait Pehlivanidis'in yaptığı çizim

Καυνακ: (<http://fairycrab.blogspot.com/2018/06/1-perecin-rehberliginde-scarpanin-ve.html>) (erişim tarihi:27.02.2020)

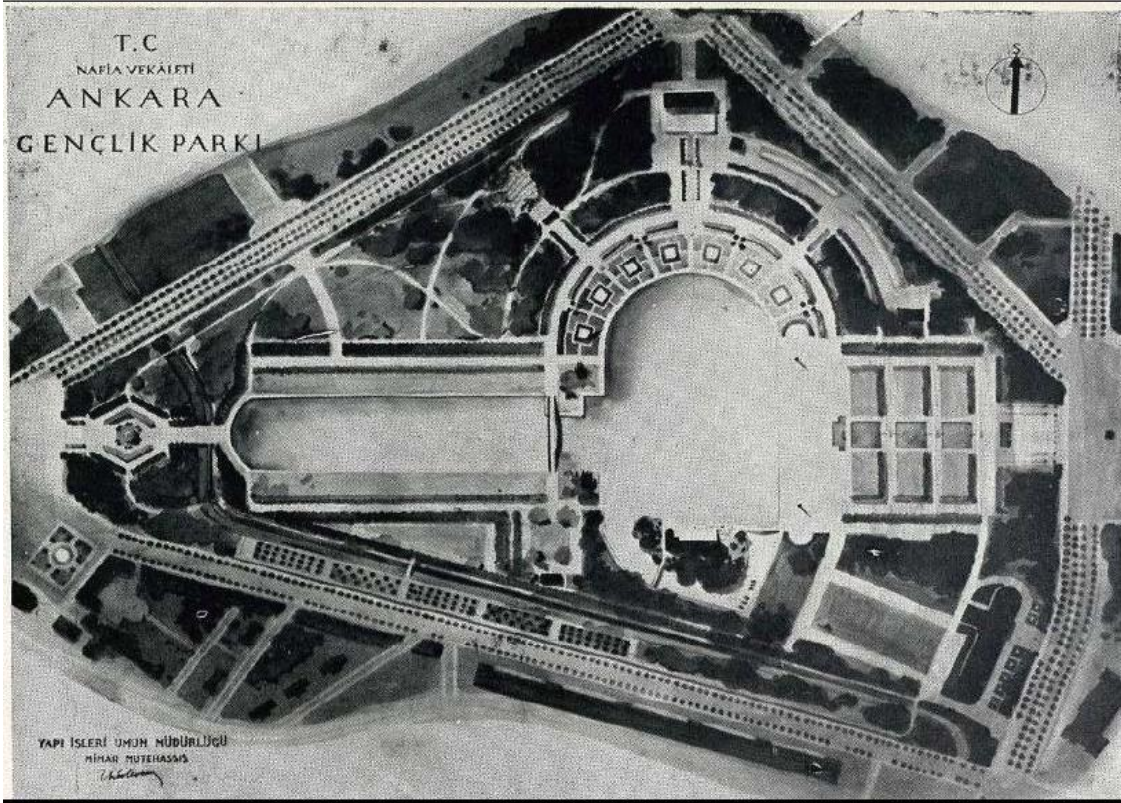
Çizim 10. G. Scarpa tarafından hazırlanan 1920 tarihli haritalarda Karaaliolu parkı bölgesi

Kaynak: <http://fairycrab.blogspot.com/2018/06/1-perecin-rehberliginde-scarpanin-ve.html> (erişim tarihi:27.02.2020)

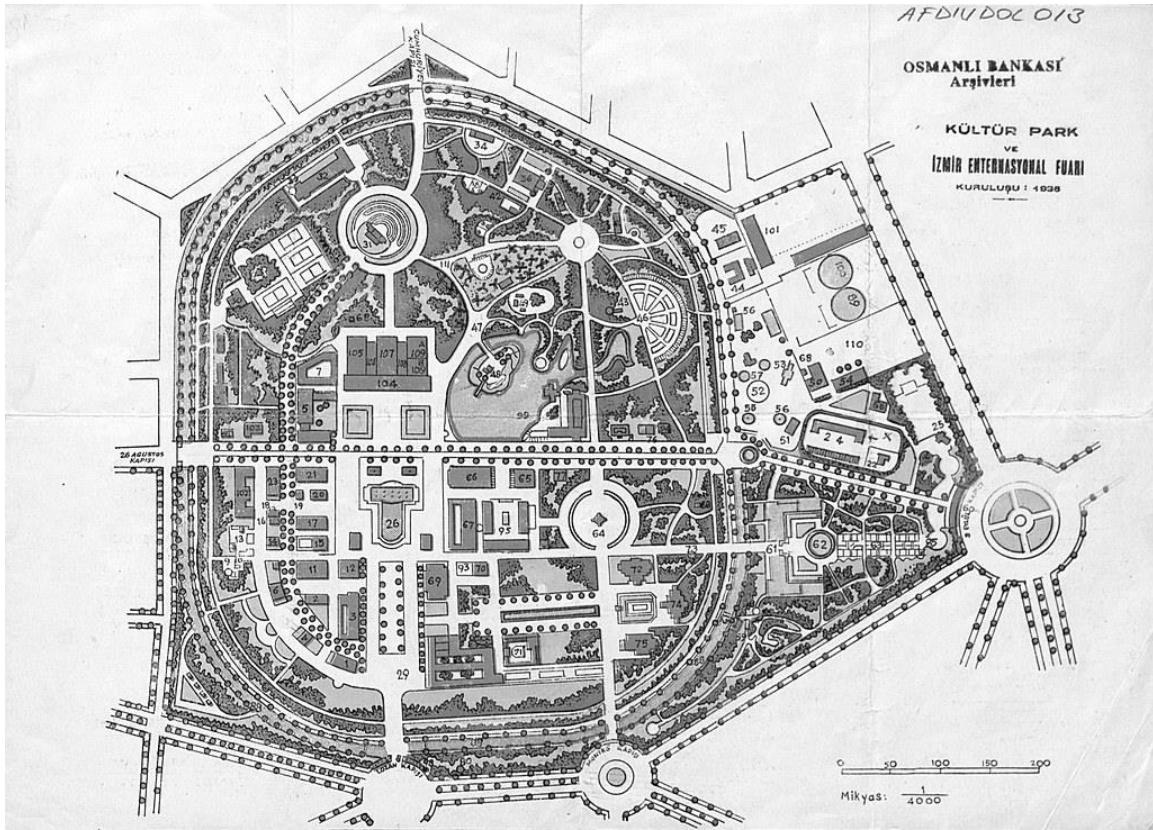
Çizim 11. Antalya çocuk bahçesi planı.

Kaynak: Gürkaş, 2003 :45

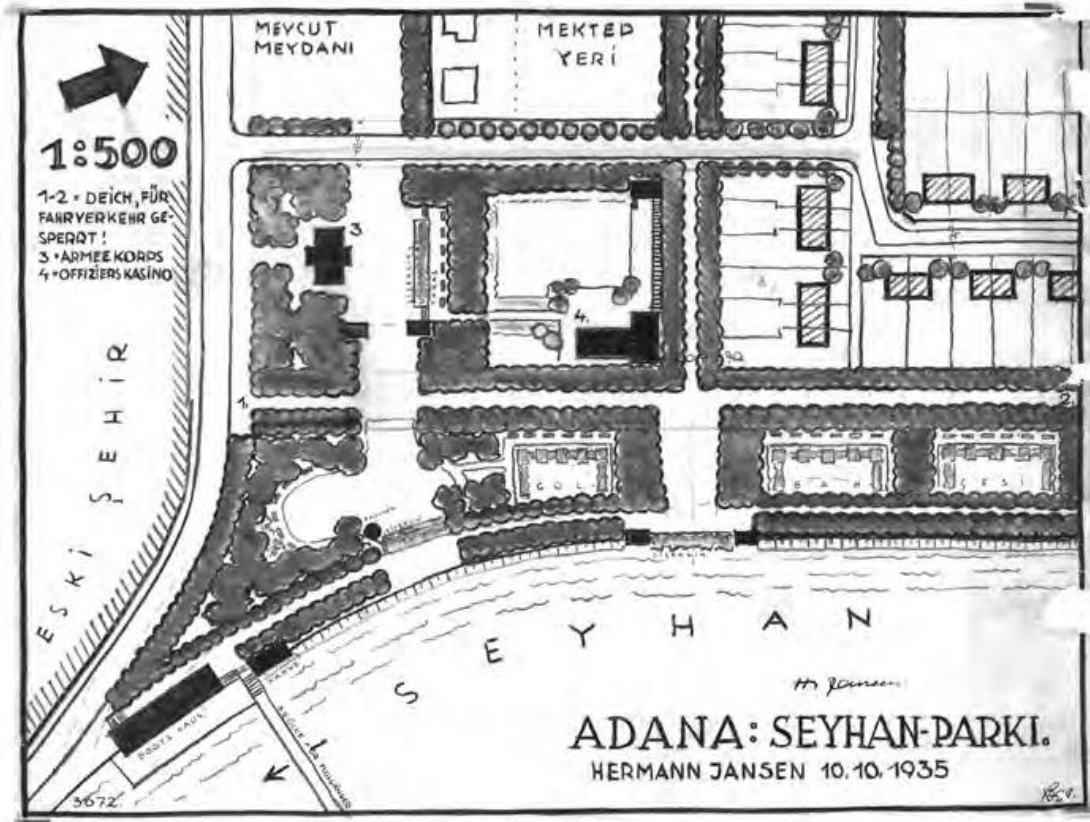
Çizim 12. Ankara Gençlik Parkı, Niveau planı.

Kaynak: http://www.peyzajmimoda.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=2069 (erişim tarihi: 24.04.2020)

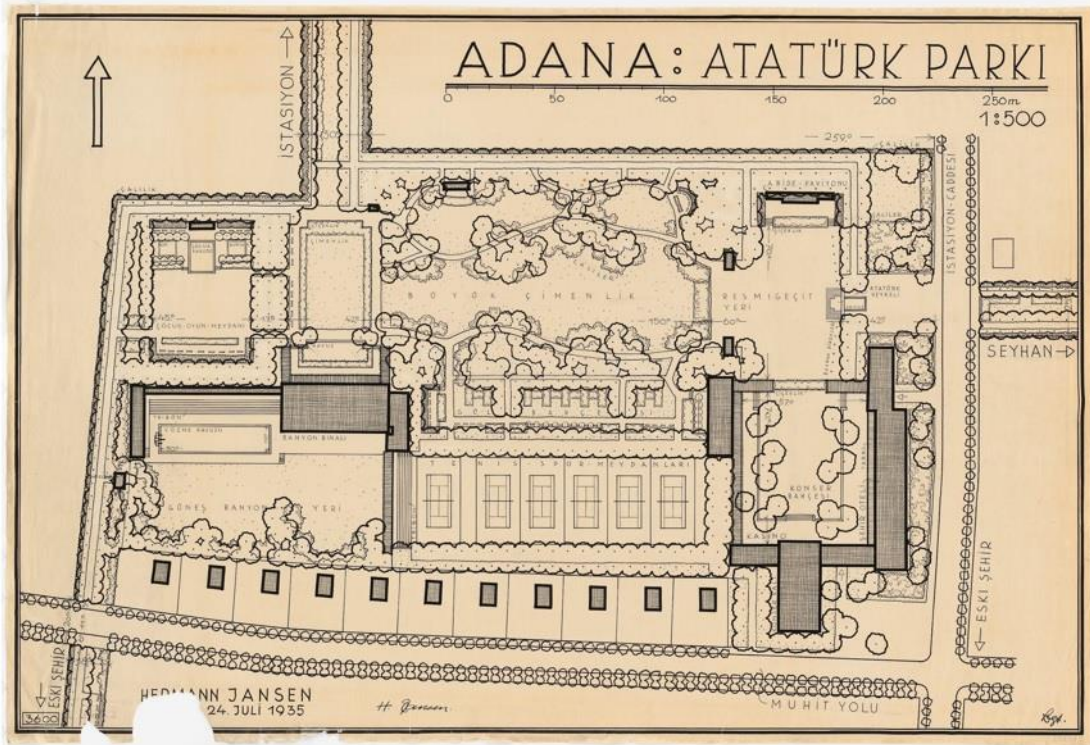
Çizim 13. İzmir Kültürpark Planı, 1936.

Kaynak: <https://www.flickr.com/photos/saltonline/15001800148>

Çizim 14. Adana Seyhan Parkı planı 1935, Hermann Jansen çizimi.

Kaynak: Saban Ökesli, 2009: 54

Çizim 15. Adana Atatürk Parkı planı, 1935 Hermann Jansen çizimi.

Kaynak: <https://okuryazarim.com/hermann-jansenin-adana-imar-planlari/> (erişim tarihi: 03.06.2020)

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1. Villa Lante, Bagnaia, İtalya

Kaynak: <https://i.pining.com/originals/4c/92/61/4c926189dfe3917c97dc03003efd3a84.jpg> (erişim tarihi: 07.05.2020)

Fotoğraf 2. Versailles Sarayı, 1624

Kaynak: <https://www.arkitera.com/haber/andre-le-notre-ve-bahceleri/> (eri\u015fim tarihi. 03.06.2020)

Fotoğraf 3. Englischer Garten, M\u00fcnih, 1789

Kaynak: <http://www.deutschland-im-web.de/euro-2020-daten-und-fakten-zu-den-spielen-in-deutschland/> (eri\u015fim tarihi: 08.05.2020)

Fotoğraf 4. 1667 yılında halka açılan Tuileries Park, Paris

Kaynak: <http://www.best-bookings.com/paris-the-jardin-des-tuileries/> (erişim tarihi: 08.05.2020)

Fotoğraf 5. Birkenhead Park, 1843, Liverpool İngiltere

Kaynak: <https://www.pinterest.co.uk/pin/758223287234593116/> (erişim tarihi: 08.05.2020)

Fotoğraf 6. Central Park, New York

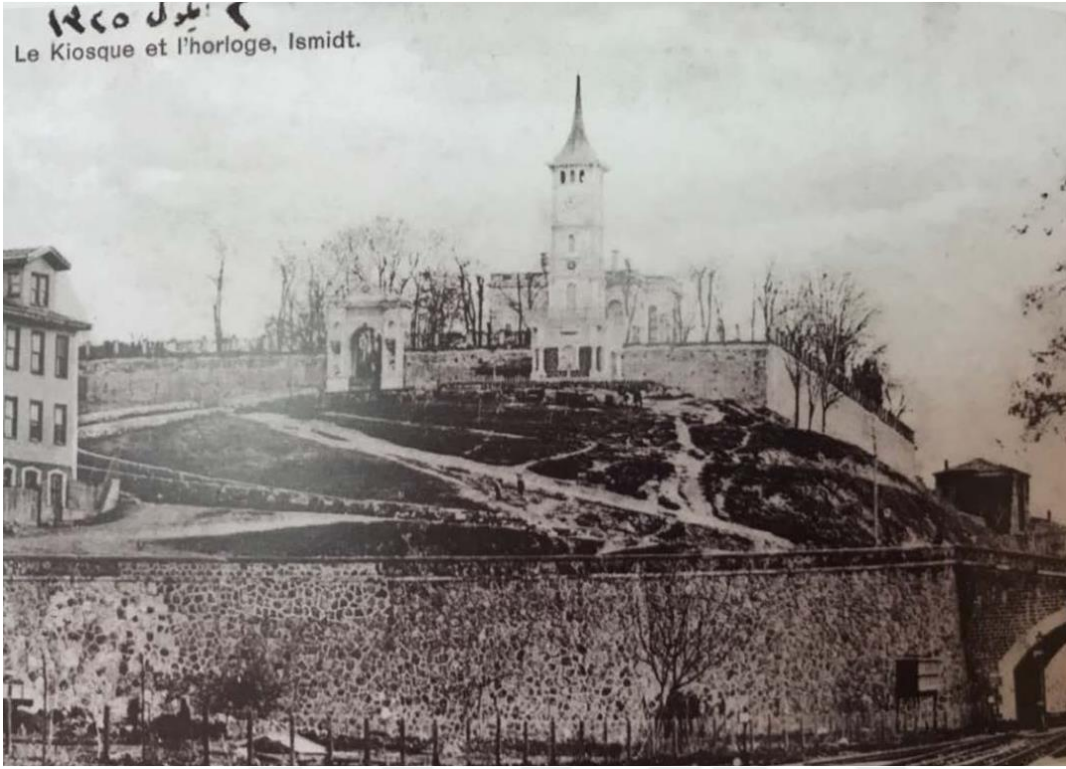
Kaynak: <http://samblog.org/central-parkin-tarihsel-sureci-kent-ve-kentlesme-uzerindeki-etkileri-m-ali-basaran/>
(erişim tarihi: 08.05.2020)

Fotoğraf 7. Yeni Millet Parkı, İstanbul, 1854, Robertson tarafından çekilmiş fotoğrafı.

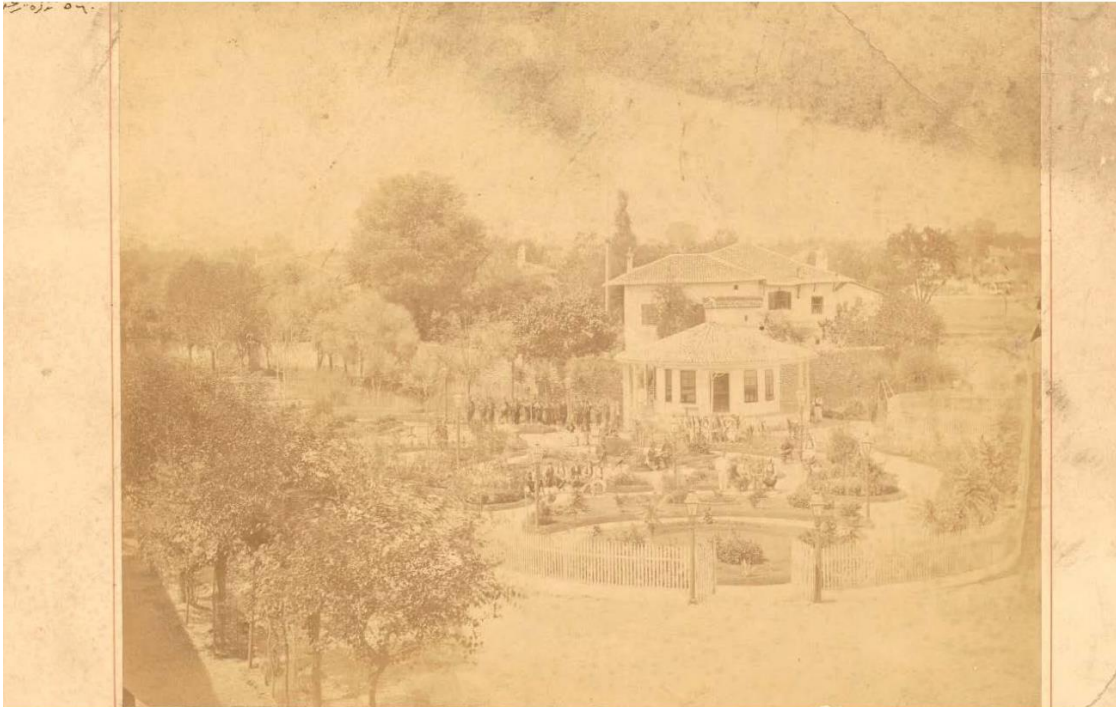
Kaynak: Çelik, 1998: 51

Kaynak: Çelik, 2015: 57

Fotoğraf 8. İzmit Saat Kulesi ve Kasr-ı Hümayûn saltanat kapısı, 1900.

Kaynak: Şenyurt, 2018: 155

Fotoğraf 9. İşkodra Bahçesi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi fotoğrafı

Kaynak: Şenyurt, 2018: 157

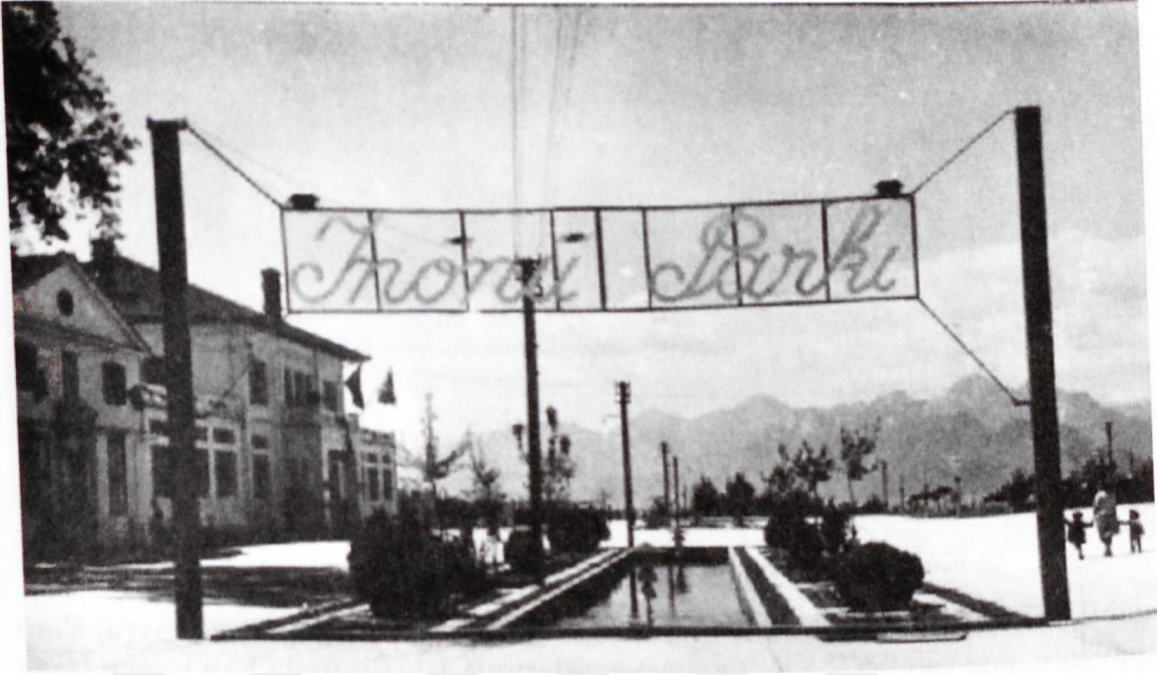
Fotoğraf 10. Tayyare Şehitleri Anıtı, Tayyare Parkı, İstanbul, 1914

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Tayyare_%C5%9Eehitleri_An%C4%B1t%C4%B1 (erişim tarihi: 03.06.2020)

Fotoğraf 11. Antalya Belediye Parkı.

Kaynak: <https://www.bitmezat.com/Images/Shop/31/Product/3408/185.jpg> (erişim tarihi: 28.05.2020)

Fotoğraf 12. İnönü Parkı Karaalioğlu Parkı girişi, solda Elhamra Sineması ve Halkevi, 1943

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

Fotoğraf 13. Gazi Bulvarı Karaalioğlu Parkı Kapalı Spor Salonu yanındaki girişi, 1943.

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

Fotoğraf 14. Antik Perge kentinden örnek alınarak yapılan Atatürk Caddesi kanal düzenlemesi

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

Fotoğraf 15. Atatürk Caddesi kanal düzenlemesi.

Kaynak: <http://fairycrab.blogspot.com/2018/06/1-perecin-rehberliginde-scarpanin-ve.html> (erişim tarihi:27.02.2020)

Fotoğraf 16. Atatürk Caddesi kanal düzenlemesi.

Kaynak: <http://fairycrab.blogspot.com/2018/06/1-perecin-rehberliginde-scarpanin-ve.html> (erişim tarihi:27.02.2020)

Fotoğraf 17. Karaalioğlu Parkı inşaatı, 1942.

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

Fotoğraf 18. Antalya halkevi binası. 1938.

Kaynak: Çimrin, 2012: 359

Fotoğraf 19. Halkevi binası- kütüphane yanında yer alan Vatan Kahvesi.

Kaynak: <https://www.mygazete.com/ozel-haber/bu-fotograflar-antalyalilari-70li-80li-yillara-goturecek-h34981.html> (erişim tarihi: 27.02.2020)

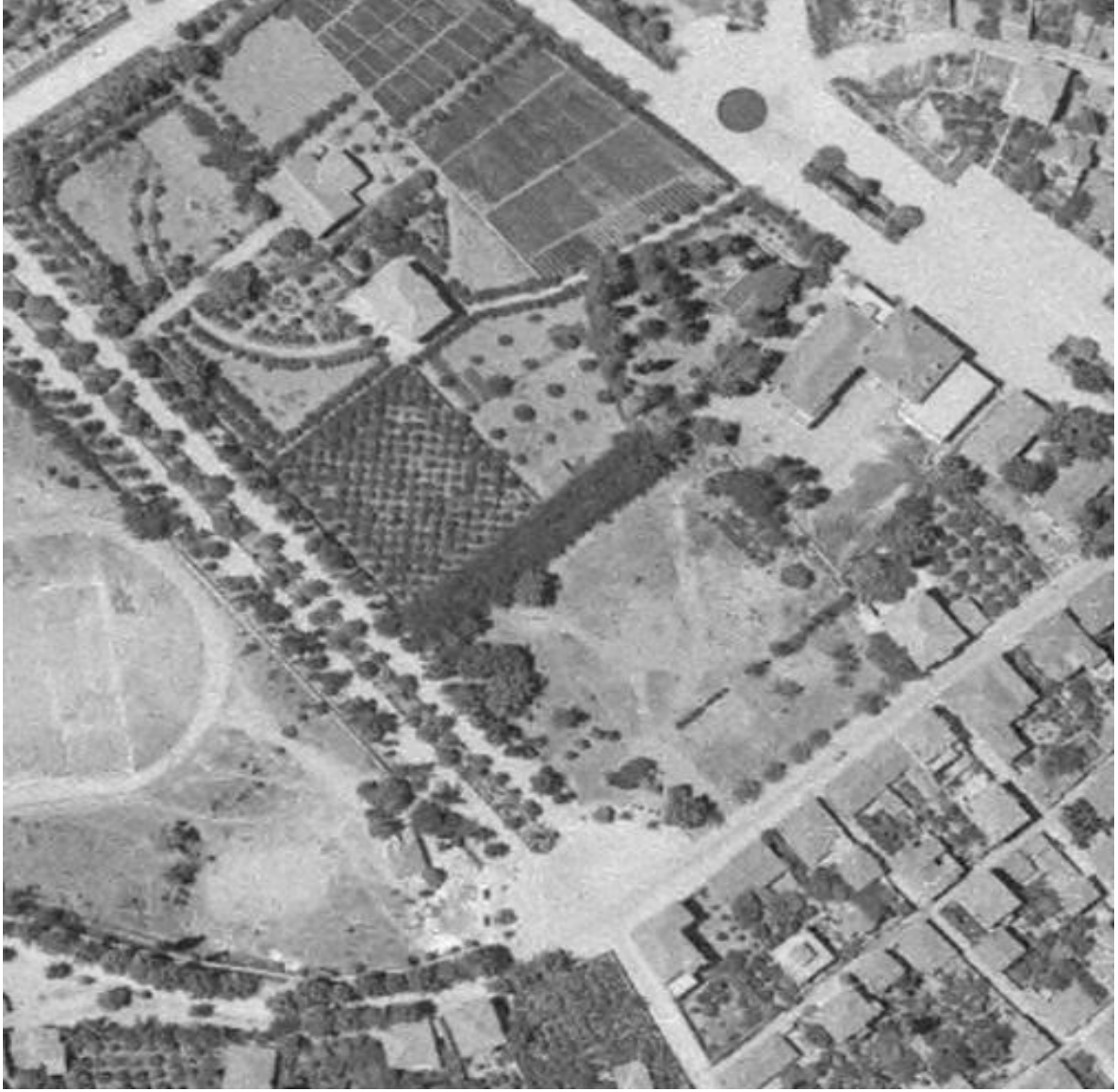
Fotoğraf 20. 1931 Antalya’da kurulan böcekçilik mektebi

Kaynak: Çimrin, 2012:541

Fotoğraf 21. Antalya İpek b?cekçiliğ i Mektebi Tezyinat Bahçesi ve B?cekthane Binası.

Kaynak: G?nbulut, 2013: 128

Fotoğraf 22. 1953 hava fotoğrafında Çocuk bahçesinin yeri.

Kaynak: Prof.Dr. Burhan VARKIVANÇ

Fotoğraf 23. Atatürk köşkü, 1982

Kaynak: Koruma kurulu belgesi

Fotoğraf 24. Yenikapı caddesi-Atatürk caddesi.

Kaynak: <http://fairycrab.blogspot.com/2018/06/1-perecin-rehberliginde-scarpanin-ve.html> (erişim tarihi: 27.02.2020)

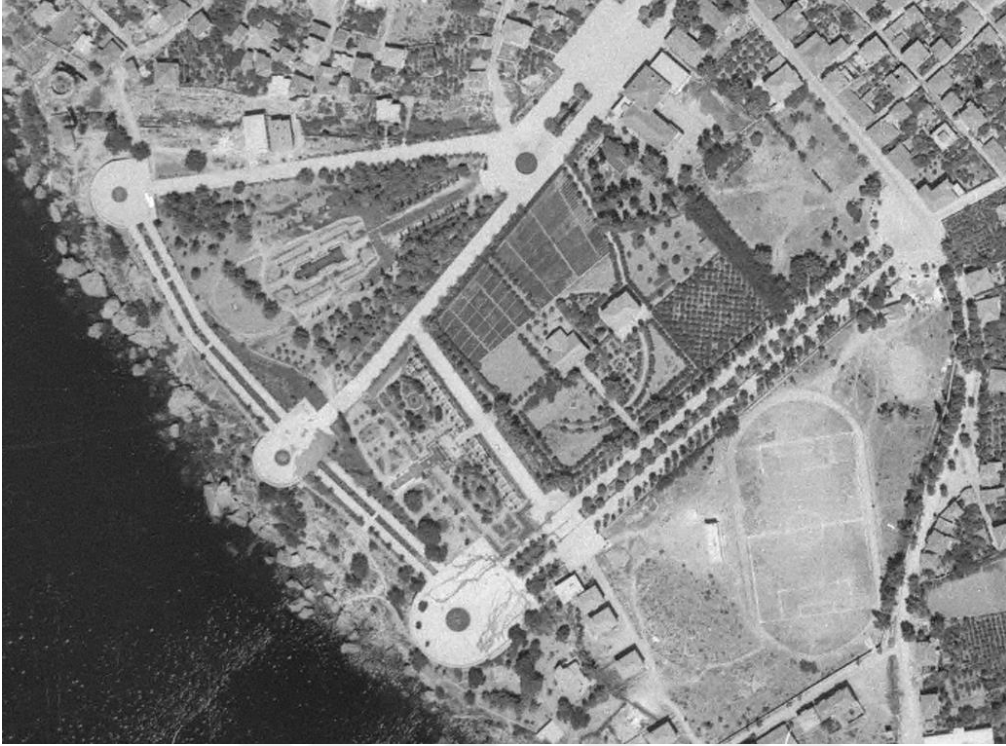
Fotoğraf 25. Atatürk Caddesi, su kanalı.

Kaynak: <http://fairycrab.blogspot.com/2018/06/1-perecin-rehberliginde-scarpanin-ve.html> (erişim tarihi: 27.02.2020)

Fotoğraf 26. Atatürk caddesi boyunca uzanan kanal.

Kaynak: <http://fairycrab.blogspot.com/2018/06/1-perecin-rehberliginde-scarpanin-ve.html> (erişim tarihi: 27.02.2020)

Fotoğraf 27. 1953 Hava Fotoğrafi.

Kaynak: Prof.Dr. Burhan VARKIVANÇ

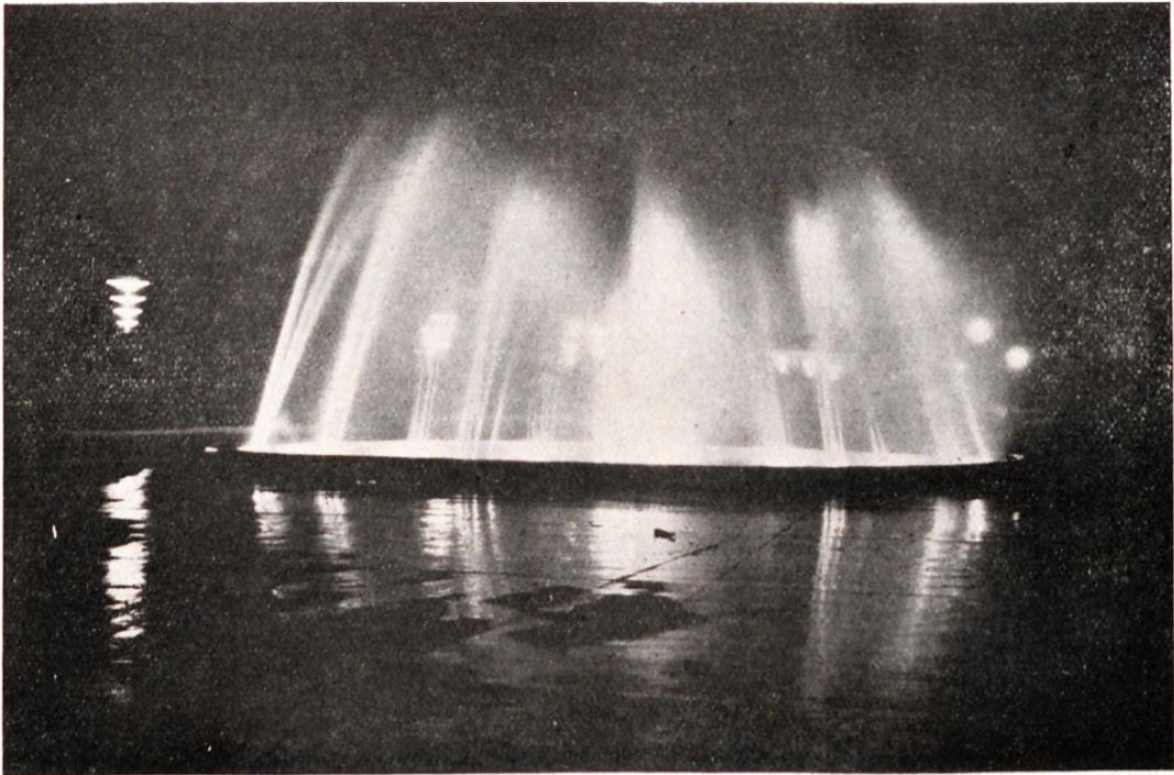
Fotoğraf 28. 1963 Hava Fotoğrafi.

Kaynak: Prof.Dr. Burhan VARKIVANÇ

Fotoğraf 29. Halkevinden- parkın batı girişi daire planlı fiskiyeli havza bakış.

Kaynak: <https://urun.gittigidiyor.com/antika-sanat/1930-antalya-park-fotograf-135510288> (erişim tarihi: 20.11.2019)

Fotoğraf 30. Gece daire planlı havuz.

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

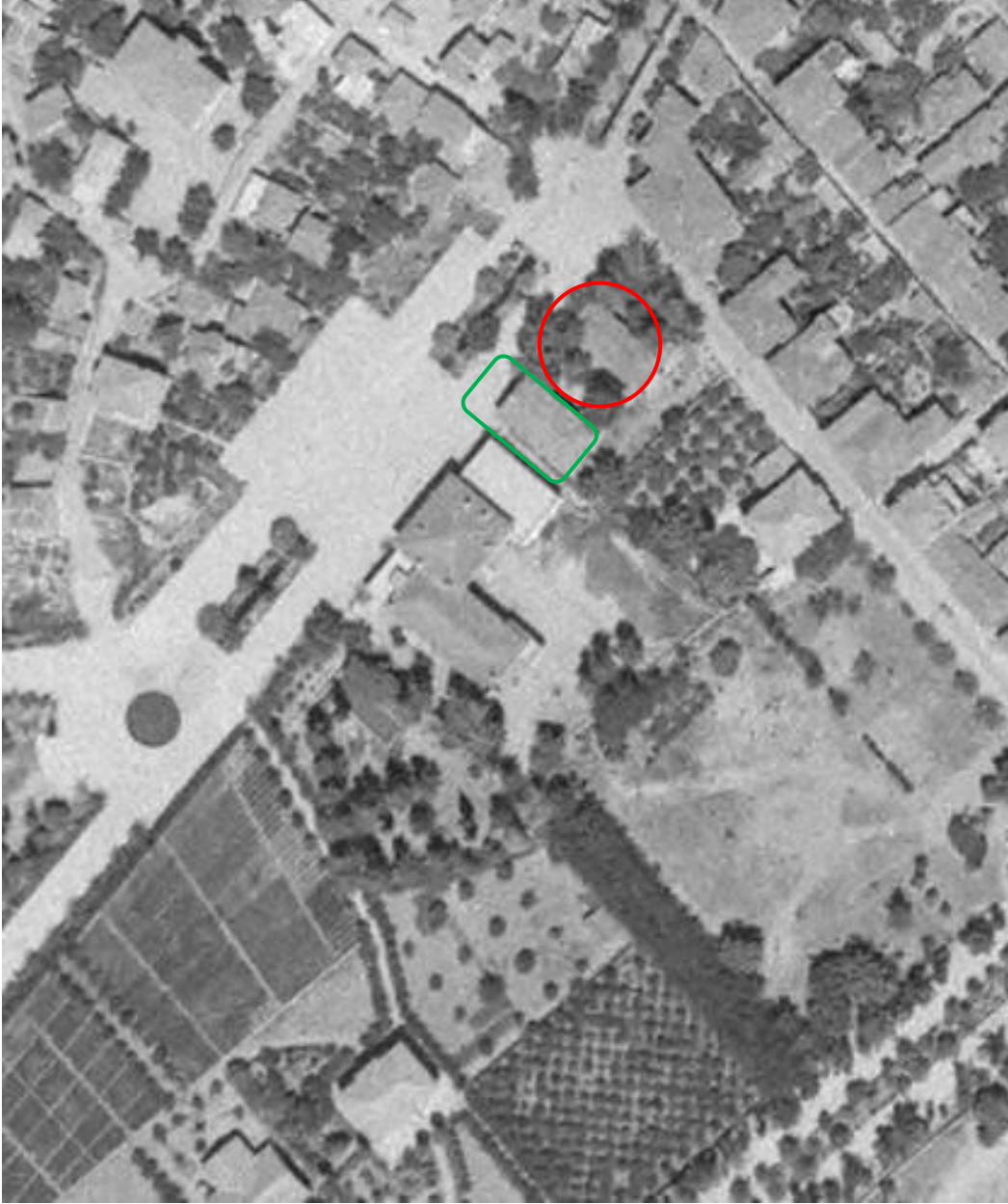
Fotoğraf 31. Antalya Halkevi.

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

Fotoğraf 32. Antalya Halkevi kütüphanesi.

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

Fotoğraf 33. Vatan kahvesi ve Halkevi kütüphanesi, 1975.

Kırmızı daire içinde Vatan kahvesi ve yeşil dikdörtgen içinde Halkevi kütüphanesi yer almaktadır. Hava fotoğraflarında her iki yapı da 1975 yılına kadar takip edilir, 1992 tarihli hava fotoğrafında yapılar görülmez.

Kaynak: Prof.Dr. Burhan VARKIVANÇ

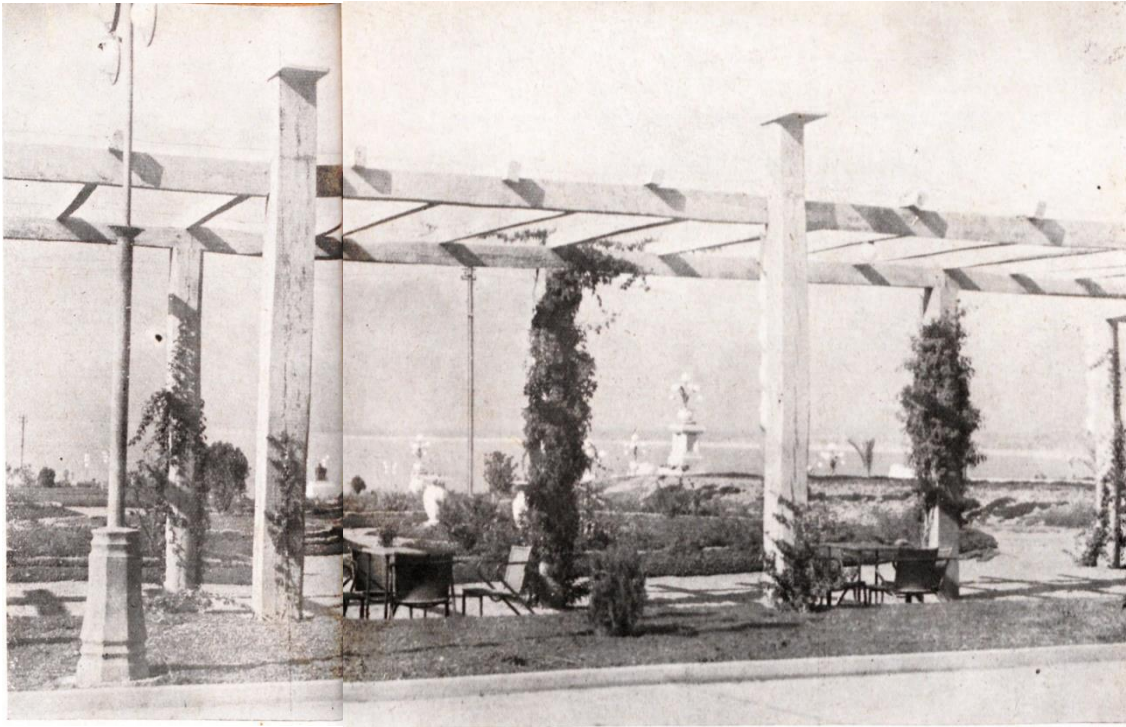
Fotoğraf 34. Antalya Vatan Kahvesi.

Kaynak: <https://tr-tr.facebook.com/alivvakif/photos/1970-li-y%C4%B1llarda-vatan-kahvesi-hepimizin-an%C4%B1lar%C4%B1nda-d%C3%BCn-gibikahvenin-%C3%B6tesinde-%C3%A7o/942087552485853/>
(erişim tarihi: 03.06.2020)

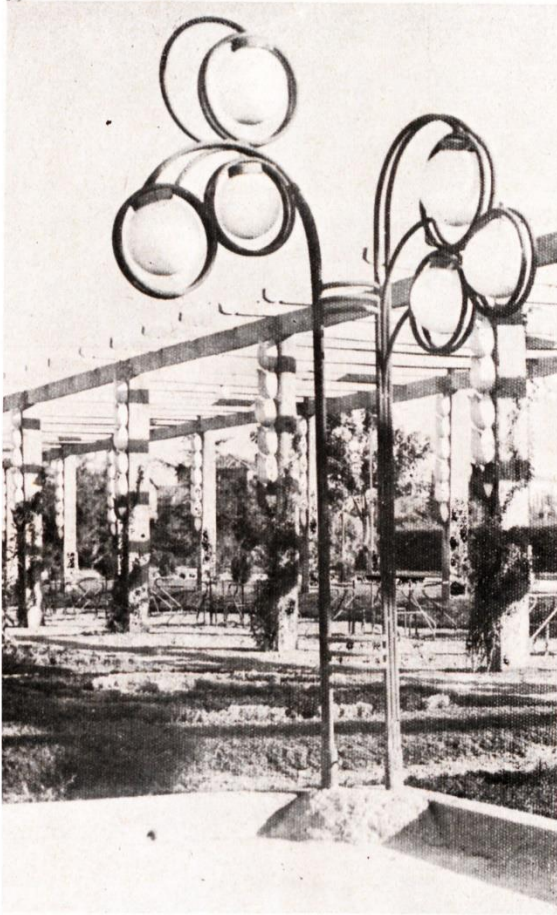
Fotoğraf 35. Gazi Bulvarı.

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

Fotoğraf 36. Karaaliolu Parkı, pergolalar.

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

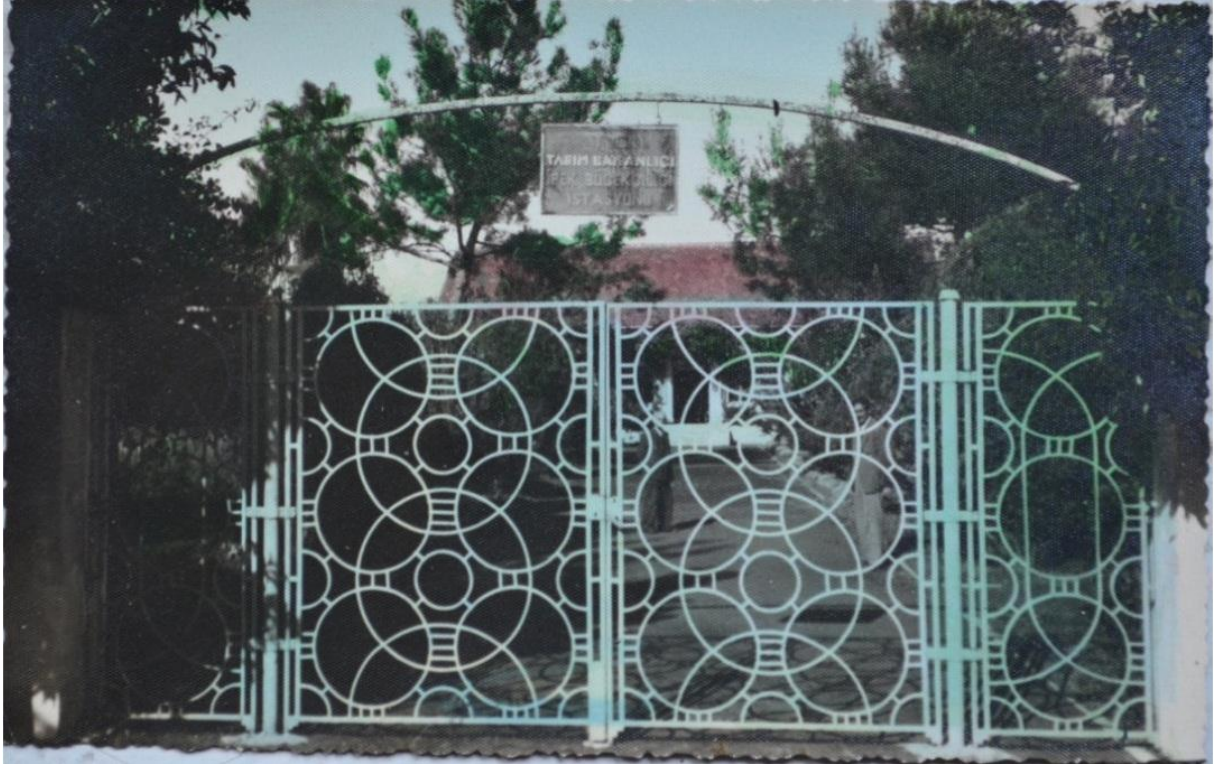
Fotoğraf 37. Pergolalardan görüntü.

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

Fotoğraf 38. Antalya İpekböcekçiliği Mektebi Tezyinat Bahçesi ve Binaların Genel Görünüşü

Kaynak: Günbulut, 2013: 128

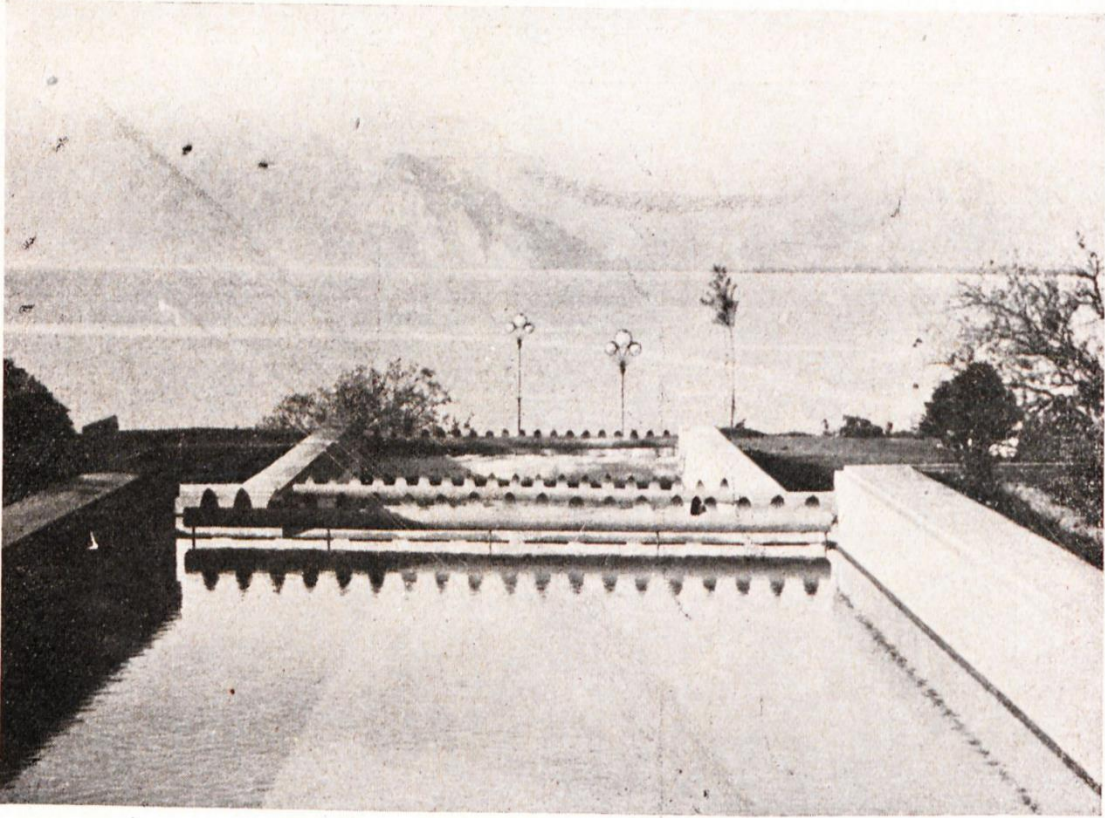
Fotoğraf 39. Antalya İpekböcekçiliği İstasyonu Giriş Kapısı.

Kaynak: Günbulut, 2013: 45

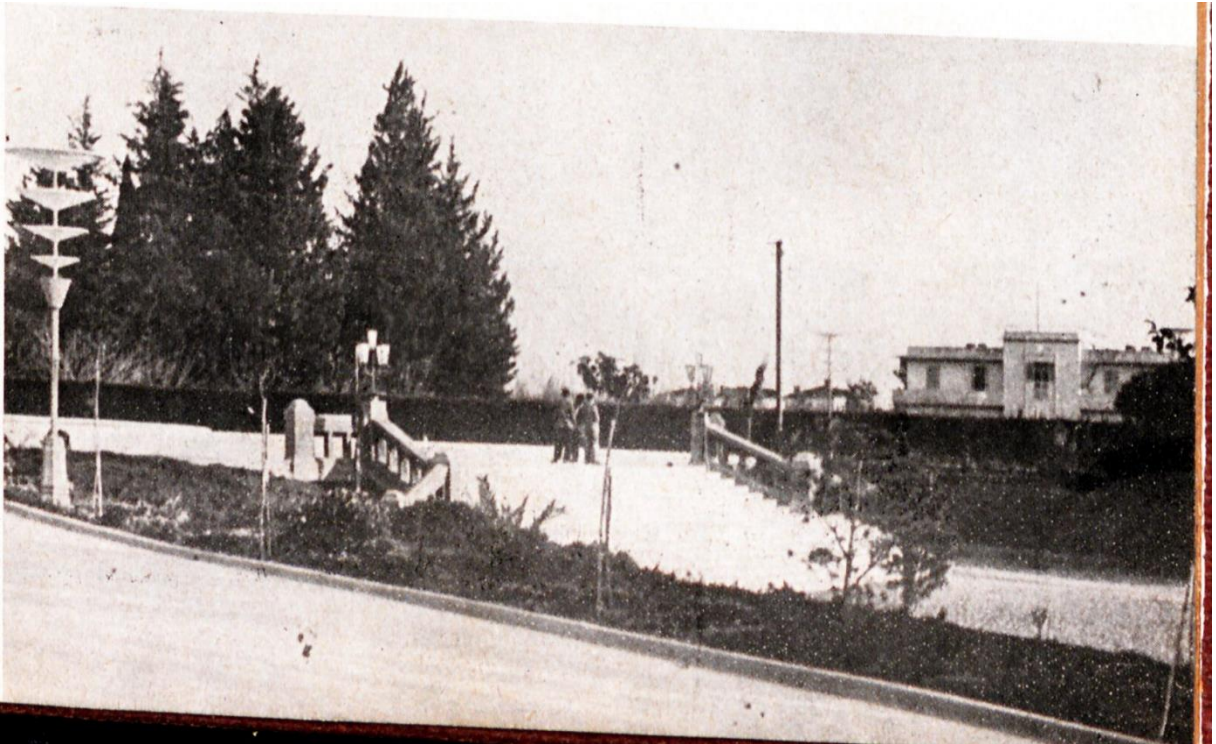
Fotoğraf 40. 1953 hava fotoğrafından T planlı kademelendirilmiş havuz ve çevre düzenlemesi.

Kaynak: Prof.Dr. Burhan VARKIVANÇ

Fotoğraf 41. T Planlı Kademelendirilmiş Havuz

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

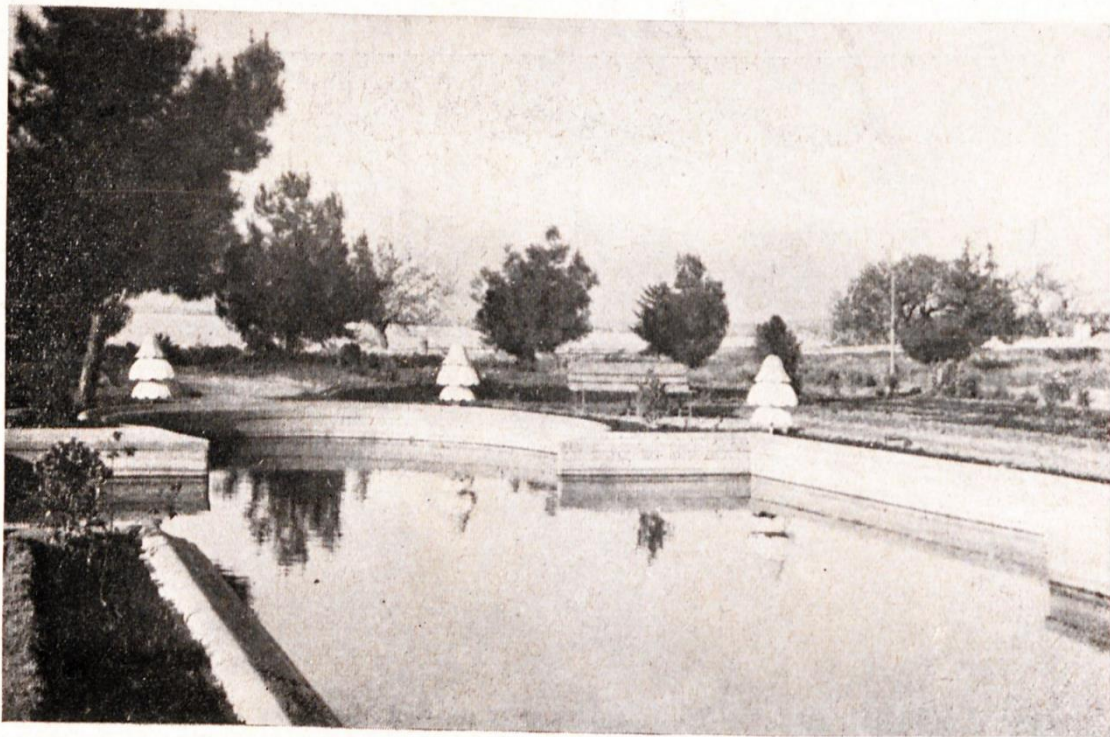
Fotoğraf 42. İnönü Korusuna giriş merdiveni.

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

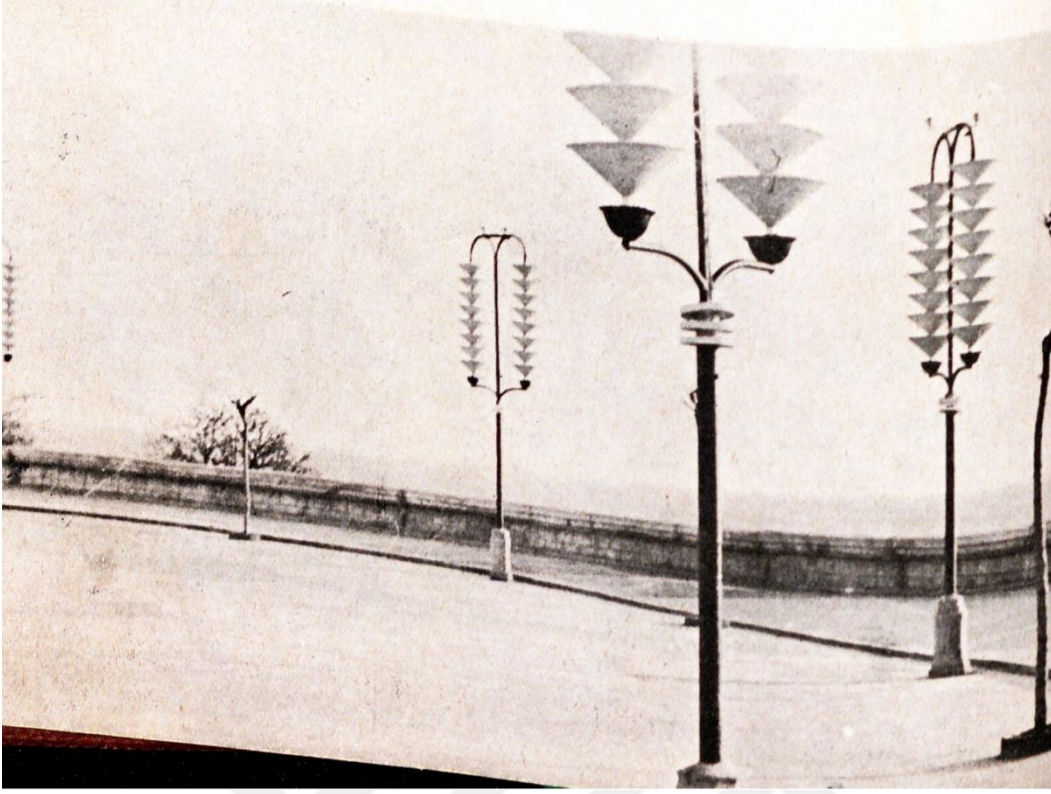
Fotoğraf 43. İnönü korusu peyzaj düzenlemesi ve yüzme havuzu.

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

Fotoğraf 44. Yüzme havuzu.

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

Fotoğraf 45. Aydınlatma ögeleri.

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

Fotoğraf 46. Aydınlatma ögeleri.

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

Fotoğraf 47. Aydınlatma öğeleri.

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

Fotoğraf 48. Gölge alan sağlaması amaçlanan pergolalar.

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

Fotoğraf 49. Parkta yer alan donatı elemanlarından sandalye ve masalar.

Kaynak: Vâ-Nû, 1944

Fotoğraf 50. Bauhaus akımı sandalye.

Tasarımı Mimar ve mobilya tasarımcısı Marcel Breuer'e ait olan Bauhaus akımı sandalye.

Kaynak: <https://populerakim.com/kultur-sanat/asirlik-akim-bauhaus/> (erişim tarihi.26.05.2020)

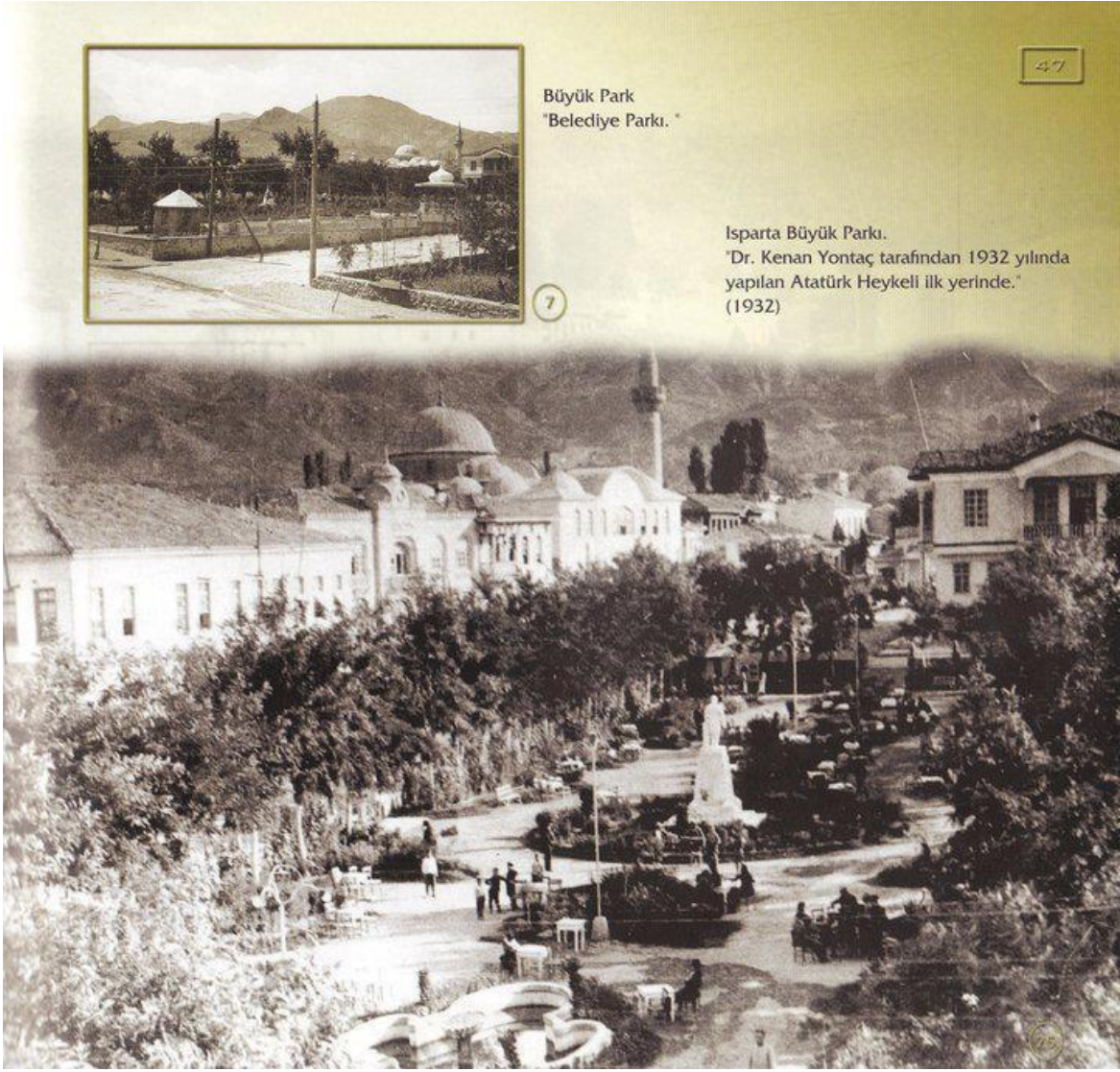
Fotoğraf 51. Afyon Anıt Parkı.

Kaynak: <http://www.afyonmansethaber.com/haber/guncel/anitparka-modern-cam-kaplama-kafeterya/20436.html> (erişim tarihi: 03.02.2020)

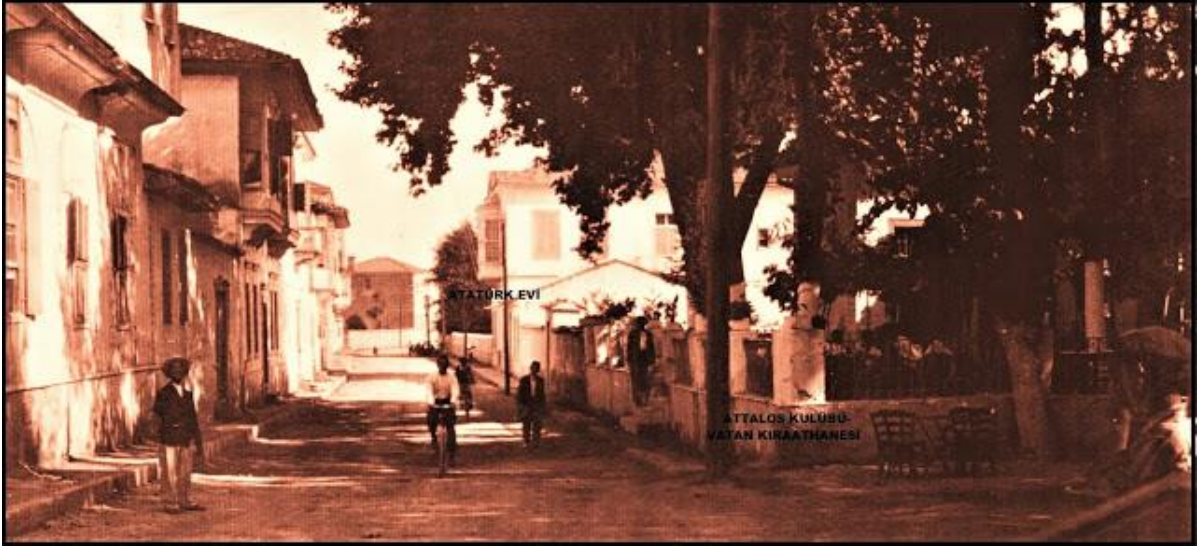
Fotoğraf 52. Isparta Büyük Parkı, 1929.

Kaynak: Çelebi Gürkan, 2019: 152

Fotoğraf 53. Isparta Büyük Parkı, 1932.

Kaynak: <https://ispartada.gen.tr/eski-isparda-resimleri/eskiispartaresimleri-28/> (erişim tarihi: 03.06. 2020)

Fotoğraf 54. Atatürk Köşkü, Vatan Kahvesi.

Kaynak: <http://fairycrab.blogspot.com/2018/06/1-perecin-rehberliginde-scarpanin-ve.html> (erişim tarihi: 27.02.2020)

Fotoğraf 55. Atatürk Caddesi.

Kaynak: <http://fairycrab.blogspot.com/2018/06/1-perecin-rehberliginde-scarpanin-ve.html> (erişim tarihi: 27.02.2020)

Fotoğraf 56. Atatürk kır koşusu, Atatürk Caddesi.

Kaynak: <http://fairycrab.blogspot.com/2018/06/1-perecin-rehberliginde-scarpanin-ve.html> (erişim tarihi: 27.02.2020)

Fotoğraf 57. Atatürk Caddesi'nde Resmi Geçit Törenleri ve Festival Kortejleri.

Kaynak: <http://fairycrab.blogspot.com/2018/06/1-perecin-rehberliginde-scarpanin-ve.html> (erişim tarihi: 27.02.2020)

KAYNAKÇA

- “Antalya Spor Mıntıkasından”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 29.8.1930, sayı 149
- “Böcekhaneye Ve Kışlak”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 27.02.1931, sayı: 174
- “Bu Akşam Danslı Bahçe Eğlencesi Var”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 06.07.1933, sayı: 296
- “CHP ve Halkevi”, *Türk Akdeniz Dergisi*, 29.10.1938, S. 11-12
- “Çocuk Bahçesi Tahsisatı Kabul Edildi”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 1931, sayı:180
- “Çocuk Bahçesine Başlandı”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 23.8.1932
- “Dünkü Merasim”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 24.4.1931, sayı:182
- “Elektrik Cereyanı Verilecek”, *Antalya*, Sayı: 1366, 6 Nisan 1927
- “Elektrik Tesisatı”, *Antalya*, Sayı: 435, 7 Şubat 1924
- “Gazi Parkı- Kültür Parkı”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 23.09.1932
- “Gazi Parkı- Kültür Parkı”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 25.8.1939
- “Gazi Parkı- Kültür Parkı”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 25.8.1939
- “Halkevinde Temsil” Ve “Halkevinde Konser”, *Resmi Antalya Gazetesi*, sayı: 2013, 25.05.1945
- “İmar Hareketleri”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 20.11.1941
- “İpekçilik Mektebi”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 02.10.1930, sayı:164
- “İpekçilik Mektebi”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 19.02.1931, sayı:173
- “Karaalioğlu Bahçesinde Çifte Yol”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 29.08.1930, sayı: 149
- “Nazar-ı Dikkate”, *Antalya*, Sayı: 1256, 28 Ağustos 1926
- “Stadyum Sahası”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 12.9.1930
- “Tenis Kordu”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 08.07.1937, sayı: 497
- “Tophane Parkı”, *Antalya*, Sayı: 1235, 4 Ağustos 1926
- “Tophane’de Bar”, *Antalya*, Sayı: 5274 (5 Temmuz 1963), S. 1.
- Abdülaziz Bey, (2000). *Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri*, K. Arısan ve D. Arısan Günay (drl.), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul

- Acar, İbrahim (Koordinatör), (2012). *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya Valiliği İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Cilt 1-2, Antalya.
- Akdoğan, G., (T.Y): “*Peyzaj Düzenleme Raporu*”, Kağıthane Kültür Parkı Plan Raporu. [Y.Y :Y.Y].
- Akdoğan, G., (1962). *İstanbul Peyzajının Tanziminde Peyzaj Mimarisi İle İlgili Problemler Ve Ana Prensipler*. Akın Matbaası, Ankara.
- Aktepe, M. (Yay. Hazl.) (1990), *Vak'a-nüvis Ahned Lûtfi Efendi Tarihi*, XIII, Ankara.
- Arel, A., 1975: *On Sekizinci Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci*. İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- Arısan, K., ve Günay, D. A.(hızl.), 2002: *Osmanlı Adet Merasim ve Tabirleri - Abdülaziz Bey*. Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul.
- Aslanoğlu Evyapan, G., (1974). *Tarih İçinde Formel Bahçenin Gelişimi Ve Türk Bahçesinde Etkileri*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Aslanoğlu Evyapan, G., (1976), *Eski Türk Bahçeleri Ve Özellikle İstanbul Bahçeleri*, ODTÜ Yay., Ankara.
- Atalay Franck, O. (2015), *Politika Ve Mimarlık: Ernst Egli Ve Türkiye'de Modernliğin Arayışı (1927 - 1940)*, TMOBB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara
- Avcı, Y. (2017), *Osmanlı Hükümet Konakları Tanzimat Döneminde Kent Mekanında Devletin Erki ve Temsili*, Tarih Vakfı Yurt Yay. İstanbul.
- Baysal, M., (1936), *Bahçe Mimarı*, Akşam Matbaası, İstanbul
- Baran, T. A. (2003). *Bir Kentin Yeniden Yapılanması, İzmir 1923-1938*, Arma Yayınları, İstanbul.
- Bilsel, C., (2009). “İzmir’de Cumhuriyet Dönemi Planlaması (1923-1965): 20. Yüzyıl Kentsel Mirası” *Ege Mimarlık Dergisi*, 4: 12-17
- Boyacı, E., (2010). *Ülkemizde Kent Parkı İşlevlerini Belirleyen Etmenler*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bozdoğan S. ve Kasaba R. (ed.) (1999). *Türkiye’de Moderleşme Ve Ulusal Kimlik Tarihi*. (Çev. Nurettin Elhüseyni), Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

- Bozdoğan, S. (2015) *Modernizm Ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür*, (Çev, T. Birkan), Metis Yayınları, İstanbul.
- Cerasi, M. M. (2001). *Osmanlı Kenti Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- CHP 1935, *Halkevleri 1932-1935: 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı?*
- Çelebi Gürkan, Ü. (2019). “Erken Cumhuriyet Döneminde Kamusal Mekânda Modernliğin Temsili: Isparta Kenti Örneği” *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 19: 145-157
- Çelik, F., Geç Osmanlı Dönemi Kentsel Mekanda Batılılaşma Etkileri: Konya Millet Bahçesi. *SUTAD Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 331-350
- Çelik, Z. (1998). *19. Yy.da Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*, (Çev. Selim Deringil), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Çetin, S., (2012). “Geç Osmanlıdan Erken Cumhuriyete İç Batı Anadolu’da Kentsel Yapının Değişimi: Manisa, Afyon, Burdur Ve Isparta Kentleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, *METU JFA*, 21012/2: 89-126
- Çimrin, H. (2012). *Tarih, Gözlem Ve Anılar: Bir Zamanlar Antalya*, ATSO Kültür Yayınları, Cilt 1-2, Antalya
- Dayar, E., (2010). *Antalya'da Kültürel Ve Toplumsal Hayat (1923-1932)*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Demirkaya, R. (1999). *Tarihi Kentlerde Tarihi Park Ve Bahçelerin Değerlendirilmesi Ve İstanbul Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Deniz, M., (2009). *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Antalya Şehrinde Eğitim (1923-1950)*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dinç, G. (2018). “1895 Büyük Antalya Yangını Ve Sonuçları”, Antalya Kitabı 1- Selçukludan Cumhuriyete Sosyal Bilimlerde Antalya, 243-260
- Durukan, A. (2006), *Cumhuriyetin Çağdaşlaşma Düşüncesinin Yaşama Ve Mekana Yansımaları: Halkevi Binaları Örneği*, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eldem, S. H., (1977) *Sa'dabad*. Kültür Bakanlığı Yayınları Türk Sanat Eserleri:12, Ankara.

- Engin, E. F., (2017) *Cumhuriyet Dönemi Kent Parklarının Karaalioğlu Parkı Örneğinde İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Ergin, O.N., (1938), *İstanbul'da İmar Ve İskan Hareketleri*, İstanbul.
- Ersoy, S., Anadol, Ç. (Proje Koordinatörü), *Jacques Pervittivh Sigorta Haritalarında İstanbul*, Türkiye Ekonomik Ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 2001
- Faroqhi, S., (2002), *Osmanlı Kültürü Ve Gündelik Yaşam Ortaçağından Yirminci Yüzyıla* (Çev. Elif Kılıç), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, S.122
- Garipağaoğlu, N. (1996). *Tarihi Kentiçi Parklarına Bir Örnek: İstanbul Gülhane Parkı*, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Germaner, S., (1996). *18. Yüzyıl Avrupa Resmi, Anlatımı Biçimlendiren Etmenler*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Gönüllü, A. R. (2010). *Cumhuriyet Döneminde Antalya 1923-1960*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul
- Gönüllü, A. R. (2019) “Antalya Gureba Hastanesi (1900-1918)”, *Tarihin Peşinde, Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı 21, 93-107
- Gurallar Yeşilkaya, N. (2003), *Halkevleri: İdeoloji Ve Mimarlık*, İletişim Yayınları, İstanbul
- Güçlü, M. (1997). *XX. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya*, ATSO Yayınları, Antalya
- Günbulut, A., (2013). *Cumhuriyet Döneminde Antalya'da İpekböcekçiliği Eğitimi*, (1926-1960), Yüksek Lisans Tezi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Gürbüz, E. (2009). *Tarih İçerisinde İstanbul'daki Mesire Olgusu Ve Mesire Alanlarının Geçirdikleri Değişimin Kağıthane Mesiresi Örneği Üzerinden İrdelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gürkaş, T., (2003). *Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Kamusal Yeşil Alanın Doğuşu*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hamadeh, S. (2010), *Şehr-İ Sefa 18, Yüzyılda İstanbul*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Irmak, H. (Ed.), (2007), *Osmanlı Belgelerinde Kağıthane*, Kağıthane Belediyesi Kültür Yay., İstanbul.
- İnsel, A., (2001), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, Kemalizm, İletişim Yayınları, İstanbul

- Karpat, G., (2009). *İzmir Kültürpark Ve Fuar Alanının Tarihsel Gelişim Sürecinin Araştırılması Ve Geleceğe Yönelik Tasarım Programının Oluşturulması*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- Keleş, R., (2004), *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, Ankara
- Kuzu, L. Vd. (1983), *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayıncılık, İstanbul
- Kültür Ve Turizm Bakanlığı Antalya İli Müdürlüğü, TÖR-KLM-07-720-1157, Atatürk Evi ve Müzesi
- Mimar Şahabettin, (1933), “Şehir Mimarisinde Usuller”, *Mimar Dergisi*, Sayı (7): 221-222
- Oeslner, G., (1945), “Tabiatın Ve Şehirlerin Yeşilliği”. (Çev. A. Kolatan). *Mimar Dergisi*, Sayı (7-8): 169-174
- Özdemir, A. (2007) Katılımcı Kent Kimliğinin Oluşumunda Kamusal Yeşil Alanların Rolü, *Planlama Dergisi*, 2007/1, 37-43
- Özer, N.M., (2005). “Bir Kültürel Miras Olarak Gençlik Parkı”, *TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını*, 4: 16-24
- Polat, Y. (2014) *Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Politikaları: Malatya Örneği’nde Kentsel Mekanın Dönüşümü*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Resmi Antalya Gazetesi, *Antalya* (1930-1941)
- Roth, Leland M., (2002) *Mimarlığın Öyküsü*, Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- Ruggles, D. Fairchild, (2017). *İslami Bahçeler ve Peyzajlar*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Saban Ökesli, D., (2009). “Hermann Jansen’s Planning Principles And His Urban Legacy In Adana”, *METU JFA*, 2009/2: 45-67
- Sarı C., Demirkaya H., Kurt S. Ve Çeçen, B. (Ed.). (2012). *Dünden Bugüne Antalya*, İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Yay., Cilt 1-2, Antalya.
- Sevinçli, E. (1994) *İzmir’de Tiyatro*, Ege Yayıncılık, İzmir.
- Şenyurt, O. (2018). “Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı’nın Son Dönemlerinde “Gezinti” nin Mekânları ve Millet Bahçeleri”, *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 3(2), (143-167).
- Tanyeli, U. (1998). *Üç Kuşak Cumhuriyet*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tekeli, İ. (2009), *Modernizm, Modernite Ve Türkiye’nin Kent Planlama Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Türk Akdeniz Dergisi, 1938 Sayı: 11-12 29. İlk teşrin

Uludağ, Z., (1999). “Cumhuriyet Döneminde Rekreasyon Ve Gençlik Parkı”, 75 Yılda Değişen Kent Ve Mimarlık, “Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Üstel, F. (2004). *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Vâ-Nû, V.N. (1944). *Antalya İkinci Dünya Harbi İçinde Nasıl Güzelleşebildi?*, Kenan Matbaası, İstanbul.

Yaltırık, F., Efe, A., Uzun, A. (1997), “Tarih Boyunca İstanbul’un Park Bahçe Ve Koruları Egzotik Ağaç Ve Çalıları”, *İstanbul Büyükşehir Belediyesi Dergisi*, İstanbul.

Yaltırık, F., “Sultanahmet Parkı Maddesi”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Çağatay Anadol (Yayın Koordinatörü), Kültür Bakanlığı Ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul

Yazıcı, N., (1999). “Osmanlı Sosyal Hayatından Bir Kesit: Tanzimat Döneminde Mesire”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 12, Sayı:3-4

Yazıcı, N., (2010). “Ondokuzuncu Yüzyılda Sultanahmet Meydanı”, *İdeal Kent Dergisi*, Sayı 2, (64-85).

Yurdkoru Özgünel, N.(2000). İzmir Kültürpark – Fuar Fikrinin Doğuşu, *İzmir Kent Kültürü Dergisi*. (1) İzmir İBSB Yayınları, İzmir.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://fairycrab.blogspot.com/2018/06/1-perecin-rehberliginde-scarpanin-ve.html> (03.03.2020)

<https://www.plantdergisi.com/doc-dr-gul-en-aytac/kent-parklari-4.html> (Erişim: 30.12.2019)

<http://cicekacan.antalya.bel.tr/karaalioglu-parki> (erişim tarihi:19.02.2020)

<http://cicekacan.antalya.bel.tr/karaalioglu-parki> (erişim tarihi:19.02.2020)

<Http://Gazipasacumhuriyetortaokulu.Meb.K12.Tr/> (Erişim Tarihi: 30.05.2019)

<https://antalya.ktb.gov.tr/TR-67550/antalya-ataturk-evi-ve-muzesi.html> (erişim tarihi: 15.05.2020)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Merkez_Park (erişim tarihi:19.02.2020)

<https://www.anfa.com.tr/parklarimiz/genclik-parki> (erişim tarihi: 19.02.2020)

<https://www.plantdergisi.com/doc-dr-gul-atanur/turkiye-de-kent-parki-gelenegi.html> (erişim tarihi: 20.07 2020)

<https://www.sabah.com.tr/akdeniz/2017/08/21/elhamra-gunleri> (erişim tarihi: 12.07.2020)

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Zeynep DOĞANCI
Doğum Yeri - Tarihi	Ankara- 31.05.1993
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Antalya Anadolu Teknik Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Antalya, 2017.
Proje Konusu	Pamphylia Bölgesi Sütunlu Caddeleri
Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Antalya, 2020.
Tez/ Dönem Projesi Konusu	Antalya Karaalioğlu Parkı Erken Cumhuriyet Dönemi Evrimi
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Antalya Kültür ve Sanat, Galeri sorumlusu, Gönüllülük projesi, (2016 Haziran – 2016 Ağustos)
Çalıştığı Kurumlar	Ya-Pa Kreşi, Dans Eğitimliği, (2012) Antalya Cimnastik Spor Kulübü, Antrenör, (2019-2020)
E-Posta	zeynep-doganci@hotmail.com